

VHS 101991

ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่ายู่ในจังหวัดมหาสารคาม

เสกสรรค์ ศรีบุญกุล

สำนักวิทยบริการฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
วันรับ.....
วันลงทะเบียน 17 ก.ค. 2555
เลขทะเบียน 210009
เลขเรียกหนังสือ 2307.14 สห1192 2554 ๑.๑

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์

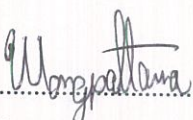
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

พ.ศ. 2554

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ นายเสกสรรค์ ศรีบุญยกุล
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(รศ.ดร.วงศ์พัฒนา ศรีประเสริฐ)

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย)

.....
(ผศ.ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)

กรรมการ
(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

.....
(ผศ.ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ)

กรรมการ
(อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก)

.....
(ผศ.ดร.สมสงวน ปัสสาโก)

กรรมการ
(อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

.....
(นายวิทยา เจริญศิริ)
คณบดีวิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง

.....
(ผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ ไพรวรรณ)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่เดือน.....- 7 เม.ย. 2555พ.ศ.2554

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ชื่อเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุการพัฒนาชุมชนนออยู่ในจังหวัดมหาสารคาม

ผู้วิจัย นายเสกสรรค์ ศรีบุญกุล **ปริญญา** ร.ม. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต)

อาจารย์ที่ปรึกษา ผศ.ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
ผศ.ดร.สมสงวน ปัสสาโก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนนออยู่ในจังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนนออยู่ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ประชากรเป็นผู้ที่มีสิทธิ์ในการเลือกตั้งในชุมชนจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 400 คน สร้างแบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างโดยใช้โปรแกรมลิสเรล(LISREL) และสหสัมพันธ์เพียร์สัน(Pearson's Correlation)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนนออยู่ จังหวัดมหาสารคาม เรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลจากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล (2.62) ปัจจัยความไว้วางใจ (-1.85) ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ (-0.43) ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น (0.40) ปัจจัยการยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร (-0.08) ปัจจัยการมีส่วนร่วม (0.06) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามการทดสอบสมมุติฐานการวิจัยด้วยการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างโดยใช้โปรแกรมลิสเรล (LISREL) และสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation)

2. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนนออยู่ในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ชุมชนต้องมีความเข้มแข็งทางศาสนา การเอาใจใส่ดูแลอย่างต่อเนื่องของคนในชุมชน และผู้ใหญ่ต้องเป็นตัวอย่างที่ดี

Title : Casual Factors for the Development of Livable Community in Mahasarakham Province.

Author : Saksun Sribusayakul **Degree :** M.A.(Master of Political Science)

Advisors : Asst. Prof. Dr. Rungsan Singhalert Chairman
Asst. Prof. Dr. Somsanguan Passago Committee

Rajabhat Maha Sarakham University, 2011

ABSTRACT

The purpose of this research were 1) to study the reasonable factors of developing the livable communities in Mahasarakham Province. 2) to study the suggestion for developing the livable communities. The research population were the people who had the right for election in Mahasarakham Province community and the research samples were 400 persons. The data were collected by a questionnaire and were analyzed by the computer program. The research statistics used were a structure equation model, which was subsequently analyzed by LISREL program and Pearson's Correlation.

The research findings were as follows :

1. In regard to the causal factors ranging from high to low path coefficient were as follows : the efficient communication (2.62), the trust (-1.85), the learning process (-0.43), the local realization (0.40), the loyalty to organization (-0.08), the participation (0.06) significantly affected at .05 level analyzed with LISREL and Pearson's Correlation.

2. After analyzed the data of the suggestion for developing the livable communities in Mahasarakham, it revealed that the community must had the strong religion 69.25 % sub-ordinary was to always look after the people in community 23.51 %

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยได้รับความช่วยเหลือ สนับสนุน การให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ด้วยความเมตตาและท่านยังเป็นตัวแบบเชิงวิชาการและเป็นอาจารย์ที่ดีแก่ผู้วิจัย คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมสงวน บัณฑิตโก กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.วงศ์พัฒนา ศรีประเสริฐ ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำปรึกษา ชี้แนะ แนะนำ ตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆของวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยให้มีความถูกต้อง ผู้ที่มีส่วนร่วม เป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่งที่ผู้วิจัยไม่อาจลืมได้ คือ ประชาชนชาวจังหวัดมหาสารคามที่ให้ข้อมูล

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ให้ความรู้และประสบการณ์ที่มีคุณค่ายิ่งในการศึกษาระดับปริญญาโท ผู้วิจัยซาบซึ้งในพระคุณและเมตตาจิตของท่านเป็นอย่างสูง และขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์ทุกท่าน ให้การสนับสนุนและให้กำลังใจสำหรับการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ด้วยดีตลอดมา คุณค่าอันพึงได้จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องสักการบูชาพระคุณของบิดา มารดาบุพการีผู้ให้กำเนิดที่ท่านได้ให้ชีวิต ให้สติปัญญา ให้ความเข้มแข็งทั้งกายและใจ ขอขอบคุณอย่างที่สุดผู้ที่ให้พลังที่ยิ่งใหญ่ในครอบครัว คุณแก้ว ศรีบุญสกุล และลูกชายสุดที่รักทั้งสอง คือ นายชัชชนเทพ ศรีบุญสกุล และนายสิงห์ ศรีบุญสกุล

เสกสรรค์ ศรีบุญสกุล

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
ABSTRACT.....	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
บทที่ 1	
บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
สมมุติฐานการวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	8
บทที่ 2	
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	9
1. บริบทชุมชนน่าน้อย.....	9
1.1 ความเป็นมาของโครงการชุมชนน่าน้อย.....	9
1.2 ความหมายและลักษณะของชุมชนน่าน้อย.....	12
1.3 ความสำคัญของการพัฒนาชุมชนน่าน้อยในกระบวนการพัฒนา.....	18
1.4 การวัดชุมชนน่าน้อย.....	19
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนน่าน้อย.....	22

เรื่อง	หน้า
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	37
4. บริบทจังหวัดมหาสารคาม.....	39
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	45
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	45
1. ประชากร.....	45
2. กลุ่มตัวอย่าง.....	46
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	48
1. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย.....	48
2. ลักษณะของเครื่องมือ.....	49
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	51
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	51
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	52
1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน.....	52
2. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่จังหวัด มหาสารคาม.....	54
3. การวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนน่าอยู่	66
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	67
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	67
สมมุติฐานการวิจัย.....	67
วิธีการดำเนินการวิจัย	67
สรุปผลการวิจัย.....	69
อภิปรายผลการวิจัย.....	70
ข้อเสนอแนะ.....	77

เรื่อง	หน้า
บรรณานุกรม	79
ภาคผนวก	84
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	85
ประวัติผู้วิจัย.....	96

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	จำนวนประชากรผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งจังหวัดมหาสารคาม.....	46
3.2	จำนวนตัวอย่างแยกตามรายอำเภอต่างๆ.....	48
4.1	ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล.....	53
4.2	ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis).....	57
4.3	ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติความเบ้ (Skew ness) และค่าความโด่ง (Kurtosis) ของตัวแปรอิสระ.....	58
4.4	ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัย.....	59
4.5	ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบสมมติฐานของการวิจัย.....	62
4.6	อิทธิพลระหว่างตัวแปรสาเหตุและตัวแปรผล.....	64
4.7	ข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ของจังหวัดมหาสารคาม.....	66

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

หน้า

1.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
4.1	ตัวแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์.....	63

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมาตั้งแต่โบราณ ลักษณะชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยในอดีตเป็นแบบพึ่งพิงอาชีพธรรมชาติในการดำรงชีวิต ชาวไทยทำการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกข้าว และจับปลาเป็นหลักในการทำมาหากิน เห็นได้จากประโยคสำคัญของบทกวีของนักปราชญ์ที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ที่ว่า “ในน้ำมีปลาในนามีข้าว” แสดงให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของดินแดน และในขณะเดียวกันก็บอกเป็นนัยถึงวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรมของชาวไทย การพัฒนาของไทยสะท้อนภาพการพัฒนาที่มุ่งสู่ความทันสมัยด้วยการเร่งสร้างความเจริญด้านเศรษฐกิจตามระบบทุนนิยม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านวัตถุตามกระแสบริโภคนิยมที่มากับการค้าเสรี การใช้ทรัพยากรอย่างขาดจิตสำนึก ขาดการจัดการที่ดีและขาดความสมดุล ยิ่งไปกว่านั้นคือการมุ่งพัฒนาเมืองมากกว่าชนบท การทอดทิ้งภาคเกษตรกรรม และละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่น (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2546 : 3) ผลที่เกิดขึ้นกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในเขตเมืองและชนบท ซึ่งมีผลทั้งด้านบวกและด้านลบ ผลด้านบวก คือภาวะเศรษฐกิจการขยายตัวและเจริญเติบโตสูง ประชากรมีรายได้ต่อหัว (GDP) เพิ่มขึ้นถึง 28 เท่า ในช่วงเวลา 3 ทศวรรษ มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการสาธารณสุข ส่วนผลลบ คือ การขยายตัวระหว่างช่องว่างการกระจายรายได้ ผลของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้คนตกงานสูงขึ้น ในขณะที่จำนวนคนจนเพิ่มขึ้น โดยทำอาชีพภาคเกษตรกรรม หรือเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในชนบท (พิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภูติ และคณะ. 2543 : 22) การที่เมืองกลายเป็นศูนย์กลางความเจริญ เป็นแหล่งดูดซับแรงงาน ก่อให้เกิดความแออัด ปัญหามลภาวะ ปัญหาโสเภณี ปัญหาอาชญากรรม การขาดการคมนาคม การฆ่าตัวตายมีจำนวนเพิ่มขึ้น ผู้คนในเมืองใหญ่มีการแข่งขันสูง มีค่านิยมผิดๆ ปัญหาที่พอกพูนขึ้นที่นำไปสู่ความไม่แน่นอนและกลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างวิกฤต (Urban Crisis) (ไชยยันต์ กัมปนาทแสนยากร. 2540 : 3) ด้วยเห็นได้จากชาวชนบทในเกือบทุกภาคของประเทศไทย ต้องเผชิญกับปัญหาอันเป็นผลของการพัฒนาจากการที่รัฐพยายามเข้าไป

จัดการและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชาวบ้าน เป็นต้นว่า การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการดำเนินชีวิต ซึ่งในอดีตสังคมไทยมีลักษณะของความเป็นอยู่แบบชาวพุทธ มีความพึงพอใจที่จะดำรงชีวิตอย่างสอดคล้องประสานกับธรรมชาติ แบบธรรมดาและเรียบง่าย มีการเคารพพึ่งพากัน สมาชิกของครอบครัวอาศัยอยู่รวมกันยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและศาสนาเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์ของคนในสังคมมีลักษณะใกล้ชิดเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (ประเวศ วะสี. 2544 : 5) อย่างไรก็ตามเมื่อสังคมไทยกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรม วิถีชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป ผู้คนยอมรับและชื่นชมวัฒนธรรมต่างชาติมากยิ่งขึ้น เห็นแก่ตัว ความสัมพันธ์แบบเดิมถูกแทนที่ด้วยเงิน ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ระบบครอบครัว ชุมชน สังคมชนบทอ่อนแอลงและที่สำคัญ คือ ความรุนแรงของปัญหานั้นยังคงกระจุกตัวอยู่ในภาคอีสานและเป็นภูมิภาคที่มีดัชนีความก้าวหน้าของคนและดัชนีการพัฒนามนุษย์ ความล้มเหลวที่มากกว่าภูมิภาคอื่น (UNDP. 2003 : 12) ความพยายามที่จะแก้ปัญหาโดยรัฐ ได้มีการปรับยุทธศาสตร์การพัฒนา เป็นการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบทางเลือกมากขึ้น (Alternative Development) ดังปรากฏ เช่นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10-11 ได้ปรับยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคน การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเมืองและชนบท การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ การพัฒนาบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพ การเสริมสร้างธรรมาภิบาล สังคมอยู่เย็นเป็นสุข เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เป็นสากล การกำหนดคดลยุทธเมืองน่าอยู่ (Healthy City) ในวาระแห่งชาติ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2542 ยุทธศาสตร์ที่กล่าวมาล้วนแต่มีเป้าหมาย ในการที่จะมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนด้วยการให้ความสำคัญกับคนทุกระดับ แนวคิดเรื่องความน่าอยู่ในภาพรวมแล้วหมายถึง ชุมชนมีความพยายามอย่างต่อเนื่อง ที่จะสร้างสรรค์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม ทั้งด้านกายภาพและด้านสังคม รวมทั้งการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือ สนับสนุนซึ่งกันและกันในวิถีการดำรงชีวิตทุกรูปแบบ เพื่อพัฒนาศักยภาพสูงสุดของแต่ละคนเท่าที่จะทำได้ (WHO. 1995 : 23) หรือเป็นกระบวนการที่จะทำให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของสุขภาพ ทั้งสุขภาพกาย สุขภาพจิตและสุขภาพสังคม ผลของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่โดยหน่วยงานของรัฐและการดำเนินงาน โดยองค์กรชุมชนที่ผ่านมา ทำให้ประชาชนมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ ชุมชนเข้มแข็งสามารถช่วยแก้ปัญหาของชุมชน ช่วยให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเคลื่อนย้ายแรงงาน ลดลงส่งผลดีต่อเศรษฐกิจชุมชน มีรายได้แน่นอนและเพิ่มขึ้น (นัยนา หนูนิลและคณะ. 2543 : 3)

การดำเนินโครงการเมืองน่าอยู่ในประเทศไทย โดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขได้นำกรอบขององค์การอนามัยโลกมาปฏิบัติตั้งแต่ปี 2537 และในปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้กับชุมชนในลักษณะของชุดโครงการชุมชนน่าอยู่ (Healthy Community) ตามหลักการที่ว่า โครงการใด ๆ ก็ตามที่สามารถปฏิบัติการได้ในเมืองใหญ่ ๆ ก็สามารถนำไปปฏิบัติได้ในเมืองหรือชุมชนขนาดเล็ก สำหรับการผลักดันให้เกิดชุมชนน่าอยู่ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งระบบการเมืองการปกครอง นโยบายของรัฐงบประมาณ ความร่วมมือขององค์กรชุมชน และที่สำคัญ คือ ประชาชน (ชัชานาท จิตตวัฒน์. 2540 : 7-21) ด้วยเหตุนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงพยายามหามาตรการ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของประชาชน ด้วยการจัดฝึกอบรม ศึกษาดูงาน การพัฒนาทักษะการจัดการ เช่น การจัดทำระบบการเงินบัญชี การวางแผน การใช้เทคโนโลยีที่จำเป็น (โกวิทย์ พวงงาม. 2544 : 29) แต่ผลการดำเนินการยังพบว่า ประชาชนยังขาดความสามารถในการแก้ปัญหาของท้องถิ่น และไม่สามารถปฏิบัติการกิจได้ครอบคลุม ตามบทบาทหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด (Rappaport. 1984 : 56-62)

ชุมชนน่าอยู่เป็นสิ่งที่ดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ชุมชนมีการฟื้นฟูหรือเนื่องจากสภาพแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น มีความสะอาดร่มรื่น การคมนาคมสะดวก ประชาชนมีความมั่นคงในที่ดินทำกิน มีรายได้ มีความสามัคคีและเกื้อกูลต่อกัน มีการประสานความร่วมมือ มีสำนึกร่วมในการพัฒนาชุมชน มีความปลอดภัยในทรัพย์สิน ไม่มีสารเสพติด มีการปฏิบัติและฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ปฏิบัติกิจทางศาสนา ผู้นำชุมชนมีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมเป็นแบบอย่างที่ดี การทราบว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่เป็นสาเหตุให้ชุมชนน่าอยู่ นับว่ามีความสำคัญยิ่งเช่นเดียวกัน เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่จังหวัดมหาสารคามยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาในประเด็นดังกล่าว

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า มีปัจจัยใดบ้างที่เป็นสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ โดยศึกษาตัวแปร 8 ตัวแปร คือ ปัจจัยความไว้วางใจ ปัจจัยความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม ปัจจัยการประสานความร่วมมือ ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล ปัจจัยการสร้างทีมงาน ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่นและปัจจัยการมีส่วนร่วมภายใต้ความเชื่อและหลักการว่า หากประชาชนมีองค์ประกอบทั้ง 8 ตัวแปรในระดับที่สูง

เป็นประชาชนที่มีพลังความสามารถ พัฒนาชุมชนให้เกิดความน่าอยู่ เป็นผลดีต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ มีอะไรบ้าง
2. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนน่าอยู่มีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนน่าอยู่

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ จังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ปัจจัยความไว้วางใจ ปัจจัยความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร ปัจจัยการประสานความร่วมมือ ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม ปัจจัยการสร้างทีมงาน ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น และปัจจัยการมีส่วนร่วม

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ 3 ด้าน คือ ขอบเขตด้านพื้นที่ ขอบเขตด้านประชากร และขอบเขตด้านตัวแปร

1. ขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัย การศึกษาวิจัยคือพื้นที่ จังหวัดมหาสารคาม
2. ขอบเขต
 - 2.1 ประชากร ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งอายุ 18 ปีขึ้นไป ใน 13 อำเภอ จังหวัดมหาสารคาม มีจำนวน 696,293 คน
 - 2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรผู้ที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในจังหวัดมหาสารคาม และได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน
3. ขอบเขตด้านตัวแปร

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม ปัจจัยการประสานความร่วมมือ ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล ปัจจัยความไว้วางใจ ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น ปัจจัยการมีส่วนร่วม ปัจจัยความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร ปัจจัยการสร้างทีมงาน

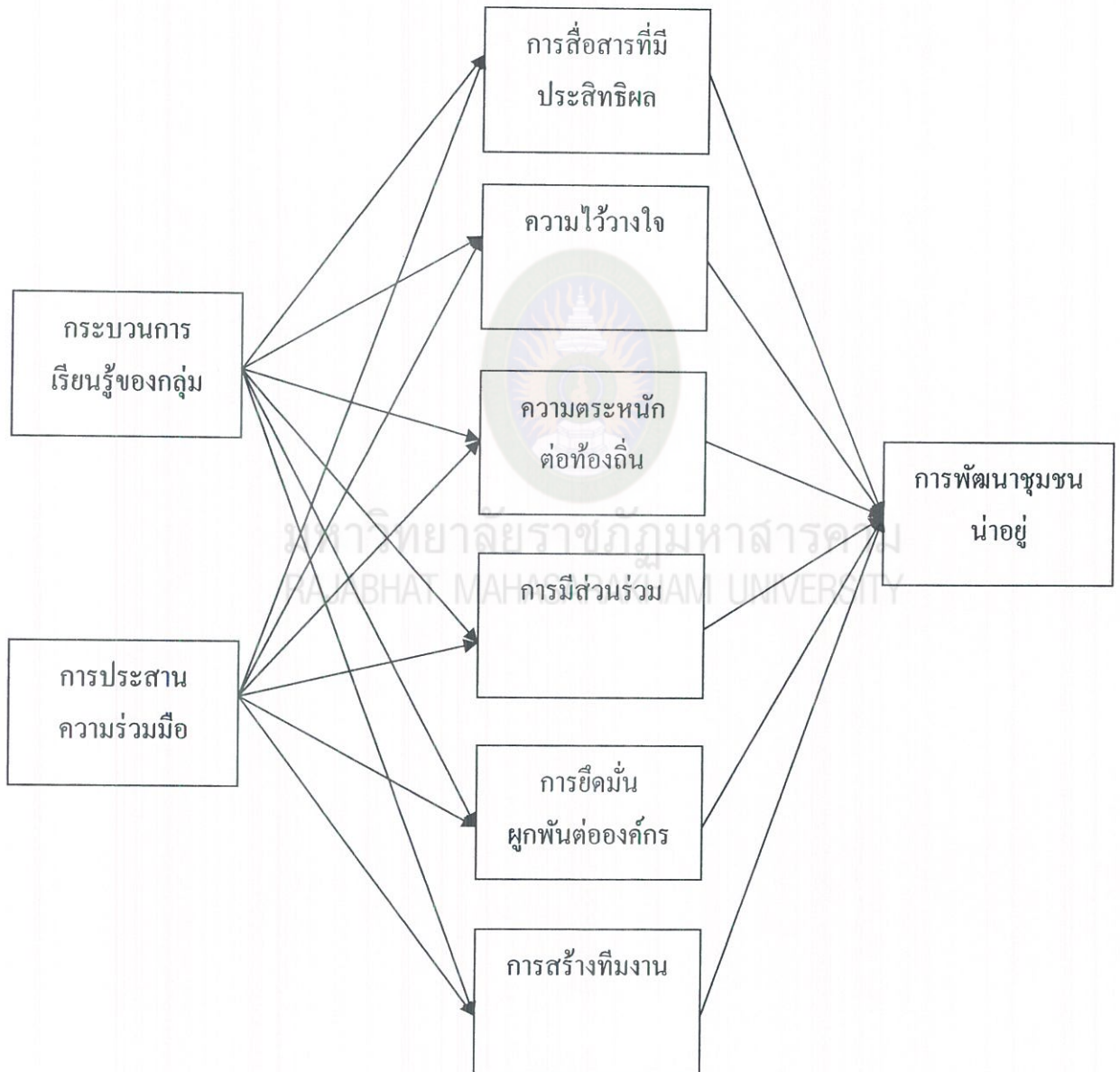
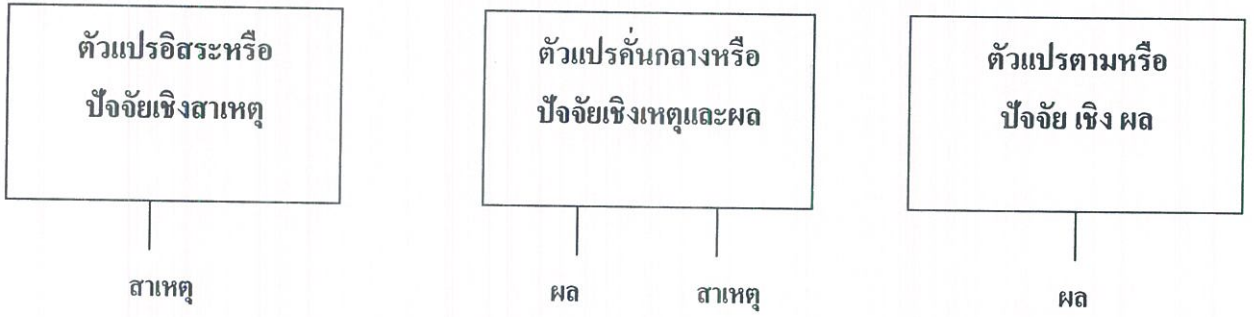
3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การพัฒนาชุมชนน่าอยู่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากการอ้างอิงเพื่อกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลและผลระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผล โดยอาศัยหลักการเหตุผลสัมพันธ์ ลำดับการเกิดก่อนหลังของปัจจัย ลักษณะการส่งผลโดยตรงและ/หรือโดยอ้อม รวมทั้งงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ สรุปปัจจัยที่กำหนดเป็นกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัยดังแสดงในแผนภาพที่ 1.1 ได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาชุมชนน่ายู่ หมายถึง ระดับความคิดเห็นของชุมชนตามการรับรู้ของชาวบ้านในชนบทอีสาน ในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งวัดโดยเครื่องมือที่ปรับปรุงจากของ อมร สุวรรณนิมิตร (2546 : 220-228) และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร (2552 : 144-148) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ

5	หมายถึง	ระดับเห็นด้วยมากที่สุด
4	หมายถึง	ระดับเห็นด้วยมาก
3	หมายถึง	ระดับไม่แน่ใจ
2	หมายถึง	ระดับไม่เห็นด้วย
1	หมายถึง	ระดับไม่เห็นด้วยมากที่สุด

2. ปัจจัยการพัฒนาชุมชนน่ายู่ ได้แก่

2.1 ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันโดยอาศัยช่องทางต่างๆ เช่น เครื่องมือ เทคโนโลยี พิธีกรรม แบบแผนประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม วิถีชีวิตและเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพึ่งตนเอง

2.2 ปัจจัยการประสานความร่วมมือ หมายถึง การประสานความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชน

2.3 ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล หมายถึง การให้ข้อมูลแก่บุคคลเกี่ยวกับการตัดสินใจ การวางแผนงาน กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงาน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในองค์กร ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่องค์กรกำลังเผชิญ โดยผ่านกระบวนการสื่อสารหรือช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.4 ปัจจัยความไว้วางใจ หมายถึง ความเชื่อมั่นระหว่างกันว่าทุกคนมีความจริงใจ การเปิดเผย เป็นมิตร เต็มใจที่จะร่วมดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายด้วยกัน

2.5 ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น หมายถึง สถานการณ์ที่กระตุ้นให้บุคคลตระหนักอย่างจริงจังต่อผู้อื่นในสังคมในสภาพของความเป็นจริง และตระหนักถึงความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสถานการณ์นั้นๆ โดยร่วมปฏิบัติการอย่างมีจิตสำนึก ใส่ใจ มุ่งมั่น และกระตือรือร้นในการที่จะเปลี่ยนแปลงทางสังคม

2.6 **ปัจจัยการมีส่วนร่วม** หมายถึง กระบวนการที่สมาชิกขององค์กรได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการบริหาร โดยเฉพาะในเรื่องของการตัดสินใจ

2.7 **ปัจจัยความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร** หมายถึง ความสัมพันธ์ของบุคคลอย่างแน่นแฟ้นต่อการยอมรับและการมีส่วนร่วมกับองค์กร

2.8 **ปัจจัยการสร้างทีมงาน** หมายถึง กลุ่มของบุคคลที่ทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และมีความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่จะเกิดร่วมกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การทราบว่าปัจจัยใดมีผลต่อการพัฒนาชุมชนน่าอยู่จะเป็นข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนชุมชนน่าอยู่ได้ถูกต้องเหมาะสมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสาร ทฤษฎี แนวความคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นฐานในการกำหนดกรอบการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอเป็นประเด็นตามลำดับ ต่อไปนี้

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. บริบทชุมชนน่าอยู่

- 1.1 ความเป็นมาของโครงการชุมชนน่าอยู่
- 1.2 ความหมายและลักษณะของชุมชนน่าอยู่
- 1.3 ความสำคัญของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ในกระบวนการพัฒนา
- 1.4 การวัดชุมชนน่าอยู่

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนน่าอยู่

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. บริบทจังหวัดมหาสารคาม

1. บริบทชุมชนน่าอยู่

1.1 ความเป็นมาของโครงการชุมชนน่าอยู่

แนวคิดเรื่องชุมชนน่าอยู่ (Community Livable หรือ Healthy Community) พัฒนาจากแนวคิดเรื่องเมืองน่าอยู่ (Healthy City) ภายใต้หลักการสำคัญ 2 ประการ คือ 1. โครงการใด ๆ ก็ตามที่สามารถปฏิบัติได้ในเมืองใหญ่ ๆ ก็สามารถนำไปปฏิบัติได้ในเมืองหรือชุมชนขนาดเล็กและเชื่อว่าจะเป็นรูปแบบที่สามารถจัดการกับปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง 2. จากปรัชญาของเมืองน่าอยู่ซึ่งระบุว่าเมืองน่าอยู่ไม่มีรูปแบบที่ตายตัว จึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ในหลายรูปแบบหลายพื้นที่ และแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ โดยสามารถดำเนินการได้ทุกระดับ และขนาดของกิจกรรมที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับข้อจำกัดทางด้านกายภาพ งบประมาณ และความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนชุมชน

ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญคือการเริ่มโครงการที่ไม่ใหญ่เกินไปแล้วค่อย ๆ ขยายผล หรือขยายกิจกรรมตามความต้องการของประชาชน จากหลักการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงนำเอาแนวคิดเมืองน่าอยู่ไปประยุกต์ใช้ในการอธิบายชุมชนน่าอยู่ และในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนน่าอยู่ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยอาจใช้คำทับซ้อนกันเป็นบางครั้งระหว่างคำว่าเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่

การพัฒนาเมืองน่าอยู่ เริ่มดำเนินการที่เมืองโตรอนโต (Toronto) ประเทศแคนาดาในปี พ.ศ. 2527 โดยองค์กรท้องถิ่น (เทศบาล) ได้จัดตั้งหน่วยส่งเสริมสุขภาพขึ้นและประกาศว่าจะเป็นเมืองน่าอยู่ในปีพ.ศ.2543 หลังจากนั้นองค์การอนามัยโลกได้สนับสนุนให้นำไปประกาศใช้ใน 11 เมืองของทวีปยุโรป ในปี พ.ศ. 2529 และขยายไปเมืองอื่น ๆ ทั่วโลกกว่า 1600 เมือง ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 WHO ได้ประกาศคำขวัญ “Healthy Cities for Better Life” เพื่อกระตุ้นให้ประเทศต่าง ๆ เปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมและมีบทบาทในการพัฒนาตนเองมากขึ้น และปัจจุบันประเทศอเมริกาได้มีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการดำเนินโครงการชุมชนน่าอยู่ในลักษณะของเครือข่าย โดยมีองค์กรถึง 450 องค์กรที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงสนับสนุนทรัพยากรในการขับเคลื่อน และมากกว่า 1,000 ชุมชนที่มีการดำเนินการเรื่องชุมชนน่าอยู่ด้วยการสร้างนิยาม และกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการดำเนินการให้สอดคล้องกับท้องถิ่นของตนเอง (Tyler, Gruffie, and Darwin. 1999 : 14-17)

สำหรับเมืองไทยในปี 2537 กรมอนามัยได้ดำเนินโครงการเมืองน่าอยู่ภายใต้หลักการขององค์การอนามัยโลก 2 ประการ คือ 1. การประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาการสาธารณสุข (Intersect Oral) ในลักษณะของการพัฒนาแบบยั่งยืน ทั้งทางด้านพลังงาน อาหาร การเกษตร การวางแผนเศรษฐกิจ อาคารที่อยู่อาศัย การใช้ที่ดิน การคมนาคม และด้านอื่นๆ ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน และกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และ 2. พัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อสุขภาพ โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมในบ้าน โรงเรียน ที่ทำงาน ที่สาธารณะ ซึ่งแนวคิดนี้เชื่อว่าสภาวะแวดล้อมมีส่วนกำหนดสภาวะสุขภาพของบุคคลมากกว่าการบริการสาธารณสุขที่มีอยู่ (WHO, 1995) และในการดำเนินการนั้นมีทั้งในระดับจังหวัดและชุมชน ในลักษณะของชุดโครงการ (Healthy Setting Approach) ได้แก่ การเสริมสร้างที่ทำงานให้น่าอยู่ (Healthy Work Place) โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (Health Promoting School) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ (Health Promoting Hospital) และที่สาธารณะต่าง ๆ ภายในชุมชน เช่น ตลาดสด ถนน หรือสวนหย่อม เป็นต้น (ชยันต จิตตวัฒน์. 2540 : 24-26)

การดำเนินการโครงการเมืองน่าอยู่มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อปรับปรุงสภาวะสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและบริการสาธารณสุขที่ดี 2. เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนรู้จักใช้สิทธิอันชอบธรรมโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต 3. เพื่อให้ผู้บริหารชุมชนร่วมมือกันอย่างจริงจังในการจัดทำแผนพัฒนาด้านสาธารณสุข 4. เพื่อเพิ่มขีดความสามารถขององค์การเกษตร ในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาสาธารณสุข โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม (สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม, 2542 : 9) สำหรับการดำเนินการในประเทศต่าง ๆ ได้มุ่งเน้นที่ปัญหาของพื้นที่เป็นหลัก เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการเพิ่มรายได้ของประเทศที่กำลังพัฒนาแถบเอเชีย ออฟริกา อเมริกาใต้ (WHO, 1995) ส่วนประเทศที่พัฒนาแล้วเช่น ออสเตรเลีย แคนาดา สหรัฐอเมริกา อังกฤษ จะให้ความสำคัญกับปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาภาวะอุตสาหกรรมตกต่ำ ประชาชนไม่มีงานทำ เศรษฐกิจตกต่ำ และปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งโครงการเมืองน่าอยู่จะเน้นที่การสาธารณสุขมูลฐาน การส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนการมีส่วนร่วมของชุมชนและความร่วมมือการทำงาน การรณรงค์ลดอาชญากรรม การต่อต้านการบริโภคยาที่ไม่จำเป็น การทำเมืองให้สะอาด จัดตั้งศูนย์ออกกำลังกายในชุมชน การพัฒนาสิ่งแวดล้อม จัดให้มีสถานที่พบปะสังสรรค์ มีแหล่งนันทนาการ มีโครงการสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Burke. 1994 : 96) สำหรับประเทศไทยโดยการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การอนามัยโลก ให้ดำเนินการใน 5 พื้นที่ คือ เทศบาลนครราชสีมา กรุงเทพมหานคร เทศบาลเมืองพนัสนิคม เทศบาลนครยะลา เทศบาลเมืองพะเยา โดยมีพื้นที่เป้าหมาย คือ เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และโรงเรียน เพื่อให้แต่ละพื้นที่มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ ด้านสังคม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การแก้ปัญหาคอขวดและการสูญเสียแหล่งต้นน้ำ ลำธาร ซึ่งผลการดำเนินงานก่อให้เกิดการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของชุมชน เกิดความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ประชาคม (พื้นที่กรุงเทพฯ) และการมีส่วนร่วมในทุกพื้นที่

นับแต่ประเทศไทยได้เริ่มนำแนวคิดเมืองเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ มาขยายสู่การปฏิบัติในท้องถิ่นชุมชนตั้งแต่ปลายแผนพัฒนา ฉบับที่ 8-10 การขับเคลื่อนงานเมืองน่าอยู่ได้รับการสานต่อแนวคิดและขยายวงสู่พื้นที่ปฏิบัติการในเมืองและชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มที่เมืองน่านรองภายใต้การดำเนินงานของกรมอนามัย และองค์การอนามัยโลกในปี 2537 ขยายสู่ท้องถิ่นชุมชนทุกภาค ตามบทบาทภารกิจทั้งของหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรต่าง ๆ ที่ดำเนินกิจกรรมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเมืองน่าอยู่ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

1.2 ความหมายและลักษณะของชุมชนนำอยู่

1.2.1 ความหมายของชุมชนนำอยู่

แนวคิดเมืองนำอยู่และชุมชนนำอยู่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่ามีความสำคัญ แต่ก็มีจุดอ่อนในหลายแง่มุม เช่น การที่ไม่มีรูปแบบที่แน่นอน (Lack of Uniformity) ซึ่งได้ก่อให้เกิดความสงสัยและความไม่มั่นใจว่าความนำอยู่ที่แท้จริงคืออะไร และความนำอยู่ของแต่ละชุมชนย่อมจะต้องขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของคนในชุมชน โดยอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาที่ผ่านไป (ลีอชา วรรัตน์, 2544) นอกจากนี้ในการให้ความหมาย การสร้างตัวชี้วัด และการวัดความนำอยู่ยังเป็นเรื่องซับซ้อน ไม่มีความชัดเจน และยังคงเป็นจุดอ่อนขององค์การอนามัยโลก เพราะขาดข้อมูลที่สะท้อนระหว่างสุขภาพกับภาคส่วนอื่น ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา และวัฒนธรรม (Gerein, 1998 : 354-361) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีความไม่ชัดเจนในความหมาย แต่องค์การอนามัยโลกและนักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามความหมายในเบื้องต้นว่า ชุมชนนำอยู่ หมายถึง กระบวนการที่สมาชิกของชุมชนได้แสดงออกถึงจิตสำนึก ความเป็นชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพสูงสุด และการพึ่งตนเอง โดยคำนึงถึงสุขภาพของชุมชน และการฟื้นฟูค่านิยมวัฒนธรรม ประเพณี ลักษณะสำคัญของเมืองนำอยู่ลักษณะสำคัญของเมืองนำอยู่และชุมชนนำอยู่นั้น จะถูกผสมผสานอยู่ในเรื่องราวต่าง ๆ 5 ด้าน ด้วยกันกล่าวคือ

1. ด้านสังคม เมืองนำอยู่และชุมชนนำอยู่ควรมีสังคมที่
 - 1.1 ประชาชนได้รับการศึกษา รู้เท่าทันข่าวสาร
 - 1.2 มีบริการด้านสุขภาพและบริการที่จำเป็นอย่างพอเพียงและสะดวก
 - 1.3 มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
 - 1.4 มีคดีอาชญากรรม ยาเสพติดจำนวนน้อย
 - 1.5 ทุกคน ทุกฝ่ายในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง
 - 1.6 สิทธิของประชาชนได้รับการคุ้มครอง
2. ด้านสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมของเมืองนำอยู่และชุมชนนำอยู่ควรมีลักษณะ
 - 2.1 สามารถควบคุมของเสียในดิน ในน้ำ และในอากาศได้ และต้องไม่มีเสียงดังเกินไป
 - 2.2 เป็นเมืองที่ประชาชนมีจิตสำนึกและความภูมิใจในประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น
 - 2.3 ประชาชนมีที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐานและราคาไม่แพง

3. ด้านเศรษฐกิจ ภายในเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ควรมี
 - 3.1 บรรยากาศที่ดีสำหรับการทำมาค้าขายและการลงทุน
 - 3.2 ค่าครองชีพไม่แพงและประชาชนมีงานทำ
4. ด้านกายภาพ เมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ควรมีสภาพ
 - 4.1 เป็นเมืองที่มีระเบียบ มีการจัดสรรการใช้ที่ดินที่เหมาะสม
 - 4.2 มีบริการของภาครัฐ เช่น น้ำ ไฟ ถนน โทรศัพท์ อย่างเพียงพอต่อความ

ต้องการ

- 4.3 มีการเดินทางขนส่งที่สะดวก ปลอดภัย และไม่สิ้นเปลือง
- 4.4 มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 4.5 มีระบบบำบัดน้ำเสียและการกำจัดขยะอย่างเหมาะสม
5. ด้านการบริหารจัดการ เมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ควรมี
 - 5.1 มีความโปร่งใสและยุติธรรม
 - 5.2 มีประสิทธิภาพและยึดผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก
 - 5.3 ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกๆขั้นตอน

การพัฒนาเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน ภายหลังจากเมื่อรัฐบาลได้มอบหมายให้ มีหน่วยงานที่ดำเนินการนโยบายเกี่ยวข้องกับเมืองน่าอยู่ ได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานขึ้นมา เพื่อที่จะกำหนดกรอบและแนวทางที่เป็นรูปธรรม ในการพัฒนาให้เกิดเมืองน่าอยู่ขึ้นใน ประเทศ โดยกรอบดังกล่าวกำหนดแนวทางไว้ 4 ประการ ได้แก่

- ประการที่ 1 ประชาชนต้องอยู่ในเมืองนั้นด้วยความพอใจ
- ประการที่ 2 เมืองจะต้องมีบริการพื้นฐานที่สะดวกสบายพอเพียงและทันต่อเวลา
- ประการที่ 3 ประชาชนต้องมีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ
- ประการที่ 4 มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549 : 1-25) จาก แนวความคิดและองค์ประกอบในการสร้างเมืองให้น่าอยู่ดังที่กล่าวมาแล้วนั้นหลายฝ่ายก็มัก เกิดคำถามตามมาว่า ในเมื่อมีแนวทางแล้ว ทำอย่างไรถึงจะสามารถสร้างความน่าอยู่ให้เกิด ขึ้นกับเมืองได้ ดังนั้นคณะทำงานฯจึงนำเสนอแนวคิดของการจัด โครงสร้างเพื่อนำไปสู่เมืองน่า อยู่อย่างยั่งยืนไว้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ว่าด้วยนโยบายและวิสัยทัศน์ของเมือง ตั้งแต่ชุมชนขนาดเล็กจนถึง เมืองใหญ่ของกรุงเทพมหานคร ผู้บริหารของเมืองจะต้องกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบายว่า อยากที่

จะให้เมืองของท่านเป็นเมืองที่น่าอยู่อย่างไร โดยในการกำหนดนโยบายเพื่อให้ได้มาซึ่งวิสัยทัศน์ที่ดีของเมืองนั้น ในขั้นต้นผู้บริหารพึงกำหนดให้มีแผนพัฒนาภาค แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาชุมชน แผนพัฒนาที่อยู่อาศัย แผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม เหล่านี้เป็นต้น และเมื่อมีแผนพัฒนาต่างๆเหล่านี้แล้ว ท้องถิ่นจำเป็นจะต้องมีเครื่องมือที่จะช่วยให้แผนดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมให้ได้ ฉะนั้นกฎหมายที่เกี่ยวข้องจะต้องเป็นกฎหมายที่สอดคล้องกับนโยบายของท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น โดยกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติผังเมืองและพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร ในขณะที่กฎหมายฉบับที่สนับสนุนให้ท้องถิ่นสามารถระดมความคิด ถือเป็นเครื่องมือที่ดีได้ เช่น พระราชบัญญัติการจัดรูปที่ดินเพื่อการพัฒนา เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 2 เมื่อมีนโยบายมีวิสัยทัศน์แล้ว การที่จะให้เป็นไปตามนโยบายและวิสัยทัศน์นั้นได้ จำเป็นที่จะต้องมีองค์กรบริหารจัดการ ซึ่งก็คือ องค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาลหรือเทศบาลนครนั่นเอง องค์กรเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นส่วนบริหารขององค์กรบริหารส่วนตำบล หรือว่าองค์กรในระดับรัฐบาลจะมีการรายงานมาเป็นลำดับขั้น ซึ่งในที่นี้ถือว่าการดำเนินการต่าง ๆ ต้องเป็นไปตามกรอบที่รัฐบาลกำหนด แต่ขณะเดียวกันก็ยังมีองค์กรอีกชนิดหนึ่ง เรียกว่า "องค์กรมหาชน" หรืออาจจะเป็นในรูปแบบของบรรษัทพัฒนาเมือง หรือบรรษัทพัฒนาพื้นที่ มาเป็นเครื่องมือ โดยที่การวิเคราะห์ใช้เครื่องมือเหล่านี้ต้องมองเรื่องผลตอบแทนในเชิงพาณิชย์ด้วยเสมือนหนึ่งเป็นบริษัทเอกชน แต่ว่าเป็นของรัฐ ตัวอย่างขององค์กรพัฒนาเหล่านี้ตัวอย่างเช่น การเคหะแห่งชาติ การประปานครหลวง การประปาส่วนภูมิภาค การไฟฟ้า ฯลฯ ในที่สุดแล้ว ท้องถิ่นจะสามารถมีองค์กรพัฒนาได้เหมือนกัน บทบาทในการพัฒนาพื้นที่ของตน อาจจะได้รับความร่วมมือจากคนในท้องถิ่นหรือว่าร่วมระดมทุนกับภาคเอกชนก็ได้

องค์ประกอบที่ 3 ที่สำคัญที่สุดเมื่อมีนโยบายและมีรูปแบบการเป็นเมืองที่น่าอยู่แล้ว สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ เรื่องของเงิน เราพบว่าการระดมทุนเพื่อพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานของเมืองนั้น จะเป็นเรื่องที่สำคัญมาก โดยเฉพาะการระดมทุนของท้องถิ่นในรูปแบบของการจัดเก็บภาษี เพราะในแนวความคิดเรื่องเมืองที่น่าอยู่นั้น ชุมชนใดต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก หรือสาธารณูปโภค-สาธารณูปการใด ท้องถิ่นนั้นก็จะต้องจ่ายเพื่อความสะดวกสบายเหล่านั้น เช่น ชุมชนแต่ละแห่งก็มีความต้องการถนนเพื่อเข้าสู่ชุมชนแตกต่างกันในพื้นที่เมืองอาจต้องการถนนขนาดใหญ่ที่แข็งแรง ในขณะที่ชุมชนชนบทต้องการเพียงถนนทางเข้าหมู่บ้านเล็กๆ ฉะนั้นโครงสร้างการจัดเก็บภาษีของคนเมืองย่อมต้องสูงกว่าในชนบท

เพราะผลตอบแทนที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ในสาธารณูปโภคต่างกัน แต่จากการศึกษาพบว่า การลงทุนเพื่อการพัฒนาพื้นที่ในแต่ละจังหวัดของภูมิภาคท้องถิ่นเอง สามารถระดมทุนได้เพียงร้อยละ 7 ของงบที่จะต้องใช้จ่ายพัฒนาทั้งหมด ในขณะที่องค์กรบริหารส่วนกลางจากรัฐบาล เช่น กรมชลประทาน หรือว่ากรมทางหลวงนำเงินจากส่วนกลางไปลงทุนในท้องถิ่น ประมาณร้อยละ 20 นอกจากนั้น ประมาณร้อยละ 66 เป็นการลงทุนที่รัฐบาลส่วนกลาง ให้รัฐวิสาหกิจ นำเงินจากภาครัฐไปลงทุนในท้องถิ่น ตัวเลขนี้แสดงให้เห็นว่า ทรัพยากรทางการเงินของท้องถิ่นอ่อนแอมาก ท้องถิ่นจะเข้มแข็งได้ด้วยการมีวิสัยทัศน์ มุ่งองค์กรที่ดี แต่ว่าขาดเงินจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้แนวความคิด และองค์ประกอบดังกล่าว จึงเป็นการสร้างภาพในอนาคตอีกวิธีการหนึ่งที่จะทำให้นโยบายเรื่องเมืองน่าอยู่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนได้ หากทุกคน และทุกฝ่ายมีแนวทางการปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ความสำคัญในการสร้างเมืองน่าอยู่นั้น ให้ความสำคัญเพียงสร้างเมืองให้มีรูปแบบที่สวยงาม หรือเห็นและสัมผัสได้เพียงภายนอกเท่านั้น แต่โดยหลักการแล้วเมืองน่าอยู่ จะต้องสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งในเมืองและชนบท ให้สามารถใช้ชีวิตความเป็นอยู่ที่พอเหมาะแก่การดำรงชีวิตตลอดจนยกระดับความรู้สึกที่จะร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนที่อยู่ให้ดีขึ้น เพราะท้ายสุดแล้วเมืองน่าอยู่ก็คือเมืองที่ประชาชนมีชีวิตอยู่ด้วยความผาสุกนั่นเอง

1.2.2 ลักษณะของชุมชนน่าอยู่

ชุมชนน่าอยู่มีลักษณะที่แตกต่างกันและมีความหลากหลายขึ้นกับทัศนนะและการรับรู้ของแต่ละบุคคล แต่ละท้องถิ่น แต่ในภาพรวมแล้วชุมชนน่าอยู่มีลักษณะดังต่อไปนี้ (Umaporn Boonyasrpun. 2000 : 12-51)

1. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพและที่อยู่อาศัย มีความสะอาดปลอดภัย เหมาะสมและเอื้อต่อการดำรงชีวิต มีความสะดวกสบาย เช่น บ้านน่าอยู่ สะอาด อากาศสดใสด ถนนสะอาด ไม่มีขยะ รถไม่ติด แม่น้ำใสไร้มลพิษ มีสวนสาธารณะน่าพักผ่อน โรงเรียนดีมีความปลอดภัย ไม่ปล่อยน้ำเสีย มีตลาดสะอาดสะดวก ซื้อขายด้วยความสุข
2. ระบบนิเวศยั่งยืน (Ecological Sustainable) มีระบบนิเวศน์ที่โยงการอยู่ร่วมกันระหว่างพืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อมที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุลยั่งยืน และมั่นคง (Ecosystem Steady –State) มีชีวิตชีวา (Livable Built Environment) มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยคำนึงถึงคนรุ่นหลัง
3. ชุมชนเข้มแข็ง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกในระดับสูงต่อการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

4. ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ในการกำหนด ควบคุมและตัดสินใจเกี่ยวกับ เรื่องที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต สุขภาพอนามัยและความกินดีอยู่ดี ประชาชนได้รับการ สนองตอบต่อความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต อาหาร น้ำ ที่พักอาศัย รายได้ ความปลอดภัย และมี งานทำ

5. ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข มีการเตรียมพร้อมเพื่อเผชิญภาวะวิกฤต มีความเป็นอยู่ที่ดี มีอาหารดี

6. ประชาชนมีสิทธิ มีโอกาสรับรู้ข่าวสาร มีช่องทางและให้ข้อมูลข่าวสารแก่ทุก ฝ่ายอย่างทั่วถึงและรอบด้าน มีการติดต่อประสานงาน และระดมความคิดเห็นเพื่อร่วมกัน พัฒนาชุมชนของตนเอง ได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมในทุกระดับของสังคม ความเท่าเทียมใน สังคม(Socially Equitable)

7. ในชุมชนมีระบบเศรษฐกิจที่หลากหลาย มีชีวิตชีวา มีนวัตกรรมอยู่เสมอ มีความสามารถในการแข่งขันและผลิตเพิ่มขึ้น (Competitive Productivity) มีการขยายตัว ของการจ้างงาน มีรายได้มีการลงทุน และมีเศรษฐกิจพอเพียง (Economic Self Sufficiency)

8. ในชุมชนมีการเชื่อมโยงมรดกทางวัฒนธรรม วิธีการดำรงชีวิต รวมทั้งเอกลักษณ์ ของกลุ่มชนในแต่ละชุมชน มีการรวมกลุ่ม รวมถึงมีการพัฒนาถึงสังคม วัฒนธรรมและช่วย เสริมสร้างการพัฒนาชุมชน เพื่อให้สังคมพึ่งพิงกันได้ ผู้ด้อยโอกาสต้องได้รับการดูแลเอา ใจอย่างเหมาะสม มีเส้นใยแห่งความรักและความผูกพันกัน ไม่ทอดทิ้งผู้อื่นและไม่คำนึงถึง ผลประโยชน์แต่เพียงอย่างเดียว ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พฤติกรรมที่แสดงออกถึง คุณธรรมเป็นชุมชนที่มีค่านิยมดั้งเดิมและมีการกระทำความดีด้านวัฒนธรรมและประเพณี

9. ชุมชนมีรูปแบบการดำเนินงานที่สามารถขับเคลื่อน โครงการให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ที่สูงที่สุดและเหมาะสม สามารถแก้ปัญหาของชุมชนใน ทุกขั้นตอนซึ่งต้องเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน มีการร่วมแรงร่วมใจในการ วิเคราะห์ความต้องการและปัญหาของชุมชน ตลอดจนต้องมีการยอมรับในเป้าหมาย การ จัดลำดับความสำคัญของปัญหา วิธีการไปสู่เป้าหมาย และมีการปฏิบัติร่วมกันอย่าง ประสิทธิภาพ

10. การให้บริการดูแลความเจ็บป่วยที่เหมาะสมสำหรับประชาชนทุกคนและ ประชาชนต้องมีภาวะสุขภาพดี ส่วนทางชีวภาพต้องมีความกระปรี้กระเปร่า ร่าเริงแจ่มใส ด้านจิตใจต้องได้รับการพัฒนาระบบคิด มีกิจกรรมสันตนาการ (Community Conviviality)

มุ่งพัฒนาคน (Human Development) ประชาชนมีชีวิตสงบสุข การศึกษามีคุณภาพและการเข้าถึงบริการ

11. มีความเป็นประชารัฐ (Good Governance) หมายถึงทุกภาคส่วนของสังคม เอกภาพ มีการบริหารราชการอย่างโปร่งใส มีความยุติธรรม ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น มีการยอมรับและเปิดกว้างสำหรับความคิดเห็นที่แตกต่างของกลุ่มย่อยและกระตุ้นให้มีส่วนร่วมในทุกระดับ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และแต่ละชุมชนควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์ รวมถึงการเปิดโอกาสให้มีการโต้เถียงกันภายใต้กฎเกณฑ์ของชุมชน

เทศบาลเมืองพนัสนิคม (2554 : เว็บบไซต์) กล่าวว่า เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ เป็นกระบวนการพัฒนาที่เป็นองค์รวม ยึดคนเป็นศูนย์กลาง อาศัยความเข้มแข็งของชุมชนและประชาคมเป็นรากฐานการพัฒนา มุ่งให้เกิดความปลอดภัย มีความสะอาดคุณภาพชีวิตที่ดี มีการบริหารจัดการที่ดี มีประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และที่สำคัญการทำเมืองและชุมชนให้น่าอยู่ ต้องอาศัยพลังการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างจริงจังต่อเนื่องซึ่งจะนำไปสู่ การพัฒนาอย่างยั่งยืน และความอยู่ดีมีสุข เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ในความหมายของดัชนีความน่าอยู่ของเมืองนี้ หมายถึง เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล รวมทั้งชุมชนที่ตั้งอยู่ในขอบเขตพื้นที่ มีองค์ประกอบที่น่าอยู่สำหรับประชากรผู้อยู่อาศัยและผู้ท่องเที่ยวผ่านทาง ทั้งในมิติความปลอดภัย มิติความสะอาด มิติความมีคุณภาพชีวิตที่ดี มิติการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล และมิติความเป็นเมืองที่เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

1. มิติเมืองปลอดภัย หมายถึง เมืองที่ประชากรผู้อยู่อาศัยมีความปลอดภัยจากอาชญากรรม และภัยพิบัติต่างๆ ทั้งที่เกิดจากธรรมชาติและน้ำมือมนุษย์ กล่าวคือ เป็นเมืองที่มีสถิติของอาชญากรรมและพิบัติภัยต่ำ ทั้งในเรื่องการถูกลักขโมย การถูกลักทรัพย์ การทำอนาจาร การทำร้ายร่างกาย การประทุษร้ายชีวิตและทรัพย์สิน เป็นเมืองที่ปลอดภัยจากยาเสพติด อุบัติภัยบนท้องถนน ไฟไหม้และภัยธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหว พายุ น้ำท่วม และอื่นๆ แบ่งเป็น 4 ประเด็นย่อยได้แก่ 1) ภัยอาชญากรรม 2) ภัยยาเสพติด 3) ภัยจากอุบัติเหตุจราจร 4) สาธารณภัย

2. มิติเมืองสะอาด หมายถึง เมืองที่มีการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการอยู่อาศัย การดำรงชีวิตที่ดีของประชากร แบ่งเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ขยะ/สิ่งปฏิกูล

2) เหตุรำคาญ 3) น้ำ 4) มลพิษ (สภาพแวดล้อมที่เป็นมลภาวะทางสายตา หรือที่เรียกว่าทัศนอุจาด ได้แก่ ทัศนียภาพที่ไม่เจริญตา เช่น สลัม หรือชุมชนแออัดที่เสื่อมโทรมไม่ได้รับการพัฒนาฯ)

3. มิติเมืองคุณภาพชีวิต หมายถึง เมืองที่มีภาวะแวดล้อมซึ่งเอื้อให้ประชากรผู้อยู่อาศัยมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา กล่าวคืออยู่ในสภาพสิ่งแวดล้อม และสังคมที่ดี มีสิ่งจำเป็นและอำนวยความสะดวกแก่การดำรงชีวิตอย่างเพียงพอ แบ่งเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) สุขภาพ 2) การศึกษา 3) เศรษฐกิจชุมชน

4. มิติเมืองธรรมาภิบาล หมายถึง เมืองที่มีการบริหารจัดการที่ดี โดยทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ (State or Public Sector) ภาคธุรกิจเอกชน (Private Sector) ภาคปัจเจกชนและครอบครัว (Individual/households) และภาคประชาสังคม (Civil Society) เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม ร่วมกันขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ (Public Policy) เพื่อการพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของทุกภาคส่วนในสังคม โดยยึดหลัก “ธรรมาภิบาล” คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม พันธะรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ความคุ้มค่าหรือประสิทธิภาพและประสิทธิผล และหลักความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม แบ่งเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักความโปร่งใส 3) หลักการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของสังคม 4) หลักสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม

5. มิติเมืองวัฒนธรรม หมายถึง เมืองที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ศิลปกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้แบ่งเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ประวัติศาสตร์เมือง 2) ขนบธรรมเนียมประเพณี/วัฒนธรรม 3) ศิลปกรรม 4) ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.3 ความสำคัญของการพัฒนาชุมชนนำอยู่ในกระบวนการพัฒนา

การพัฒนาชุมชนนำอยู่เป็นรูปแบบขององค์การพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Approach) คือ มองความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยต่างๆ ว่ามีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ (ลีอชา วรรัตน์, 2544 :13) เป็นกระบวนการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานในระดับพื้นที่ ในลักษณะของการประสานความร่วมมือระหว่างภาคี โดยมีองค์กรท้องถิ่นเป็นแกนหลัก ดังนั้นแนวคิดชุมชนนำอยู่กับนโยบายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นจึงเป็นความประสานสอดคล้อง ทั้งในด้านของเป้าหมายและกระบวนการ สุดท้ายของการพัฒนา คือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกพื้นที่อย่าง

เท่าเทียม นอกจากนั้นการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนนำอยู่โดยหน่วยงานของรัฐและองค์กรชุมชนบางแห่ง ได้ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ต่อชุมชนในด้านต่างๆ เช่น สุขภาพและคุณภาพของประชาชนดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น (Howel. 1998 : 291-371) ชุมชนเข้มแข็ง (Sasenick. 1993 : 1-15) สามารถแก้ปัญหาของชุมชนรวมทั้งก่อให้เกิดความร่วมมือในทุกภาคส่วนในชุมชน จากความสำคัญดังกล่าวและเพื่อให้การดำเนินการสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้รัฐบาลจึงกำหนดให้เมืองนำอยู่เป็นวาระแห่งชาติในปี 2542 รวมทั้งกำหนดให้เป็นยุทธศาสตร์หลักประการหนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10-11

1.4 การวัดชุมชนนำอยู่

เกอร์รีน (Gerien. 1998 : 79 - 94) ได้ศึกษาโดยใช้ฐานคิดที่สำคัญ 4 ฐาน เพื่อที่จะอธิบายและสร้างตัวชี้วัดชุมชนนำอยู่ (Community Wellness) คือ 1) การเคลื่อนไหวด้านคุณภาพชีวิต (Quality of Life Movement) 2) การเคลื่อนไหวด้านชุมชนยั่งยืน (Sustainable Movement) 3) การเคลื่อนไหวด้านการเมืองนำอยู่และชุมชนนำอยู่ (Healthy City and Healthy Community Movement) 4) การเคลื่อนไหวด้านความเป็นชุมชน (Communitarian Movement) และได้จำแนกเกณฑ์เป็น 7 มิติ คือ 1) การมีส่วนร่วมทางสังคมและการบริหารจัดการที่ดี 2) สุขภาพประชากร 3) ระบบเศรษฐกิจ 4) ที่อยู่อาศัย 5) อาชญากรรมและความปลอดภัย 6) การศึกษาและ 7) วัฒนธรรม

ปรีดี บุรณศิริ (2554 : 4) กล่าวว่า ลักษณะสำคัญของเมืองนำอยู่และชุมชนนำอยู่นั้นจะถูกผสมผสานอยู่ในเรื่องราวต่างๆ 5 ด้านด้วยกันกล่าว คือ

1. ด้านสังคม เมืองนำอยู่และชุมชนนำอยู่ควรมีสังคมที่ประชาชนได้รับการศึกษารู้เท่าทันข่าวสาร มีบริการด้านสุขภาพและบริการที่จำเป็นอย่างพอเพียงและสะดวก มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีคืออาชญากรรม ยาเสพติดจำนวนน้อย ทุกคน ทุกฝ่ายในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง สิทธิของประชาชนได้รับการคุ้มครอง
2. ด้านสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมของเมืองนำอยู่และชุมชนนำอยู่ควรมีลักษณะสามารถควบคุมของเสียในดิน ในน้ำ และในอากาศได้ และต้องไม่มีเสียงดังเกินไป เป็นเมืองที่ประชาชนมีจิตสำนึกและความภูมิใจในประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น ประชาชนมีที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐานและราคาไม่แพง
3. ด้านเศรษฐกิจ ภายในเมืองนำอยู่และชุมชนนำอยู่ ควรมีบรรยากาศที่ดีสำหรับการทำมาค้าขายและการลงทุน ค่าครองชีพไม่แพงและประชาชนมีงานทำ

4. ด้านกายภาพ เมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ ควรมีสภาพเป็นเมืองที่มีระเบียบ มีการจัดสรรการใช้ที่ดินที่เหมาะสม มีบริการของภาครัฐ เช่น น้ำ ไฟ ถนน โทรศัพท์ อย่างเพียงพอต่อความต้องการ มีการเดินทางขนส่งที่สะดวก ปลอดภัย และไม่สิ้นเปลือง มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีระบบบำบัดน้ำเสียและการกำจัดขยะอย่างเหมาะสม

5. ด้านการบริการจัดการ เมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ ควรมีความโปร่งใสและยุติธรรมมีประสิทธิภาพและยึดผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกๆขั้นตอน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(2549 : 13-19) ได้วางกรอบแนวคิดในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ไว้ว่า "เป็นกระบวนการพัฒนาที่เป็นองค์รวม ยึดคนเป็นศูนย์กลาง อาศัยความเข้มแข็งของชุมชนเป็นรากฐานในการพัฒนา มุ่งให้เกิดความสงบ สะดวก สะอาด ปลอดภัย มีระเบียบวินัย มีเศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็ง มีระบบบริหารที่ดี วิถีชีวิตที่ดี มีความสุข และที่สำคัญการทำเมืองและชุมชนให้น่าอยู่ต้องอาศัยพลังการมีส่วนร่วมจากทุกส่วนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุข" ทั้งนี้ องค์ประกอบสำคัญ 4 ประการที่ไม่อาจมองข้ามได้คือ ประการแรกการมี สภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากร ซึ่งสภาพแวดล้อมที่ดีนั้นนอกจากจะหมายถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อย่างแม่น้ำลำคลองที่ใสสะอาด อากาศปราศจากมลภาวะ บ้านเมืองมีการจัดวางผังเมืองที่ดีแล้ว ยังหมายรวมถึงครอบคลุมถึงความสะดวกในการด้านสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา การคมนาคม การติดต่อสื่อสาร ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งปัจจัยแวดล้อมเหล่านี้จะนำมาสู่คุณภาพชีวิตที่ดี สุขภาพที่แข็งแรง ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมือง ประการที่สอง การพัฒนาจะต้องสอดคล้องและวางอยู่บนรากฐานของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นชุดความรู้ที่สั่งสมมาในแต่ละท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญาทางการแพทย์โบราณ ตำราสมุนไพร ศิลปหัตถกรรม เป็นต้น ดังนั้นไม่ว่าการพัฒนาจะเดินรุดหน้าอย่างรวดเร็วด้วยความทันสมัยและความเปลี่ยนแปลงปานใด แต่ก็ต้องเป็นการพัฒนาที่มองไปข้างหน้าสู่โลกอนาคตและมองย้อนกลับหลังสู่คุณค่าของรากเหง้าทางวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ การพัฒนาจึงเป็นความยั่งยืน สมดุลของ "โลกใหม่" ที่ประสานกับ "โลกเก่า" อย่างลงตัวและไม่หลงทิศทาง ประการที่สาม ระบบเศรษฐกิจเข้มแข็ง ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่ต้องเริ่มต้นจากรากฐานราก คือ ชุมชน ซึ่งระบบเศรษฐกิจของชุมชนจะอิงอยู่กับทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง เป็นทรัพยากรทั้งแรงงานฝีมือ ภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น และวัตถุดิบที่หาง่ายจากธรรมชาติ นำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ จากนั้นมีการสร้างองค์กรชุมชนเพื่อร่วมกันบริหาร ซึ่งจะทำให้เกิดรายได้จาก

การจ้างงานคนในชุมชน และสามารถสร้างเครือข่ายร่วมมือกับธุรกิจชุมชนกลุ่มอื่น ในด้านการแลกเปลี่ยนสินค้า วัตถุดิบ และการแลกเปลี่ยนความรู้ของแต่ละท้องถิ่น ประการสุดท้ายคือ มีระบบการบริหารจัดการที่ดี อันเกิดจากการร่วมมือกันในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองท้องถิ่นภาครัฐกับประชาชน ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน

อมรวิรัช นาคทรพรพ (2554 : เว็บไซต์) สรุปว่า ปัจจัยคุณภาพเมืองน่าอยู่ มี 4 ด้าน คือ ครอบคลุมคุณภาพที่มีความเข้มแข็งดูแลเด็กได้เป็นอย่างดี การศึกษาที่มีคุณภาพทำให้เด็กได้มีช่องทางการเรียนรู้มีโอกาสทางการศึกษา และมีโอกาสในการทำงานตามศักยภาพ สื่อสมัยใหม่ต่างๆ ที่มีคุณภาพเป็นสื่อที่สร้างสรรค์สำหรับเด็ก และพื้นที่คุณภาพทำให้สังคมเมืองเป็นสังคมที่มีความปลอดภัยและน่าอยู่มากยิ่งขึ้น ซึ่งทั้งหมดนี้เป็น 4 เสาหลักที่จะนำทางไปสู่การพัฒนาเด็กได้ดีที่สุด และจะเป็นพื้นฐานของสังคมที่ดีสังคม เป็นที่มีคุณภาพในอนาคต

สมบัติ ฤทธิเดช (2554 : เว็บไซต์) กล่าวว่า เมืองน่าอยู่ต้องปลอดภัยจากปัจจัยเสี่ยงภาวะเสี่ยง 7 ด้านที่เด็กและเยาวชนในภาคอีสานประสบอยู่ในขณะนี้คือ 1) สื่อสมัยใหม่ที่มีความรุนแรงและชักจูงไปในทางที่ไม่ดี 2) ครอบครัวยุคใหม่มีปัญหา 3) มีความห่างเหินกับสถาบันศาสนา 4) กระแสบริโภคนิยมในเรื่องเครื่องมือสื่อสาร 5) ปัญหาเรื่องเพศการอยู่ก่อนแต่งหรือมีเพศสัมพันธ์ระหว่างเรียน 6) อายกรวยทางตัดด้วยการเล่นห่วยและการพนัน และ 7) การมีพฤติกรรมที่ใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหา

จำเนียร วรรณชัยพันธ์ (2545 : 22-25) กล่าวว่าปัจจัยการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ได้แก่

1. ด้านสังคม เมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ควรมีสังคมที่ประชาชนได้รับการศึกษา รู้เท่าทันข่าวสาร มีบริการด้านสุขภาพและบริการที่จำเป็นอย่างพอเพียงและสะดวก มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีคดียาอาชญากรรม ยาเสพติดจำนวนน้อย ทุกคนทุกฝ่ายในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง สิทธิของประชาชนได้รับการคุ้มครอง
2. ด้านสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมของเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ควรมีลักษณะสามารถควบคุมของเสียในดิน ในน้ำ และในอากาศได้ และต้องไม่มีเสียงดังเกินไป เป็นเมืองที่ประชาชนมีจิตสำนึกและความภูมิใจในประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น ประชาชนมีที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐานและราคาไม่แพง
3. ด้านเศรษฐกิจ ภายในเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ควรมี บรรยากาศที่ดีสำหรับการทำมาค้าขายและการลงทุน ค่าครองชีพไม่แพงและประชาชนมีงานทำ
4. ด้านกายภาพ เมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ควรมีสภาพเป็นเมืองที่มีระเบียบ มีการจัดสรรการใช้ที่ดินที่เหมาะสม มีบริการของภาครัฐ เช่น น้ำ ไฟ ถนน โทรศัพท์ อย่างเพียงพอ

ต่อความต้องการ มีการเดินทางขนส่งที่สะดวก ปลอดภัย และไม่สิ้นเปลือง มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีระบบบำบัดน้ำเสียและการกำจัดขยะอย่างเหมาะสม

5. ด้านการบริการจัดการ เมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ควรมีความโปร่งใสและยุติธรรมมีประสิทธิภาพและยึดผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกๆ ขั้นตอน

ดังนั้นจากผลการศึกษาวิเคราะห์ความเป็นมาของแนวคิด ลักษณะ สมมติฐานและสิ่งท้าทายเกี่ยวกับการวัดชุมชนน่าอยู่ ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบสำหรับการวัดในการจำแนกลักษณะความน่าอยู่ โดยอธิบายถึงความน่าอยู่ในความหมายของวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จำแนกเป็นความน่าอยู่ในภาพรวมเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือ 1) ด้านกายภาพ-สุขภาพ 2) ด้านเศรษฐกิจชุมชน 3) ด้านวิถีชุมชน 4) ด้านผู้นำ-การจัดการของชุมชน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนน่าอยู่

นักวิชาการได้ศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ ดังนี้

2.1 ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม

ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม (Group Learning Process) เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน โดยอาศัยช่องทางต่าง ๆ เช่น เครื่องมือ เทคโนโลยี พิธีกรรม แบบแผน ประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม วิถีชีวิตและเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพึ่งตนเอง โดยการที่กลุ่มได้เรียนรู้แง่มุมต่าง ๆ ในงานพัฒนา เช่น การวางแผน การตัดสินใจ การร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติกิจกรรม โดยเฉพาะในการแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งเทคนิคหรือเครื่องมือที่จะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ การประชุมกลุ่มย่อย การประชุมกลุ่มเฉพาะ การศึกษาดูงาน การจัดเวที กระบวนการเรียนรู้จะก่อให้เกิดปัญญาและศักยภาพ (บัญญัติ แก้วส่อง. 2543 : 19 - 21)

เพดเลอร์และคณะ (Pedler et al. อ้างจาก วีรวัฒน์ ปันดินามัย. 2544 : 59) ได้ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของสมาชิกทุกคน และมักจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ครามลินเจอร์ (Kramlinger. 1992 : 46-49) ให้ทัศนะว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยโครงสร้างของปัจเจกบุคคลที่ซึ่งสมาชิกทุกระดับสามารถเรียนรู้ได้

อย่างรวดเร็ว และสามารถสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ อันจะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีและสอดคล้องกับชุมชน

การ์วิน (Garvin. 1993 : 78-91) ได้ให้ทัศนะว่า กระบวนการเรียนรู้คือ กระบวนการที่มีทักษะในการสร้างสรรค์ และการถ่ายโอนองค์ความรู้สู่การปฏิบัติ และสามารถขยายพฤติกรรมที่สะท้อนถึงการหยั่งรู้และความรู้ใหม่ ๆ

คิม (Kim. 1993 : 43) ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่มีการเพิ่มพูนขีดความสามารถเพื่อให้เกิดการกระทำที่มีประสิทธิผล

รอสและคนอื่นๆ (Ross et al. 1994 : 49) ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีการทดสอบประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง มีการแปรเปลี่ยนประสบการณ์ให้เป็นองค์ความรู้ที่เอื้อประโยชน์ต่อทั้งองค์กร และตอบสนองต่อจุดหมายหลักขององค์กร

สเลเตอร์และนาร์เวอร์ (Slater and Narver. 1995 : 63-74) อธิบายว่า กระบวนการเรียนรู้เปรียบเสมือนการพัฒนาความรู้ใหม่หรือการหยั่งรู้ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นว่า การเรียนรู้มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่นำไปสู่การปรับปรุงการปฏิบัติหรือการกระทำ

มาร์ควอท (Marquardt. 1996 : 94) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ว่า เป็นกระบวนการที่มีอำนาจแห่งการเรียนรู้ มีวิธีการเรียนรู้ที่เป็นพลวัต โดยสามารถเรียนรู้ จัดการ และใช้ความรู้เป็นเครื่องมือไปสู่ความสำเร็จ ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

สรุปกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ควบคู่การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม มาศึกษาเป็นปัจจัยที่เป็นสาเหตุหรือส่งผลต่อความน่าอยู่ของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะที่บ่งชี้ต่อไปนี้ คือ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันโดยอาศัยช่องทางต่างๆ เช่น เครื่องมือ เทคโนโลยี พิธีกรรม แบบแผนประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม วิถีชีวิตและเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพึ่งตนเอง

ในการวัดตัวแปรปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ปรับปรุงมาจากเครื่องมือของอมร สุวรรณนิมิต (2546 : 222-228) นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์ (2551 : 187-190) และสมคิด สร้อยน้ำ (2547 : 200-211) จำนวน 8 ข้อ มาปรับใช้ให้ครอบคลุมปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม คือ ประชาชนมีความมุ่งมั่นในการทำงานร่วมกัน ประชาชนทำงานเพื่อความสำเร็จส่วนตัวมากกว่าความสำเร็จของชุมชน ชุมชนมีกิจกรรมสนับสนุน

เพื่อให้ประชาชนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่ม ชุมชนไม่เคยมีการจัดกิจกรรมเพื่อพบปะพูดคุย คุยงานหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับองค์กรอื่น ประชาชนมีโอกาสดูอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการแก้ปัญหาพร้อมกันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ชุมชนมีการส่งเสริมและนำอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาชุมชน การทำงานร่วมกันของประชาชน ทำให้ผลงานของกลุ่มดีขึ้นและสามารถแก้ปัญหของชุมชนได้ ชุมชนได้นำเอาประสบการณ์หรือบทเรียนในอดีตมาใช้ในการปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ มากที่สุด ถึงน้อยที่สุด

2.2 ปัจจัยการประสานความร่วมมือ

ปัจจัยการประสานความร่วมมือ เป็นการประสานความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ ทั้งในและนอกชุมชน เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มและองค์กรในชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อขยายแวดวงผู้เกี่ยวข้องให้มากขึ้น มีการขยายกิจกรรม ขยายทรัพยากรด้านวัสดุปัจจัยให้มากขึ้น รวมทั้งขยายความรับผิดชอบ การจัดวางความสัมพันธ์ของกลุ่มองค์กรเป็นการประสานความหลากหลาย โดยใช้กลไก วิธีการเทคนิคหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประสานคน กลุ่ม ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความสมดุล เช่น ความสมดุลระหว่างการเรียนกับการปฏิบัติ ความสมดุลระหว่างการริเริ่มของบุคคลกับมติของกลุ่ม และความสมดุลระหว่างผู้นำกับสมาชิก สำหรับการจัดการที่เหมาะสม ได้แก่ การติดต่อสื่อสารหรือการจัดกิจกรรมร่วมกัน (ธีระพงษ์ แก้วหาญ, 2544 : 23)

มาร์ควอร์ดท์และเรย์โนลด์ (Marquardt and Reynolds, 1994 : 389-409) กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ที่เต็มเปี่ยม เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย ให้ความเท่าเทียมเสมอภาคกัน ให้ความเป็นอิสระ สร้างบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม โดยมีความสมดุลระหว่างความต้องการของบุคคลและองค์การ

เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร (2552 : 34) ได้ให้ความหมายการประสานความร่วมมือ กล่าวว่า สมาชิกต้องร่วมกันทำงานเป็นทีมและพึ่งศักยภาพของคนในชุมชนและสมาชิกทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม การประสานความร่วมมืออาจทำได้โดยจัดให้มีการประชุมร่วมกัน มีการบริหารแบบประชาธิปไตย มีการผลักดันให้สมาชิกกล้าคิดกล้าทำ และมีการประเมินผลการดำเนินงาน

นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์ (2551 : 26) ได้ให้ความหมายการประสานความร่วมมือ คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกซึ่งหมายถึง การมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกได้เข้าไปร่วมคิด

ร่วมริเริ่ม ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และรับผิดชอบในกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ของชุมชน เพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

กิตติพงษ์ พิพิธกุล (2544 : 10) ได้กล่าวว่า การประสานความร่วมมือ คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิก ความร่วมมือของปัจเจกหรือกลุ่มบุคคล เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดความต้องการหรือ ช่วยเหลือค้นหาสาเหตุของปัญหา การตัดสินใจร่วมกัน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการวางแผน การจัดการและติดตามประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มหรือองค์กรที่เข้าเป็นสมาชิก

บุญญฤทธิ์ เคนถวาย (2544 : 35) ได้อธิบายความหมายการประสานความร่วมมือ คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การที่สมาชิกผู้ที่ได้รับประโยชน์ หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา มีสิทธิในการกำหนดทิศทางของการพัฒนาได้

สรุปว่า การประสานความร่วมมือ หมายถึง การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานของสมาชิกตั้งแต่การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ วางแผน การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการติดตามผล ที่ส่งผลให้กลุ่มประสบความสำเร็จ

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2534 : 6) ได้กล่าวถึงลักษณะการประสานความร่วมมือ คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการพัฒนาไว้ ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงตลอดถึงความต้องการของชุมชน
2. คิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาคือความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้

8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ตลอดไป

สรุปว่า การประสานความร่วมมือ คือ ลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมของสมาชิกดังกล่าว นั้น จะเข้าไปร่วมในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและรับผิดชอบร่วมกันกับคนในชุมชนและเพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้สูงขึ้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำปัจจัยการประสานความร่วมมือ มาศึกษาเป็นปัจจัยที่เป็นสาเหตุหรือส่งผลต่อความน่าอยู่ของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะที่บ่งชี้ต่อไปนี้ คือ การประสานความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชน

ในการวัดตัวแปรปัจจัยการประสานความร่วมมือ ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ปรับปรุงมาจากเครื่องมือของเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร (2552 : 144-148) อมร สุวรรณนิมิต (2546 : 222-228) และสมคิด ศรีอ่อนน้ำ (2547 : 200-211) จำนวน 8 ข้อ มาปรับใช้ให้ครอบคลุมปัจจัยการประสานความร่วมมือ คือ ประชาชนมีความมุ่งมั่นในการทำงานร่วมกัน ประชาชนทำงานเพื่อความสำเร็จส่วนตัวมากกว่าความสำเร็จของชุมชน ชุมชน มีกิจกรรมสนับสนุนเพื่อให้ประชาชนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่ม ชุมชนไม่เคยมีการจัดกิจกรรมเพื่อพบปะพูดคุย ปรึกษาหารือหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับองค์กรอื่น ประชาชนมีโอกาสดูอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการแก้ปัญหาาร่วมกันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ชุมชนมีการส่งเสริมและนำอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาชุมชน การทำงานร่วมกันของประชาชนทำให้ผลงานของกลุ่มดีขึ้นและสามารถแก้ปัญหของชุมชนได้ ชุมชนได้นำเอาประสบการณ์หรือบทเรียนในอดีตมาใช้ในการปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ มากที่สุด ถึงน้อยที่สุด

2.3 ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล

ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล เป็นการให้ข้อมูลแก่บุคลากรเกี่ยวกับการตัดสินใจ แผนงาน กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงาน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในองค์กร ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ต้องการกำลังเผชิญ โดยผ่านกระบวนการสื่อสารหรือช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิผล (DuBios. 1996 : 38-48)

วิโรจน์ สารรัตนะ (2545 : 103-109) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสาร การพัฒนาการบริหารตนเองอาศัยหลักการ Self Leadership เกิดขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า “ ผู้ปฏิบัติในยุคสมัยใหม่มีความรู้มากเพียงพอที่ไม่อาจจะรับภาวะการณำแบบดั้งเดิม ได้อย่างเหมาะสมอีก

แล้ว พวกเขาสามารถจะบริหารตนเองได้และเป็นผู้นำให้ตนเองได้” โดยจะต้องเน้นความมีค่านิยมและมีการปฏิบัติด้วยตนเองทั้งการกำหนดความคาดหวัง เป้าหมาย การมีข้อมูลย้อนกลับและการประเมินตนเอง ส่วนกรณีการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพนั้น ถือว่าการติดต่อสื่อสารในองค์กรหนึ่งๆ อาจกระทำได้หลากหลายวิธีขึ้นอยู่กับบรรยากาศขององค์กรนั้นๆ ว่าต้องการเป็นแบบเปิดหรือแบบปิดมากน้อยเพียงใด การติดต่อสื่อสารถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะแม้จะมียุทธศาสตร์ดีเพียงใดก็ตาม หากขาดการติดต่อสื่อสารที่ดีแล้ว ก็ยากจะนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงควรพัฒนาให้มีการติดต่อสื่อสาร ทั้งที่เป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งในแนวนอนและในแนวตั้ง ทั้งเป็นการติดต่อแบบสองทาง (Two Way Communication) และแบบหลายช่องทาง (Multiple Channels)

มาร์ควอร์ทและเรย์โนลด์ (Marquardt and Reynolds. 1994 : 389-409) กล่าวว่า เทคโนโลยีการสื่อสารต้องประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อช่วยในการปฏิบัติงานในกระบวนการเรียนรู้อย่างทั่วถึง และให้มีการเก็บ ประมวล ถ่ายทอดข้อมูลกัน ได้รวดเร็วและถูกต้อง สร้างเครือข่าย สร้างฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ มีการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) เทียบเคียงกับการทำงานของสมองมนุษย์ เพื่อช่วยถ่ายโอนการเรียนรู้ไปทั่วทั้งองค์กร ทำให้การฝึกอบรมในอนาคตมีความรวดเร็ว สั้นกระชับและประยุกต์ใช้ได้ เช่น มีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารทางไกล (Video Conference) มาใช้ในการเรียนรู้ทางไกล และการฝึกอบรมโดยสถานการณ์จำลอง (Simulation Games) เพื่อพัฒนาสมาชิกให้เรียนรู้จากประสบการณ์ด้วยตัวเอง เป็นต้น

เบนเน็ตต์และโอไบรน์ (Bennett and O' Brien. 1994 : 41-49) ได้กล่าวว่า การเคลื่อนไหวของข้อมูลสารสนเทศ (Information Flow) การเรียนรู้ขององค์กรต่างๆ จะอาศัยเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้ทันกับยุคข้อมูลสารสนเทศและการเผยแพร่ ระบบคอมพิวเตอร์จะช่วยสนับสนุนการติดต่อสื่อสารระหว่างพนักงานต่างๆ ให้ง่ายขึ้นเพื่อให้แน่ใจว่าพนักงานได้รับข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ตรงกับงานของตนเองและกระบวนการทำงาน (Work Process)

ไคเซอร์ (Kaiser. 2000 : 31-49) ได้กล่าวว่า ระบบองค์กร (Organizational Systems) หมายถึง การที่องค์กรมีระบบข้อมูล ข่าวสาร ระบบสารสนเทศ ระบบพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีมาตรการด้านนโยบาย และการมีกลไกที่อำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติงาน รวมทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้ของสมาชิก

สมคิด สร้อยน้ำ (2549 : 151) กล่าวว่า ในปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศและระบบงานเข้ามามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อบุคคล ต่อสังคม ซึ่งเป็นสังคมแห่งความรู้ การเรียนรู้ผ่านทางสื่อเทคโนโลยี

สรุปการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในองค์กรมีความสำคัญต่อความสำเร็จของกระบวนการทำงานขององค์กร

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล มาศึกษาเป็นปัจจัยที่เป็นสาเหตุหรือส่งผลต่อความน่าอยู่ของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะที่บ่งชี้ต่อไปนี้ คือ การให้ข้อมูลแก่บุคคลเกี่ยวกับการตัดสินใจ การวางแผนงาน กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงาน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในองค์กร ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่องค์กรกำลังเผชิญ โดยผ่านกระบวนการสื่อสารหรือช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ในการวัดตัวแปรปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ปรับปรุงมาจากเครื่องมือของอมร สุวรรณนิมิต (2546 : 222-228) และสมคิด สร้อยน้ำ (2547 : 200-211) จำนวน 8 ข้อ มาปรับใช้ให้ครอบคลุมปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล คือ ประชาชนทราบอย่างแน่ชัดถึงทิศทางหรือเป้าหมายของชุมชน ประชาชนไม่ค่อยมีโอกาสทราบถึงความสำเร็จหรือความก้าวหน้าของชุมชน ประชาชน มีการซักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิก ชุมชน มีการรับฟังคำแนะนำและนำข้อมูลจากภายนอกใช้ในการวางแผนเป็นประจำ ประชาชนมีโอกาสทราบถึงสถานการณ์และเหตุการณ์สำคัญล่วงหน้าเพื่อช่วยในการตัดสินใจ ประชาชนไม่เคยทราบถึงรายละเอียดของแผนงานหรือกิจกรรมที่ชุมชนกำหนดขึ้น ประชาชน มีโอกาสทราบถึงความสำเร็จและความผิดพลาดของชุมชน ประชาชน มีโอกาสทราบถึงผลการประเมินตนเองว่าปฏิบัติงานได้สำเร็จเป็นอย่างไร ซึ่งเป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ มากที่สุด ถึงน้อยที่สุด

2.4 ปัจจัยความไว้วางใจ

ปัจจัยความไว้วางใจ (Trust) เป็นการแสดงออกถึงความเชื่อมั่นระหว่างกันว่าทุกคนมีความเต็มใจและความสามารถในการที่จะดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน และมีความเห็นพ้องต้องกันเป้าหมายขององค์กร ทั้งนี้ผู้นำต้องศรัทธาในตัวสมาชิก

ความเชื่อถือไว้วางใจ ในแนวทางการบริหารจัดการของชุมชน/องค์กรก็สำคัญมากเช่นกัน หากทุกคนในองค์กรเชื่อมั่นว่าทิศทาง แนวทางที่องค์กรจะมุ่งไปเป็นสิ่งที่ดี ได้ผลประโยชน์ต่อทุกคนในองค์กรและสังคม ก็คงจะพร้อมใจกันทำงานอย่างเต็มที่ทุกคน ซึ่งหาก

ยังคงแคลงใจว่า ทำไปทำไม ทำเพื่อใครบางคนหรือไม่ ความมุ่งมั่นในการทำงานก็คงน้อยลง เหลือเพียงแค่ทำตามหน้าที่

ความไว้วางใจไม่สามารถซื้อหา ความไว้วางใจไม่สามารถร้องขอได้ ความไว้วางใจไม่สามารถบังคับได้ แต่ความไว้วางใจจะต้องเกิดจากการถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้ได้รับการยอมรับ

บรรยากาศของความไว้วางใจ คือ การเปิดเผย จริงใจ เป็นมิตร ในขณะที่ผู้บริหารอาจสร้างบรรยากาศด้วยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานและการให้รางวัลที่เหมาะสม และที่สำคัญ คือ ความไว้วางใจสามารถที่จะส่งผลให้เกิดการร่วมมือ การเกาะเกี่ยวกันและความผูกพัน เป็นต้น (Ronald. 2000 : 1-24)

ไคเซอร์ (Kaiser. 2000 : 51-349) ได้กล่าวว่า ความไว้วางใจ หมายถึง การมีน้ำใจ มีความผูกพันในงาน และความเพียรพยายามปฏิบัติงาน เพื่อบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร

มาร์ควอร์ทและเรย์โนลด์ (Marquardt and Reynolds. 1994 : 389-409) กล่าวว่า ความไว้วางใจต้องมุ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้เขาได้พัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ที่เต็มเปี่ยม เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย ให้ความเท่าเทียมเสมอภาคกัน ให้ความเป็นอิสระ สร้างบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม โดยมีความสมดุลระหว่างความต้องการของบุคคลและองค์กร

สรุปความไว้วางใจ คือ การแสดงออกถึงความเชื่อมั่นระหว่างกันว่าทุกคนมีความเต็มใจและความสามารถในการที่จะดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำปัจจัยความไว้วางใจ มาศึกษาเป็นปัจจัยที่เป็นสาเหตุหรือส่งผลต่อความน่าอยู่ของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะที่บ่งชี้ต่อไปนี้ คือ การแสดงออกถึงความเชื่อมั่นระหว่างกันว่าทุกคนมีความเต็มใจและความสามารถในการที่จะดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน และมีความเห็นพ้องต้องกันในเป้าหมายขององค์กร ทั้งนี้ผู้นำต้องศรัทธาในตัวสมาชิก

ในการวัดตัวแปรปัจจัยความไว้วางใจ ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ปรับปรุงมาจากเครื่องมือของอมร สุวรรณนิมิต (2546 : 222-228) และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร (2552 : 144-148) จำนวน 8 ข้อ มาปรับใช้ให้ครอบคลุมปัจจัยความไว้วางใจ คือ ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้และความสามารถเหมาะสมกับภารกิจหน้าที่ ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทหน้าที่หลักในการแก้ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ผู้นำชุมชนยินดีสละเวลาส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือ

งานของชุมชนอย่างเต็มที่ เมื่อใดที่ชุมชนประสบปัญหา ผู้นำชุมชนจะร่วมมือกันในการแก้ปัญหาอย่างสุดความสามารถ ผู้นำชุมชน มีความซื่อสัตย์ และจริงใจต่อกัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่ค่อยมีการแจ้งให้สมาชิกได้ทราบถึงการตัดสินใจต่อนโยบายหรือสถานการณ์ที่สำคัญ ชุมชนนี้ได้รับการชื่นชมและยอมรับจากชุมชนและองค์กรอื่น ประชาชนมักจะมีการจับกลุ่มพูดคุยถึงจุดอ่อนหรือเรื่องไม่ดีของหมู่บ้านอยู่เสมอ ซึ่งเป็นชนิตมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่มากที่สุด ถึงน้อยที่สุด

2.5 ปัจจัยความตระหนักรู้ต่อท้องถิ่น

ปัจจัยความตระหนักรู้ต่อท้องถิ่น เป็นสถานการณ์ที่กระตุ้นให้บุคคลตระหนักรู้อย่างจริงจังต่อผู้อื่นในสังคม ในสภาพของความเป็นจริง และตระหนักถึงความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสถานการณ์นั้น ๆ โดยร่วมปฏิบัติการอย่างมีจิตสำนึก ใส่ใจ มุ่งมั่น และกระตือรือร้นในการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การที่จะสร้างความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นได้ ต้องเริ่มต้นในเรื่องของความเป็นมิตร การมีพันธะทางการเมือง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้สึกถึงการรวมกลุ่ม และการสร้างความตระหนักรู้ต่อท้องถิ่นในประเด็นของสำนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สำนักภูมิปัญญาท้องถิ่น สำนักในปัญหาและการพัฒนา สำนักในการนำสู่การปฏิบัติ (Osland, Kolband and Rubin. 2001 : 474- 478)

เบนเน็ตต์และโอไบรน์ (Bennett and O' Brien. 1994 : 41-49) ได้กล่าวว่าความตระหนักรู้ต่อท้องถิ่น คือ ผลสรุปของค่านิยมและเจตคติของทุกคนในองค์กร เกี่ยวกับการทำงานของพวกเขา เป็นบรรยากาศแห่งการเปิดใจและไว้ใจกันมาใช้ ซึ่งบุคคลจะต้องไม่กลัวที่จะแสดงความคิดเห็นและพูดตามที่ใจคิด อุปสรรคระหว่างผู้จัดการและลูกจ้างจะถูกขจัดออกไป และทุกคนทำงานร่วมกันเพื่อสนับสนุนงานที่ออกมาดีเยี่ยมตามอุดมคติ

มาร์ควอร์ทและเรย์โนลด์ (Marquardt and Reynolds. 1994 : 389-409) กล่าวว่าความตระหนักรู้ต่อท้องถิ่น ต้องมีวัฒนธรรมที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน (Corporate Learning Culture) ด้วยความตระหนักในตน (Self-Awareness) การใคร่ครวญ (Self-Reflective) และการสร้างสรรค์ (Creative Way) วัฒนธรรมองค์กรต้องให้รางวัลพิเศษต่อการเสริมสร้างนวัตกรรม และส่งเสริมให้มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยจะไม่รู้จักกับคำว่า “ทดสอบแล้วล้มเหลว” ตราบเท่าที่มีการศึกษาเรียนรู้จากการกระทำนั้น ๆ สนับสนุนให้มีการใช้ข้อมูลย้อนกลับ สมาชิกในองค์กรจะมีนิสัยใฝ่รู้ ศึกษาค้นคว้า และเผยแพร่ต่อกันอย่างฉันทมิตร มีแรงจูงใจที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีโอกาสในการพัฒนาตนเองสำหรับทุกคนให้เกิดนิสัยการเรียนรู้จากทุกอย่างในการทำงาน

ไคเซอร์ (Kaiser. 2000 : 41- 49) ได้กล่าวว่า ความตระหนักต่อท้องถิ่น บรรยากาศการทำงาน (Working Climate) สภาพแวดล้อมภายในองค์การสร้างความประทับใจและความรู้สึกที่ดีของสมาชิก ในหน่วยงานมีบรรยากาศการทำงาน 2 ลักษณะ ดังนี้

1. บรรยากาศการเรียนรู้ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เกิดค่านิยม บรรทัดฐาน และพฤติกรรมของสมาชิก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2. การปฏิสัมพันธ์ หมายถึง กิจกรรมของสมาชิกที่แลกเปลี่ยนพูดคุย ช่วยเหลือกันเพื่ออำนวยความสะดวกให้สมาชิกเติบโต และประสบความสำเร็จ

วิโรจน์ สารรัตน์ (2545 : 103-109) กล่าวว่า การสร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศความตระหนักต่อท้องถิ่น ต้องอาศัยผู้นำที่จะต้องให้ความใส่ใจต่อวิถีชีวิตองค์กร เป็นที่สันนิษฐานกันว่า ชุมชน ต่างต้องการคำตอบต่อคำถามประเภทที่ว่าชุมชนของเราเป็นอย่างไร ที่นี้สำคัญจริงหรือ เราเชื่ออะไรงัน ทำไมเราถึงทำกันเช่นนี้ เราจะเป็นอย่างเดียวกันได้อย่างไร และเราจะทำตัวให้เข้ากับสิ่งต่างๆ ได้อย่างไร เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ คนในชุมชนพึงทำความเข้าใจให้กระจ่างและให้มีความหมาย แนวทางการเสริมสร้างวัฒนธรรมชุมชนนั้น มีดังนี้คือ 1) การเสริมสร้างความเป็นหมู่คณะ 2) การส่งเสริมบรรยากาศแห่งการทดลอง 3) การกำหนดความคาดหวังไว้ในระดับสูง 4) การส่งเสริมบรรยากาศความไว้วางใจซึ่งกันและกัน 5) การส่งเสริมบรรยากาศความเชื่อมั่น 6) การสนับสนุนปัจจัยที่เป็นวัตถุ 7) การบรรลุความเป็นพื้นฐานในองค์การความรู้ 8) การส่งเสริมความภาคภูมิใจในสถาบัน 9) การส่งเสริมการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน 10) การส่งเสริมความเอาใจใส่ดูแล สังสรรค์และมีอารมณ์ขัน 11) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 12) การปกป้องสิ่งที่เห็นว่าสำคัญ 13) การสืบทอดในประเพณี และ 14) การมีการสื่อสารแบบเปิด

สรุปความตระหนักต่อท้องถิ่น คือ ผลสรุปของค่านิยมและเจตคติของทุกคนในองค์การ กระตุ้นให้บุคคลตระหนักอย่างจริงจังต่อผู้อื่นในสังคม ในสภาพของความเป็นจริง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น มาศึกษาเป็นปัจจัยที่เป็นสาเหตุหรือส่งผลต่อความน่าอยู่ของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะที่บ่งชี้ต่อไปนี้ คือ สถานการณ์ที่กระตุ้นให้บุคคลตระหนักอย่างจริงจังต่อผู้อื่นในสังคมในสภาพของความเป็นจริง และตระหนักถึงความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสถานการณ์นั้นๆ โดยร่วมปฏิบัติการอย่างมีจิตสำนึก ใฝ่ใจ มุ่งมั่น และกระตือรือร้นในการที่จะเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ในการวัดตัวแปรปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ปรับปรุงมาจากเครื่องมือของโกวิท พวงงาม (2544 : 113-123) อมร สุวรรณนิมิต (2546 :

222-228) และสมคิด สร้อยน้ำ (2547 : 200-211) จำนวน 8 ข้อ มาปรับใช้ให้ครอบคลุมปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น คือ ประชาชนที่มีประสบการณ์มักไม่ใส่ใจต่อปัญหาของชุมชน ประชาชนตระหนักว่าปัญหาของชุมชนคือปัญหาของตนเอง ประชาชนมุ่งมั่นต่อการแก้ปัญหาของชุมชน ประชาชนรู้สึกห่วงใยต่อความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ประชาชนให้ความใส่ใจเฉพาะหมู่บ้านของตนเอง ชุมชนมีการปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมหรือประเพณีของชุมชนอยู่เสมอ ชุมชนได้วางแผนงานและกิจกรรมโดยคำนึงถึงความแตกต่างด้านขนบธรรมเนียมของชุมชน ชุมชนให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาและพิธีกรรมที่สืบทอดต่อกันมาของชุมชน ซึ่งเป็นชนิตมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ มากที่สุด ถึงน้อยที่สุด

2.6 ปัจจัยการมีส่วนร่วม

ปัจจัยการมีส่วนร่วม (Participation) เป็นกระบวนการที่สมาชิกขององค์กร ได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการบริหาร โดยเฉพาะในเรื่องของการตัดสินใจ (Osland, Kolb and Rubin. 2001 : 474- 478) ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนนั้นมีหลายรูปแบบ ซึ่งอคิดริเฟอที่พัฒน์ และเจมส์คัตต์ ปิ่นทอง ได้เสนอว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริงน่าจะมี 4 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติการ และ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์ (2551 : 26) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของสมาชิกว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกได้เข้าไปร่วมคิด ร่วมริเริ่ม ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และรับผิดชอบในกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ของชุมชน เพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

กิตติพงษ์ พิพิธกุล (2544 : 10) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิก หมายถึง ความร่วมมือของปัจเจกหรือกลุ่มบุคคล เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดความต้องการหรือ ช่วยเหลือค้นหาสาเหตุของปัญหา การตัดสินใจร่วมกัน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการวางแผน การจัดการและติดตามประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มหรือองค์กรที่เข้าเป็นสมาชิก

บุญญฤทธิ์ เคนถวย (2544 : 35) ได้อธิบายความหมายการมีส่วนร่วมของสมาชิกว่า หมายถึง การที่สมาชิกผู้ที่ได้รับประโยชน์หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา มีสิทธิในการกำหนดทิศทางของการพัฒนาได้

สรุปว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิก หมายถึง การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงาน

ของสมาชิกตั้งแต่การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ วางแผน การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการติดตามผล ที่ส่งผลให้กลุ่มประสบความสำเร็จ

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2534 : 6) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการพัฒนาไว้ ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษาค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดถึงความต้องการของชุมชน
2. คิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไข ปัญหาความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ตลอดไป

สรุปว่า ลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมของสมาชิกดังกล่าวนั้น จะเข้าไปร่วมในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและรับผิดชอบ ร่วมกันกับคนในชุมชนและเพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้สูงขึ้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำปัจจัยการมีส่วนร่วม มาศึกษาเป็นปัจจัยที่เป็นสาเหตุหรือส่งผลต่อความน่าอยู่ของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะที่บ่งชี้ต่อไปนี้ คือ กระบวนการที่สมาชิกขององค์กรได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการบริหาร โดยเฉพาะในเรื่องของการตัดสินใจ

ในการวัดตัวแปรปัจจัยการมีส่วนร่วม ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ปรับปรุงมาจากเครื่องมือของเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร (2552 : 144-148) อมร สุวรรณนิมิต (2546 : 222-228) และสมคิด สร้อยน้ำ (2547 : 200-211) จำนวน 8 ข้อ มาปรับใช้ให้ครอบคลุมปัจจัยการมีส่วนร่วม คือ ชุมชนได้พบปะพูดคุยกับชุมชนถึงปัญหาของชุมชนและร่วมมือกัน

แก้ปัญหาเสมอ ประชาชนให้ความสนใจและเข้าร่วมในการเสนอปัญหาของชุมชนเสมอ ผู้นำชุมชนจะเป็นผู้กำหนดและวางแผนพัฒนาชุมชนแต่เพียงฝ่ายเดียว ประชาชนสามารถเสนอความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการดำเนินงานของชุมชนที่แตกต่างกันได้ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงแผนการพัฒนาชุมชนของตนเอง ชุมชนเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ประชาชนเอาใจใส่ ดูแล และติดตามการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของชุมชน อยู่เสมอ ชุมชนไม่ค่อยเปิดเผย หรือแจ้งผลการดำเนินงานของ ชุมชน ต่อประชาชน ซึ่งเป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ มากที่สุด ถึงน้อยที่สุด

2.7 ปัจจัยความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร

ปัจจัยความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร คือ ความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นของปัจเจกบุคคลต่อการยอมรับและเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์กร และจะแสดงออก 3 ประการ คือ 1) มีความเชื่อมั่นและยอมรับในเป้าหมายตลอดจนค่านิยมขององค์กร 2) เต็มใจใช้ความพยายามในการปฏิบัติงานและ 3) มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะทำงาน และคงความเป็นสมาชิกขององค์กร ทั้งนี้ การที่บุคคลจะผูกพันต่อกลุ่มองค์กร หรือชุมชนนั้นพบว่าเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ หลายปัจจัย เช่น การให้เกียรติ การยอมรับนับถือ การให้ข้อมูลข่าวสาร (Information) การตระหนักต่อองค์กร กลุ่มและท้องถิ่น (DuBios. 1996 : 38-48)

มาร์ควอร์ทและเรย์โนลด์ (Marquardt and Reynolds. 1994 : 389-409) กล่าวว่า ชุมชนต้องมีโครงสร้างแบบองค์รวม (Holist Structure) แบบเดียวกับสิ่งมีชีวิตที่มีองค์ประกอบต่างทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ อย่างแยกอิสระจากกันไม่ได้ แม้จะแยกเป็นหน่วยย่อยก็ต้องมีสภาพทุกอย่างเหมือนระบบทั้งหมดของชุมชน

ไคเซอร์ (Kaiser. 2000 : 51-349) กล่าวว่า ความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร หมายถึง วิธีการประพฤติปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กร กฎเกณฑ์ ค่านิยม ระเบียบวินัย ซึ่งได้รับอิทธิพลจากประวัติศาสตร์ขององค์กร ความต้องการ และการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิก วัฒนธรรมองค์กรมี 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การแลกเปลี่ยนความรู้ หมายถึง องค์ความรู้ที่ไม่มี การยึดติดกับความรู้เดิม แต่เป็นความจริงที่มีอิสระ และไม่สามารถวัดคำนวณได้ และบุคคลสามารถเข้าถึงแหล่งขององค์ความรู้ได้ รวมทั้งเป็นความรู้ที่ปรากฏตลอดเวลา สมาชิกยอมรับไม่มีใครรู้คำตอบจากทุกคำถามได้

2. การมีอิสระในการเรียนรู้ หมายถึง การเรียนรู้ที่นำไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความคิดอิสระ สร้างความคิดใหม่ กล้าเสี่ยง และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ

3. ความเป็นเอกภาพในองค์การ หมายถึง สมาชิกในองค์การต้องมีจิตสำนึกในการทำงานตามสถานะของตน โดยยอมรับและเข้าใจเป้าหมายขององค์การ ซึ่งทำให้เกิดผลประโยชน์ต่อองค์การเสมือนตนเป็นผู้มีส่วนในองค์การ

สรุปความยึดมั่นผูกพันต่อองค์การ คือ ความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นของปัจเจกบุคคลต่อการยอมรับและเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์การ โดยยอมรับและเข้าใจเป้าหมายขององค์การ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำปัจจัยความยึดมั่นผูกพันต่อองค์การ มาศึกษาเป็นปัจจัยที่เป็นสาเหตุหรือส่งผลต่อความน่าอยู่ของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะที่บ่งชี้ต่อไปนี้เป็นความสัมพันธ์ของบุคคลอย่างแน่นแฟ้นต่อการยอมรับและการมีส่วนร่วมกับองค์การ

ในการวัดตัวแปรปัจจัยความยึดมั่นผูกพันต่อองค์การ ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ปรับปรุงมาจากเครื่องมือของกิตติพงษ์ พิพิธกุล (2544 : 198-210) อมร สุวรรณนิมิต (2546 : 222-228) และสมคิด สร้อยน้ำ (2547 : 200-211) จำนวน 8 ข้อ มาปรับใช้ให้ครอบคลุมปัจจัยความยึดมั่นผูกพันต่อองค์การ คือ ประชาชนเอาใจใส่ ยึดมั่นและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์/นโยบายของชุมชนอยู่เสมอ ประชาชนไม่เห็นด้วยกับนโยบายสำคัญของชุมชนอยู่เสมอ ประชาชนเชื่อว่าแนวทางการทำงานของชุมชนเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสมอย่างยิ่ง ประชาชนยินดีเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อให้งานของชุมชนเรียบร้อย ประชาชนเต็มใจทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์และสร้างชื่อเสียงแก่ชุมชน ประชาชนเต็มใจปกป้องชุมชนหากมีคนกล่าวหาผิดพินิจในทางที่ไม่ดี ประชาชนจะประสาสัมพันธ์ให้กับชุมชนเสมอเมื่อมี โอกาส ประชาชนไม่มีความภาคภูมิใจที่จะบอกเพื่อนสนิทหรือใคร ๆ ว่าตนอยู่ที่ชุมชนแห่งนี้ ซึ่งเป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ มากที่สุด ถึงน้อยที่สุด

2.8 ปัจจัยการสร้างทีมงาน

ปัจจัยการสร้างทีมงาน (Team Building) เป็นกลุ่มของบุคคลที่ทำกิจกรรมในงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และมีความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นร่วมกันซึ่งเป็นการทำงานในลักษณะดังกล่าวมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การพึ่งพากันและกัน (Interdependent) คือการที่สมาชิกแต่ละคนทำประโยชน์ให้กับกลุ่ม 2) ความรับผิดชอบร่วมกัน (Share responsibility) หมายถึง สมาชิกของทีมทุกคนต้องเข้าใจร่วมรับผิดชอบต่อจุดหมายและเป้าประสงค์ของกลุ่มมากกว่าที่จะขึ้นกับผู้บริหารหรือผู้นำเท่านั้น และ 3) ผลลัพธ์ (Outcome) คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการร่วมกันทำงานของกลุ่มทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ และในการพัฒนาทีมนี้มีหลายรูปแบบเช่นการใช้กระบวนการพัฒนาองค์การ (Organizational Development : OD) (อมร สุวรรณนิมิต. 2546 : 23-25)

เบนเน็ตต์และโอไบรน์ (Bennett and O'Brien. 1994 : 41-49) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติของบุคคลและทีมงาน (Individual and Team Practices) ข้อมูลสารสนเทศมีความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นการทำงานบุคคลและเป็นทีม ในองค์กรการแลกเปลี่ยนความรู้จะมีประโยชน์อย่างยิ่ง องค์กรต่างๆ จะเจริญเติบโตได้เมื่อตัวบุคคลหรือทีมต่างแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เมื่อบุคคลเห็นข้อผิดพลาดก็จะเป็นโอกาสในการเรียนรู้และไม่ตำหนิ หรือกล่าวโทษกัน มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีการอภิปรายปัญหาต่างๆอย่างตรงไปตรงมา และทำงานเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ

มาร์ควอร์ทและเรย์โนลด์ (Marquardt and Reynolds. 1994 : 389-409) กล่าวว่า ทีมงานและเครือข่าย (Teamwork and Networking) ต้องตระหนักถึงความร่วมมือ การแบ่งปัน การทำงานเป็นทีม การทำงานแบบเครือข่าย เป็นการทำหน้าที่มิใช่เพียงแต่การแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องในระยะยาว และริเริ่มสิ่งใหม่ๆ เพื่อสร้างการแข่งขันและการสร้างพลังร่วมกันอันจะทำให้องค์กรอยู่รอดและเจริญเติบโต

เบนเน็ตต์และโอไบรน์ (Bennett and O'Brien. 1994 : 41-49) ได้กล่าวว่า การฝึกปฏิบัติเป็นทีม การศึกษาเป็นทีม การสาธิตโครงการ การให้คำปรึกษาโดยเพื่อน โครงการการเรียนรู้ฐานพื้นฐาน (ซึ่งมักจะรู้ว่าเป็นการเรียนรู้แบบการสะท้อนการปฏิบัติ) เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัย สามารถจัดการอบรมหรือฝึกปฏิบัติโดยผ่านดาวเทียมและคอมพิวเตอร์ และการพัฒนารายบุคคลหรือทีมงาน (Individual or Team Development) เพื่อกระตุ้นสมาชิกให้พัฒนาด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็จะส่งเสริมการพัฒนาทีมงานด้วย สามารถเรียนรู้ได้เพียงว่าทีมงานเรียนรู้ร่วมกันแบบชุมชนผู้ปฏิบัติงาน (Communities of Practice) ที่มีการปฏิบัติงานกันอย่างต่อเนื่อง การให้อำนาจในการทำงานเป็นทีมหรือรายบุคคล แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านความคิดสำหรับโลกธุรกิจ และยังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับองค์กรต่างๆ ที่จะหาวิธีเพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ของตนเอง

สรุป การสร้างทีมงาน คือ การตระหนักถึงความร่วมมือ การแบ่งปัน การทำงานเป็นทีม การทำงานแบบเครือข่ายเพื่อกระตุ้นสมาชิกให้พัฒนาด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็จะส่งเสริมการพัฒนาทีมงานด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำปัจจัยการสร้างทีมงาน มาศึกษาเป็นปัจจัยที่เป็นสาเหตุหรือส่งผลต่อความน่าอยู่ของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะที่บ่งชี้ต่อไปนี้ คือกลุ่มของบุคคลที่ทำกิจกรรมในงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และมีความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นร่วมกัน

ในการวัดตัวแปรปัจจัยการสร้างทีมงาน ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ปรับปรุงมาจากเครื่องมือของนิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์ (2551 : 187-190) อมร สุวรรณนิมิต (2546 : 222-228) และสมคิด สร้อยน้ำ (2547 : 200-211) จำนวน 8 ข้อ มาปรับใช้ให้ครอบคลุมปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม คือ ทีมงานชุมชนส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกัน และเข้าใจกันเป็นอย่างดี ทีมงานชุมชนให้การยอมรับและเคารพซึ่งกันและกัน ทีมงานชุมชนมีการสนับสนุนช่วยเหลือกันเมื่อทีมประสบปัญหาต่าง ๆ ทีมงานชุมชนไม่มีการสนับสนุนช่วยเหลือกันเมื่อทีมประสบปัญหาต่าง ๆ ทีมงานชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับทีมงานอื่นอยู่เสมอ ทีมงานชุมชน มักทำงานโดยลำพัง ไม่เคยได้รับการสนับสนุนจากทีมงานอื่น ผู้นำชุมชนจะตัดสินใจในกรณีที่มีปัญหาสำคัญเกิดขึ้นภายในชุมชน ผู้นำชุมชนให้โอกาสแก่สมาชิกได้มีอิสระและได้ควบคุมกำกับงานด้วยตนเอง ซึ่งเป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ มากที่สุด ถึง น้อยที่สุด

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับชุมชนน่าน้อย ส่วนใหญ่มักศึกษาในด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม และมีการศึกษาค่อนข้างมากในประเทศตะวันตก ในขณะที่งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนน่าน้อยยังมีจำกัด ดังนั้นผู้วิจัยจึงรวบรวมงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อประกอบการศึกษา ดังนี้

งานวิจัยเกี่ยวกับชุมชนน่าน้อย

การศึกษาเกี่ยวกับเมืองน่าน้อยในต่างประเทศ พบว่า โดยส่วนใหญ่จะทำการศึกษาในแต่ละบริบทของพื้นที่ ซึ่งผู้วิจัยเลือกศึกษา รวมทั้งได้มีการสรุปบทเรียนจากโครงการที่ประสบผลสำเร็จเพื่อให้พื้นที่อื่นได้ศึกษาต่อไป ดังเช่น

ฮอตสัน (Hodson. 1999 : 39-44) ซึ่งศึกษากระบวนการสร้างชุมชนน่าน้อยในชนบทของเมืองอัลเบอร์ตา ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสร้างชุมชนน่าน้อยประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ การชี้ประเด็นปัญหา การตัดสินใจในการปฏิบัติ การระดมการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ มีการประเมินผล มีความยั่งยืน

ไทเลอร์ กัฟฟี และดาร์วิน (Tyler, Gruffie and Darwin. 1999 : 14-17) ซึ่งสรุปว่าการสร้างชุมชนน่าน้อยนั้นมีเป้าหมายเพื่อสร้างสภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากร ดังนั้นจึงต้องมีการกำหนดแนวทางปฏิบัติในระดับท้องถิ่น ด้วยการกำหนดนโยบาย และการ

จัดสรรทรัพยากร โดยอาศัยแนวทางดังนี้ 1) มีคณะกรรมการเพื่อกำหนดความหมายของคำว่า สุขภาพซึ่งมีความหมายมากกว่าการปราศจากโรค 2) มีคณะกรรมการกำหนดความหมายของ คำว่าชุมชนซึ่งอยู่บนฐานความเชื่อความศรัทธา การเข้าใจอย่างลึกซึ้ง การยอมรับร่วมกัน และ ควรพิจารณาภาพการภาพทางภูมิศาสตร์ร่วมด้วย และ 3) ร่วมกันสร้างวิสัยทัศน์โดยตระหนักถึง คุณค่าของชุมชน และวิสัยทัศน์ที่ร่วมกันกำหนดและนำไปสู่การสร้างอนาคตที่ดีของชุมชน และการเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนให้น่าอยู่เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน เช่น ปัญหาการ ตายของทารกนั้นสมาชิกของชุมชนสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมได้ใน 2 ลักษณะ คือ เข้าร่วม โดยผ่านทางสมาคม เช่น องค์กรท้องถิ่น โดยมีรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน ผ่าน ผู้แทนของรัฐในการจัดบริการ และอีกลักษณะหนึ่งคือ ไม่ผ่านตัวแทนแต่ชุมชนจะมีการ รวมกลุ่ม เกิดกระบวนการกลุ่ม เกิดกิจกรรม มีการจ้างงานในชุมชนและสร้างเศรษฐกิจ

สำหรับงานวิจัยหรือการศึกษาของไทย เช่น

นัยนา หนูนิลและคณะ (2543 : 29) ซึ่งศึกษาการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ชุมชนสาธิตวลัยลักษณ์พัฒนา พบว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพทำให้คนเจ็บป่วยลดลง ส่วนในด้านเศรษฐกิจช่วยให้ชาวบ้านมีอาชีพเสริมเพิ่มขึ้น ในด้านสังคมเกิดผู้นำการ เปลี่ยนแปลงในชุมชน และในด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าชุมชนมีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากนั้นบทความในจดหมายข่าวของเครือข่ายสร้างเสริม สุขภาพ ได้รายงานว่าการเสริมสร้างสถานที่ทำงานให้น่าอยู่ ส่งผลให้เกิดสิ่งต่อไปนี้ คือ

- 1) คนทำงานมีความเข้มแข็งด้านสุขภาพ และคนทำงานตระหนักในการดูแลสุขภาพเพราะคิดว่าสุขภาพเป็นของตนเองไม่ควรปล่อยให้ทรุดโทรม
- 2) เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เมื่อคนทำงานมีสุขภาพดีจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการผลิตและ
- 3) ชุมชนเข้มแข็ง เพราะสมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะคนในวัยหนุ่มสาวไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่น รวมทั้งส่งผลดีต่อเศรษฐกิจชุมชนเพราะสมาชิกของชุมชนมีรายได้แน่นอน ในขณะที่อุมาพร บุญญา สุพรรณ (Umaporn Boonyasrpun, 2000 : 187) ได้ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างชุมชนน่าอยู่ : ปัญหาวิกฤตของสตรีไทยในชนบท ผลการศึกษาพบว่า สตรีในชนบทยังคงมีบทบาทน้อย เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนน่า อยู่เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องความเท่าเทียมทาง สังคมและเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามสตรีในชนบทของไทยเชื่อว่าความรู้ทำให้เกิดศักยภาพ สตรี กลุ่มนี้จึงต้องการความรู้ และต้องการให้ผู้อื่นได้รับรู้ถึงความต้องการของกลุ่มเพื่อที่จะ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

อมร สุวรรณนิมิตร (2546 : ก) พบว่าลักษณะความน่าอยู่ในบริบทของชุมชนชนบทอีสาน จำแนกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านกายภาพ-สุขภาพชุมชน 2) ด้านเศรษฐกิจชุมชน 3) ด้านวิถีชุมชน 4) ด้านผู้นำ-การจัดการของชุมชน โดยชาวอีสานได้อธิบายถึงความน่าอยู่ในความหมายของวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านมีสุขภาพดีและเข้าถึงระบบบริการสุขภาพ การมีงานทำ มีรายได้ มีเศรษฐกิจแบบพอเพียง มีผู้นำที่มีความสามารถวางตัวเป็นกลางและมีการจัดการที่โปร่งใส

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาแล้ว พบว่ามี 8 ตัวแปรที่เป็นสาเหตุ ผู้วิจัยจึงได้นำตัวแปรอิสระทั้ง 8 ตัวแปรมาสร้างเป็นแผนภูมิโครงสร้างเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ โดยอาศัยลำดับการเกิดขึ้นของตัวแปร (Birth Order) มาเป็นเหตุผลในการสร้างกรอบแนวคิดในครั้งนี้

ตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ มี 3 ระดับ คือ

1. ตัวแปรอิสระ มี 2 ตัวแปร คือ ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม ปัจจัยการประสานความร่วมมือ
2. ตัวแปรเหตุกึ่งกลาง คือ ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล ปัจจัยความไว้วางใจ ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น ปัจจัยการมีส่วนร่วม ปัจจัยความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร ปัจจัยการสร้างทีมงาน และทั้ง 6 ตัวแปรนี้จะส่งผลทางตรงต่อความน่าอยู่ของชุมชน ตัวแปรเหตุกึ่งกลางได้รับผลจากตัวแปรเหตุภายนอกทั้ง 2 ตัวแปรและจะส่งผลทางตรงต่อการพัฒนาชุมชนน่าอยู่
3. ตัวแปรตามหรือตัวแปรท้ายสุด คือ การพัฒนาชุมชนน่าอยู่ ซึ่งเป็นตัวแปรตามที่เป็นผลจากตัวแปรอิสระ และตัวแปรกึ่งกลาง ทั้งที่เป็นผลทางตรงและผลทางอ้อม

ในการจำแนกลักษณะความน่าอยู่ จะจำแนกเป็นความน่าอยู่ในภาพรวม และเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพ-สุขภาพ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านวิถีชุมชน และด้านผู้นำ-การจัดการของชุมชน

4. บริบทจังหวัดมหาสารคาม

มหาสารคาม เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ใจกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีบรรยากาศเต็มไปด้วยความสงบ และเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงได้ชื่อว่าเป็น “ตักศิลาแห่งอีสาน” เนื่องจากมีสถาบันการศึกษามากมายหลายแห่ง อาชีพที่สำคัญของชาวมหาสารคามคือ การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ อาชีพในครัวเรือนที่ทำกันมากคือ การ

เลี้ยงไหม และทอผ้าไหม ผ้าไหมมหาสารคามส่วนใหญ่เป็นผ้าที่มีลวดลายแบบดั้งเดิม และสวยงามมาก

มหาสารคาม มีเนื้อที่ 5,291.68 ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศเป็นที่ราบลูกคลื่นไม่มีภูเขา มีแม่น้ำชีไหลผ่าน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทุ่งนา อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปตามทางรถยนต์เป็นระยะทางประมาณ 470 กิโลเมตร ทิศเหนือ ติดกับจังหวัดกาฬสินธุ์ ทิศใต้ ติดกับจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์ ทิศตะวันออก ติดกับจังหวัดร้อยเอ็ด ทิศตะวันตก ติดกับจังหวัดขอนแก่น

เมืองมหาสารคามถือว่าเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญและยาวนานมาหลายร้อยปี เพราะได้พบหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยคุปตะตอนปลาย และปิดลวดของอินเดียผ่านเมืองพุกามาในรูปแบบของศิลปะสมัยทวารวดี เช่น บริเวณเมืองกันทรวิชัย (โคกพระ) และเมืองนครจำปาศรี โดยพบหลักฐาน เป็นพระยืนกันทรวิชัย พระพิมพ์ดินเผา ตลอดจนพระบรมสารีริกธาตุ นอกจากนั้นแล้วยังได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ผ่านทางชนชาติขอม ในรูปแบบสมัยลพบุรี เช่น กู่สันตรัตน์ กู่บ้านเขวา กู่บ้านแดง และกู่อื่น ๆ รวมไปถึงเจดีย์และเครื่องปั้นดินเผาของขอมอยู่ตามผิวดินทั่ว ๆ ไปในจังหวัดมหาสารคาม

มหาสารคามตั้งอยู่ตอนกลางของภาคอีสาน มีชนหลายเผ่า เช่น ชาวไทยพื้นเมืองพูดภาษาอีสาน ชาวไทยย้อและชาวผู้ไท ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี "ฮิตสิบสอง" ประกอบอาชีพด้านกสิกรรมเป็นส่วนใหญ่ ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายมีการไปมาหาสู่กัน ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันตามแบบของคนอีสานทั่วไป

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ยก "บ้านลาดกุดยางใหญ่" ขึ้นเป็น เมืองมหาสารคาม เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2408 โดยแยกพื้นที่และพลเมืองราวสองพันคนมาจากเมืองร้อยเอ็ด และโปรดเกล้าฯ ให้ท้าวมหาชัย (กวด ภาวภูตานนท์) เป็นพระเจริณราชเดชเจ้าเมือง มีท้าวบัวทองเป็นผู้ช่วยขึ้นกับเมืองร้อยเอ็ด ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้แยกเมืองมหาสารคามขึ้นตรงกับกรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ. 2412 และร้อยเอ็ดได้แบ่งพลเมืองให้อีกเจ็ดพันคน พลเมืองเดิมอพยพมาจากเมืองจำปาศักดิ์ ท้าวมหาชัยและท้าวบัวทองนั้นเป็นหลาน โดยตรงของพระยาขัติยวงศา (สีลัง) เจ้าเมืองคนที่ 2 ของเมืองร้อยเอ็ด เดิมกองบัญชาการของเมืองมหาสารคาม ตั้งอยู่ที่เนินสูงแห่งหนึ่งใกล้กุคณางโย ได้สร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองและศาลมเหศักดิ์ขึ้นเป็นที่สักการะของชาวเมือง ต่อมาสร้างวัดคอนเมืองแล้วเปลี่ยนชื่อเป็นวัดข้าวฮ้าว (วัดชัยภูวามาศ) และได้ย้ายกองบัญชาการไปอยู่ริมหนองกระทุ่มด้านเหนือของวัดโพธิ์ศรีปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2456 หม่อมเจ้าพนมศนวรรค์ เป็นปลัด

มณฑลประจำจังหวัด โดยความเห็นชอบของพระมหาอำมาตยาธิบดี (เส็ง วิริยะศิริ) ได้ย้ายศาลากลางมาอยู่ ณ ที่ตั้งศาลากลางหลังเดิม (ที่ว่าการอำเภอเมืองมหาสารคามปัจจุบัน) และในปี พ.ศ. 2542 ได้ย้ายศาลากลางมาอยู่ ณ ที่ตั้งปัจจุบัน มีผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองหรือผู้ว่าราชการจังหวัดรวม 41 คน การปกครองแบ่งออกเป็น 13 อำเภอ (อำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอแกลง อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอกันทรวิชัย อำเภอเชียงยืน อำเภอบรบือ อำเภอนาเชือก อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอวาปีปทุม อำเภอนาคู อำเภอยางสีสุราช อำเภอกุดรัง อำเภอชื่นชม) 133 ตำบล 1,804 หมู่บ้าน โดยการบริหารส่วนท้องถิ่น มี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1. องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นหน่วยงานส่วนท้องถิ่นครอบคลุมพื้นที่จังหวัด ยกเว้นเทศบาลและสุขาภิบาล 2. เทศบาลเมืองมหาสารคามเป็นหน่วยงานส่วนท้องถิ่น ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองมีอำนาจในการบริหารโดยอิสระ 3. เทศบาลตำบล 4. องค์การบริหารส่วนตำบล

ระยะทางจากอำเภอเมืองมหาสารคามไปยังอำเภอต่าง ๆ ได้แก่ อำเภอกันทรวิชัย 18 กิโลเมตร อำเภอบรบือ 26 กิโลเมตร อำเภอโกสุมพิสัย 28 กิโลเมตร อำเภอแกลง 28 กิโลเมตร อำเภอวาปีปทุม 40 กิโลเมตร อำเภอชื่นชม 55 กิโลเมตร อำเภอเชียงยืน 44 กิโลเมตร อำเภอนาเชือก 58 กิโลเมตร อำเภอนาคู 64 กิโลเมตร อำเภอยางสีสุราช 70 กิโลเมตร อำเภอกุดรัง 70 กิโลเมตร อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย 82 กิโลเมตร การคมนาคม ทางรถยนต์: ทางที่สะดวกและสั้นที่สุด คือใช้เส้นทางกรุงเทพฯ ผ่านสระบุรี-นครราชสีมา-บ้านไผ่-มหาสารคาม ทางรถโดยสารประจำทาง : บริษัทขนส่งจำกัด มีรถโดยสารประจำทางทั้งรถธรรมดาและรถปรับอากาศบริการวันละหลายเที่ยว ทางรถไฟและทางเครื่องบิน : จะต้องลงที่จังหวัดขอนแก่น แล้วต่อรถยนต์มาจังหวัดมหาสารคามอีกประมาณ 72 กิโลเมตร อาชีพส่วนใหญ่ของชาวมหาสารคามนั้นก็คล้ายกับชาวอีสานทั่วไป กล่าวคือ ประชาชนประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ เลี้ยงไหม และเลี้ยงสัตว์ ด้วยอาชีพเกษตรกรรมที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ปอแก้ว ปอกระเจา และหม่อน เป็นต้น ทรัพยากรที่สำคัญของเมืองนี้ได้แก่ ป่าไม้ อันประกอบด้วย ไม้เต็ง ไม้รัง และไม้พลวง และแร่ธาตุสำคัญนั้นไม่ปรากฏนอกจากเกลือสินเธาว์จำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีการปลูกอ้อยแต่ไม่มากนัก เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบและมีทุ่งหญ้ารวมทั้งฝืนนาที่กว้างขวาง จึงทำให้มหาสารคามเหมาะที่จะทำการเลี้ยงสัตว์ แต่ก็ไม่ปรากฏสถิติทางด้านนี้มากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาชีพทางปศุสัตว์ยังไม่ได้รับการสนับสนุนและมีการลงทุนมากก็เป็นได้

การสหกรณ์ซึ่งถือว่าเป็นกิจการที่จะช่วยอุ้มชูสภาพทางเศรษฐกิจของมหาสารคามได้มากก็มี 3 ประเภท คือสหกรณ์การเกษตร 11 แห่ง สหกรณ์ออมทรัพย์ 2 แห่ง และสหกรณ์ร้านค้าอีก 2 แห่ง การดำเนินการสหกรณ์ก็เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5

ซึ่งวางเป้าหมายไว้ว่า ให้สมาชิกสหกรณ์ได้รับผลประโยชน์มากที่สุดในด้านสินเชื่อและการซื้อขาย รวมไปถึงการปรับปรุงบำรุงที่ดิน เพื่อสร้างคลองส่งน้ำให้แก่สมาชิกและบุคคลทั่วไปอีกด้วย

ทางด้านอุตสาหกรรมนั้น ก็มีผลผลิตทางการเกษตรมาเปลี่ยนเป็นรูปของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กล่าวคือ มหาสารคามมีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 1,261 โรง ซึ่งมีทั้งโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม ตั้งกระจุกกระจายอยู่ตามชุมชนต่าง ๆ และหากเปรียบเทียบกับจังหวัดใกล้เคียงแล้ว การอุตสาหกรรมของมหาสารคามยังถือว่าต้องมีการพัฒนาให้เติบโตเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ต่อไปได้ เมื่อเปรียบเทียบจำนวนประชาชนและสภาพทางเศรษฐกิจที่กำลังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ส่วนทางพาณิชยกรรมนั้น นอกจากผลผลิตที่ส่งเข้าโรงงานอุตสาหกรรมดังกล่าวแล้ว สินค้าบางชนิด เช่น ข้าว มันสำปะหลัง ปอ ยังส่งไปจำหน่ายในจังหวัดขอนแก่น และอีกบางส่วน เช่น ข้าวสารและมันอัดเม็ดนั้นก็ส่งเข้ากรุงเทพฯ ธนาคารพาณิชย์ที่เปิดบริการในจังหวัดมหาสารคามขณะนี้ มี 8 สาขา คือ ในเขตอำเภอเมือง 5 สาขา และในเขตอำเภอรอบนอกอีก 3 สาขา นอกจากนี้ก็มีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รวมทั้งธนาคารออมสินอีก 5 สาขา ซึ่งถือว่าอย่างน้อยมากเมื่อเทียบกับการเจริญเติบโตของเมืองและสภาพทางเศรษฐกิจที่กำลังขยายตัว อาชีพสำคัญของชาวมหาสารคาม คือ การเกษตร มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรประมาณ 65.76% ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด เนื้อที่เกษตรกรรมจำนวนนี้เป็นที่นา เนื้อที่ปลูกพืชไร่ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ปลูกหม่อน ปลูกผัก นอกจากนี้ก็มีการปลูกพืชไร่อย่างอื่นอีกมาก โดยเฉพาะที่อำเภอบรบือมีการปลูกมันแกวมากที่สุด เป็นสินค้าพืชไร่สำคัญส่งไปขายทั่วภาคอีสาน รองลงมาก็มีการปลูกยาสูบพันธุ์เตอร์กิช ที่ชาวบ้านเรียกกันว่า ยาเกิช พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ยาสูบ อ้อยโรงงาน มันแกว ปอแก้ว และไม้ผล ในภาคเกษตร ข้าวซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดมหาสารคาม ผลผลิตข้าวเหนียวลดลงส่วนผลผลิตข้าวเจ้าเพิ่มขึ้น มันสำปะหลังลดลงเนื่องจากพื้นที่การผลิตลดลง สัตว์เลี้ยงที่สำคัญ คือ โค กระบือ สุกร เป็ด และไก่พื้นเมือง จากข้อมูลดังนี้ 1) โคเนื้อ - กระบือ แหล่งที่เลี้ยงหนาแน่นคือ อำเภอเมือง อำเภอวาปีปทุม อำเภอบรบือ อำเภอโกสุมพิสัย และอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ส่วนกระบือเลี้ยงหนาแน่นในเขตอำเภอวาปีปทุม อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอนาคู อำเภอเมือง 2) โคนม การเลี้ยงโคนมในจังหวัดมหาสารคาม แหล่งที่มีการเลี้ยงโคนม คือ อำเภอเมือง บรบือ กันทรวิชัย และวาปีปทุม 3) พืชอาหารสัตว์ ปัจจุบัน การปลูกพืชอาหารสัตว์มีน้อยมาก การเลี้ยงโค กระบืออาศัยทุ่งหญ้าสาธารณะ หัวไร่ปลายนา ริมถนน และพื้นที่นาหรือพื้นที่ปลูกพืชไร่หลังฤดูเก็บเกี่ยว เกษตรกรให้ความสนใจในการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์มากขึ้น

4) การเลี้ยงสุกร ความเคลื่อนไหวของการเลี้ยงในแต่ละปี ผันแปรไปตามราคาสุกรมี่ชีวิต และราคาอาหารสัตว์ที่จำเป็น การเลี้ยงส่วนใหญ่อยู่ในมือของเจ้าของโรงสีเล็กและฟาร์มขนาดเล็ก ฟาร์มขนาดใหญ่ มักเลี้ยงในแบบตกลงราคากับบริษัทอาหารสัตว์ ซึ่งจะส่งสุกรขุนขายในภาคกลางหรือกรุงเทพฯ ผลตอบแทนของผู้เลี้ยงรายย่อยไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับกลไกการตลาดและการฆ่าชำแหละ 5) การเลี้ยงสัตว์ปีก ไก่เนื้อและไข่ไม่มีฟาร์มใหญ่มาก ในท้องที่จังหวัดมหาสารคามที่มีการเลี้ยงเพื่อขายในตลาดท้องถิ่นและอยู่ภายใต้การควบคุมของระบบผลิตครบวงจรของตัวแทนบริษัทอาหารสัตว์ ไข่สดในบางเวลาต้องนำเข้าจากจังหวัดใกล้เคียง แนวโน้มการเลี้ยงในอนาคตยังไม่เปลี่ยนแปลงมาก แต่จะขยายตัวขึ้นตามการขยายตัวของประชากรเมือง การเลี้ยงปลาในจังหวัดมหาสารคามยังมีน้อย ส่วนใหญ่เกษตรกรเลี้ยงไว้เพื่อการบริโภค โดยอาศัยแหล่งน้ำในนา เป็นการเลี้ยงปลาในนาข้าว การเลี้ยงเป็นการค้าและขายมีมากในเขตชลประทานของอำเภอโกสุมพิสัย แหล่งปลาและสัตว์น้ำธรรมชาติได้จากปลาที่จับในลำน้ำชีปลาที่จำหน่ายในตลาดส่วนใหญ่มาจากจังหวัดใกล้เคียง เช่น นครราชสีมา กาฬสินธุ์ ฐานการผลิตหลักของจังหวัดมหาสารคาม คือ การเกษตร อุตสาหกรรมผลิตของจังหวัดมหาสารคามเกือบทั้งหมดเป็นอุตสาหกรรมแปรรูป ผลผลิตทางเกษตรที่เหลือเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดย่อมซึ่งผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคและบริการในตลาดท้องถิ่น อุตสาหกรรมในครัวเรือนและหัตถกรรมเป็นอาชีพเสริมรายได้้นอกจากการเกษตร โครงสร้างอุตสาหกรรมในมหาสารคาม ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ที่มีเงินลงทุนต่ำกว่า 10 ล้านบาท โรงงานที่มีจำนวนมากที่สุด คือ โรงงานผลิตภัณฑ์คอนกรีต โรงงานทำน้ำแข็ง โรงงานทำเกลือสินเธาว์ โรงงานทำเฟอร์นิเจอร์ นอกจากนั้นเป็นโรงงานซ่อมเครื่องยนต์และเครื่องจักรกล จากโครงสร้างอุตสาหกรรมของจังหวัดมหาสารคามที่กล่าวข้างต้น สามารถจำแนกกลุ่มอุตสาหกรรมได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. กลุ่มอุตสาหกรรมเกษตร เกี่ยวข้องกับการวัตถุดิบในท้องถิ่นมาแปรรูป ประกอบด้วยโรงสีข้าว โรงงานน้ำตาล โรงงานมันเส้น โรงงานแป้งมัน กลุ่มนี้มีเงินลงทุนจำนวน โรงงานและการจ้างงานในปริมาณค่อนข้างมากในจังหวัด
2. กลุ่มอุตสาหกรรมครัวเรือน ได้แก่ สิ่งทอ ผลิตภัณฑ์ใหม่ เครื่องจักรสาน เครื่องปั้นดินเผา
3. กลุ่มอุตสาหกรรมรับช่วงผลิต ได้แก่ เจียรไนพลอย ตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป ทำวิกผม และขนตาปลอม

4. กลุ่มอุตสาหกรรมที่อาศัยตลาดท้องถิ่น ได้แก่ โรงซ่อมรถยนต์ จักรยานยนต์ โรงกลึงชิ้นส่วน โรงพิมพ์ โรงน้ำแข็ง โรงงานไอศกรีม โรงงานผลิตวัสดุก่อสร้าง เป็นต้น

นอกจากอาชีพทางการเกษตรแล้ว ชาวมหาสารคาม ยังประกอบอาชีพในด้านการทำเกลือสินเธาว์กันมาก โดยเฉพาะในเขตอำเภอบรบือและอำเภอน้ำพอง การทำเกลือสินเธาว์นี้ได้เริ่มกันอย่างจริงจังเมื่อปี พ.ศ. 2514 นี้เอง แรกทีเดียวมีเกษตรกรรวบรวมเกลือสินเธาว์ที่ได้ออกมาขายอย่างจริงจังเมื่อปี พ.ศ. 2514 นี้เอง แรกทีเดียวมีเกษตรกรรวบรวมเกลือสินเธาว์ที่ได้ออกมาขายอย่างจริงจังเมื่อปี พ.ศ. 2514 นี้เอง แรกทีเดียวมีเกษตรกรรวบรวมเกลือสินเธาว์ที่ได้ออกมาขายอย่างจริงจังเมื่อปี พ.ศ. 2514 นี้เอง แรกทีเดียวมีเกษตรกรรวบรวมเกลือสินเธาว์ที่ได้ออกมาขายอย่างจริงจังเมื่อปี พ.ศ. 2514 นี้เอง

ชาวมหาสารคามอีกส่วนหนึ่งมีอาชีพในด้านการผลิตสินค้าพื้นเมือง ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ การทอผ้า ซึ่งมีทั้งผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้ามัดหมี่ ผ้าจิด ดินซิ่น รวมทั้งการปลูกหม่อน เลี้ยงไหมกันด้วย การทอผ้านี้มีทั่วไปทุกอำเภอเป็นงานที่ทำในยามว่างจากการเพาะปลูก ส่วนที่อำเภอโกสุมพิสัยมีการทอเสื้อจากต้นฝ้าย ต้นกก ต้นไทร ทั้งที่ปลูกเองและหาซื้อจากถิ่นอื่น เสื้อโกสุมพิสัยมีชื่อเสียงมาก ส่วนที่ บ้านหม้อ ซึ่งอยู่ใกล้กับหนองเลิง อันเป็นหมู่บ้านชานเมืองมหาสารคาม ชาวถิ่นเดิมในหมู่บ้านนี้เป็นชาวโคราช มีอาชีพหลักในการปั้นหม้อขาย

จังหวัดมหาสารคามได้มีการดำเนินกิจกรรมพัฒนาคน ชุมชนมาโดยตลอด เพื่อให้เป็นสังคม ชุมชนน่าอยู่เกิดกระบวนการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งชุมชนจะมีบทบาทดำเนินการเต็มที่ในฐานะเจ้าของ-เจ้าภาพ สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญปี 2540 ที่ได้บัญญัติเรื่องการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ กำหนดขั้นตอนการดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. ตัวแปรในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร (Population)

ในการวิจัยครั้งนี้ประชากรได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิ์ในการเลือกตั้งอายุ 18 ปีขึ้นไป ใน 13 อำเภอ จังหวัดมหาสารคาม มีจำนวน 696,293 คน ดังตารางที่ 3.1

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งจังหวัดมหาสารคาม

ลำดับที่	อำเภอ	จำนวนประชาชน
1	เมือง	107,064
2	กันทรวิชัย	60,424
3	โกสุมพิสัย	89,524
4	กุฉีกรัง	26,978
5	บรบือ	80,246
6	นาเชือก	44,925
7	นาคูน	26,883
8	วาปีปทุม	83,933
9	เขิงยืน	46,561
10	ชื่นชม	18,319
11	ยางสีสุราช	26,219
12	พยัคฆภูมิพิสัย	62,978
13	แกดำ	22,239
	รวม	669,293

ที่มา : รายงานสถิติจำนวนประชากรและจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ณ เดือน ธันวาคม 2552

2. กลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้จะรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่กระจายในพื้นที่ 13 อำเภอ ของจังหวัดมหาสารคาม ดังมีขั้นตอนดังนี้

2.1 การคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม โดยใช้วิธีการคำนวณตามสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane Taro. 1973 ; อ้างถึงใน รังสรรค์ สิงห์เลิศ. 2551 : 70) เพื่อเป็นตัวแทนประชากรตามสูตรดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + N(e^2)}$$

n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิด (ในทางสังคมศาสตร์นิยมกำหนดให้เกิดความคลาดเคลื่อนที่ .05)

แทนค่าในสูตรได้ดังนี้

$$n = \frac{696293}{1 + 696293(0.05^2)}$$

$$= 339.70$$

จากการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการใส่ของ ทาโร่ ยามาเน่ ดังกล่าว ได้หน่วยตัวอย่างประมาณ 339.70 ตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ปัดเศษขึ้น จึงกำหนดเป็นจำนวนหน่วยตัวอย่าง 400 ราย และเพื่อให้การกระจายข้อมูลตามอำเภอต่างๆ โดยใช้สูตรในการคำนวณดังนี้

$$\text{จำนวนหน่วยตัวอย่างในแต่ละอำเภอ} = \frac{\text{จำนวนประชากรในอำเภอนั้น}}{696,293} \times 400$$

2.2 วิธีการสุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบระดับชั้น (Stratified Random Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มย่อยๆ เรียกว่า ระดับชั้น หรือชั้นภูมิ (Strata) แล้วสุ่มหน่วยตัวอย่างจากทุกระดับชั้น จากนั้นจึงใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เอาหน่วยตัวอย่างจากแต่ละกลุ่มระดับชั้นตามจำนวนสัดส่วนที่กำหนดตามตัวอย่างในแต่ละอำเภอ

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยจะใช้การจับสลากโดยรวมรายชื่อของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายอำเภอจนครบจำนวนที่ต้องการ ตามตารางที่ 3.2 มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ดังแสดงในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 จำนวนตัวอย่างแยกตามรายอำเภอต่างๆ

ลำดับที่	อำเภอ	จำนวนประชาชน	จำนวนตัวอย่าง
1	เมือง	107,064	62
2	กันทรวิชัย	60,424	35
3	โกสุมพิสัย	89,524	51
4	กุฉีกรัง	26,978	15
5	บรบือ	80,246	46
6	นาเชือก	44,925	26
7	นาคูน	26,883	15
8	วาปีปทุม	83,933	48
9	เสิงยี่สิบ	46,561	27
10	ชื่นชม	18,319	11
11	ยางสีสุราช	26,219	15
12	พยัคฆภูมิพิสัย	62,978	36
13	แกดำ	22,239	13
	รวม	696,293	400

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำวิจัย และได้สร้างแบบสอบถามเพื่อเป็น เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภายใต้การควบคุมดูแลและให้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสาร บทความ ผลงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อหา แนวทางในการสร้างเครื่องมือวิจัย

1.2 สร้างเครื่องมือวิจัย แล้วนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ ให้คำแนะนำ แก้ไขปรับปรุง

1.3 นำเครื่องมือวิจัยที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่สังกัดในส่วนงาน จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ทั้งความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย

1.3.1 นายสมคิด มิสาทอ วุฒิการศึกษาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร ตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ สำนักงานเกษตรจังหวัดมหาสารคาม กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตรวจสอบด้านโครงสร้างเนื้อหาการวิจัย

1.3.2 ดร.องอาจ โกมลมรรค วุฒิการศึกษาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร ตำแหน่งหัวหน้างานวิจัยพัฒนาและมาตรฐานการศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ตรวจสอบด้านการวัดและการประเมินผลการวิจัย

1.3.3 ผศ.ดร.ชมพูนุท เมฆเมืองทอง วุฒิการศึกษาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย ตำแหน่งอาจารย์ประจำคณะมนุษยและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ตรวจสอบด้านภาษาการวิจัย

1.4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) จำนวน 40 ราย ที่ชุมชนบ้านนางไย ตำบลตลาด อำเภอมือทอง จังหวัดมหาสารคาม ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับผู้ใช้ข้อมูลซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำส่วนที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่ามาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ โดยใช้ t-test และเลือกเอาข้อที่มีค่า t ตั้งแต่ 1.734 ขึ้นไป มาใช้เป็นข้อคำถาม และหาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของคอนบาค (Cronbach)

1.5 นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้วเสนอกคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบครั้งสุดท้ายก่อนพิมพ์เพื่อใช้เป็นแบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

2. ลักษณะของเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยปรับปรุงมาจากเครื่องมือในการวิจัยของอมร สุวรรณนิมิต (2546 : 220 - 228) เรื่องรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการพัฒนาชุมชนนำอยู่ แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ ตามมาตรวัดของไลเคิร์ต แบ่งระดับการวัดเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยจัดเรียงเนื้อหาข้อคำถามตามลำดับของปัจจัยที่นำมาศึกษามีจำนวนทั้งหมด 64 ข้อ ดังนี้

1. ปัจจัยความไว้วางใจ	จำนวน 8 ข้อ
2. ปัจจัยความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร	จำนวน 8 ข้อ
3. ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม	จำนวน 8 ข้อ
4. ปัจจัยการประสานความร่วมมือ	จำนวน 8 ข้อ
5. ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล	จำนวน 8 ข้อ
6. ปัจจัยการสร้างทีมงาน	จำนวน 8 ข้อ
7. ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น	จำนวน 8 ข้อ
8. ปัจจัยการมีส่วนร่วม	จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับระดับความน่าอยู่ของชุมชน ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ ตามมาตรวัดของไลเคิร์ต แบ่งระดับการวัดเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยมีเนื้อหาข้อคำถามที่นำมาศึกษามีจำนวนทั้งหมด 32 ข้อ ในการจำแนกลักษณะความน่าอยู่ จะจำแนกเป็นความน่าอยู่ในภาพรวม และเป็นรายด้าน 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านกายภาพ- สุขภาพ	จำนวน 8 ข้อ
2. ด้านเศรษฐกิจชุมชน	จำนวน 8 ข้อ
3. ด้านวิถีชุมชน	จำนวน 8 ข้อ
4. ด้านผู้นำ- การจัดการของชุมชน	จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่ 4 เป็นคำถามแบบปลายเปิด เกี่ยวกับข้อเสนอแนะการพัฒนาชุมชนน่าอยู่

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ มี 3 ระดับ คือ

1. ตัวแปรอิสระ มี 2 ตัวแปร คือ ตัวแปรปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม และตัวแปรปัจจัยการประสานความร่วมมือซึ่งส่งผลทางตรง และทางอ้อมต่อความน่าอยู่ของชุมชน
2. ตัวแปรเหตุคั่นกลาง คือปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล ปัจจัยความไว้วางใจ ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น ปัจจัยการมีส่วนร่วม ปัจจัยความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร ปัจจัยการสร้างทีมงาน เป็นตัวแปรที่ได้รับผลจากตัวแปรเหตุภายนอก 2 ตัวแปร คือ ตัวแปรปัจจัย

กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม และตัวแปรปัจจัยการประสานความร่วมมือ ทั้ง 6 ตัวแปรนี้จะส่งผลทางตรงต่อการพัฒนาชุมชนน่าอยู่

3. ตัวแปรตามหรือตัวแปรท้ายสุด คือ การพัฒนาชุมชนน่าอยู่ ซึ่งเป็นตัวแปรตามที่เป็นผลจากตัวแปรอิสระและตัวแปรคั่นกลาง ทั้งที่เป็นผลทางตรงและผลทางอ้อม

ในการจำแนกการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ จะจำแนกเป็นความน่าอยู่ในภาพรวม และเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพ- สุขภาพ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านวิถีชุมชน และด้านผู้นำ- การจัดการของชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ขอนหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามเพื่อติดต่อขอความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย กับผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส.อบต. กรรมการหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ เจ้าอาวาส และผู้นำกลุ่มต่างๆ ในแต่ละหมู่บ้าน

2. เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ผู้วิจัยขอพบบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ประสานงานในการเก็บข้อมูลการวิจัย เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และความสำคัญของการวิจัย รวมถึงวิธีการตอบและการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง นำแบบสอบถามมอบผู้ประสานงานในการเก็บข้อมูล โดยให้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเวลา 2 สัปดาห์ และติดตามแบบสอบถามที่ยังไม่ได้รับคืนอีก 2 สัปดาห์ รวมระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้นประมาณ 4 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ จังหวัดมหาสารคาม ใช้การวิเคราะห์สมการโครงสร้างเชิงเส้น (LISREL) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ วิธีการนำเสนอข้อมูล นำเสนอด้วยตารางและบรรยายสรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือในการวิจัยซึ่งเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และ LISREL แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบการบรรยายตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
2. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ จังหวัดมหาสารคาม ใช้การวิเคราะห์สมการโครงสร้างเชิงเส้น (LISREL) และสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ โดยกำหนดระดับสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Level of Significant) วิธีการนำเสนอข้อมูลนำเสนอด้วยตาราง และบรรยายสรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล
3. การวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ จำนวน 400 คน ในจังหวัดมหาสารคาม โดยข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ เพศ อายุ การศึกษา ผลการวิเคราะห์ลักษณะข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างมีรายละเอียดดังตารางที่ 4.1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูล

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. สถานภาพ		
1.1 ผู้ใหญ่บ้าน	2	0.50
1.2 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	4	1.03
1.3 สมาชิก อบต.	4	1.03
1.4 ครู	8	1.98
1.5 เฒ่าจ๋า	4	1.03
1.6 ผู้นำชุมชน	4	1.03
1.7 ผู้สูงอายุ	25	6.26
1.8 พ่อบ้าน	142	35.82
1.9 แม่บ้าน	154	38.57
1.10 เยาวชน	51	12.78
1.11 อื่นๆ (ระบุ) พระสงฆ์	2	0.50
รวม	400	100.00
2. เพศ		
2.1 เพศหญิง	223	55.70
2.2 เพศชาย	177	44.30
รวม	400	100.00
3. อายุ		
3.1 18-30 ปี	65	16.28
3.2 ระหว่าง 31-45 ปี	118	29.56
3.3 สูงกว่า 45 ปี	217	54.16
รวม	400	100.00
4. การศึกษา		
4.1 ระดับประถมศึกษา	62	15.42
4.2 ระดับมัธยมศึกษา	296	74.12
4.3 ระดับประกาศนียบัตร(ปวช./ปวส.)	26	6.43
4.4 ระดับปริญญาตรี	14	3.60
4.5 สูงกว่าระดับปริญญาตรี	2	0.43
4.6 อื่นๆ (ระบุ)	0	0
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 4.1 กลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลทั้งหมด 400 คน พบว่า สถานภาพผู้ให้ข้อมูล ส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน ร้อยละ 38.57 รองลงมาเป็นพ่อบ้าน ร้อยละ 35.82 และเขาวชน ร้อยละ 12.78 เพศ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.70 เพศชาย ร้อยละ 44.30 อายุ ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงสูงกว่า 45 ปี ร้อยละ 54.16 รองลงมาอยู่ในช่วงระหว่าง 31-45 ปี ร้อยละ 29.56 การศึกษาส่วนใหญ่การศึกษาอยู่ในช่วงระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 74.12 รองลงมาคือระดับประถมศึกษา ร้อยละ 15.42 ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่จังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาอิทธิพลทางตรง ทางอ้อมและอิทธิพลรวมของการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ จังหวัดมหาสารคาม โดยได้ตั้งสมมติฐานว่า ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตามทฤษฎีระหว่างปัจจัยความน่าอยู่ของชุมชนสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตัวแปรทุกตัวมีอิทธิพลทางตรง ทางอ้อมและอิทธิพลรวม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 400 คน ผู้วิจัยนำเสนอตามขั้นตอนการปฏิบัติของการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง ด้วยโปรแกรมลิสเรล โดยเริ่มต้นจากการกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบจำลองสมมติฐานการวิจัย การกำหนดข้อมูลเฉพาะตามรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของแบบจำลองสมมติฐานการวิจัย การตรวจสอบเงื่อนไขของการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างด้วยโปรแกรมลิสเรล และตรวจสอบคุณสมบัติของข้อมูลตามข้อตกลงเบื้องต้นของสถิติ การตรวจสอบความตรงของแบบจำลองสมมติฐานการวิจัย การปรับแบบจำลองและทดสอบความตรง จนแบบจำลองสมมติฐานมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แล้วสรุปแปลความหมายผลการวิเคราะห์ โดยจำแนกค่าอิทธิพลเชิงสาเหตุออกเป็นอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมของตัวแปร ตามรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ รายละเอียดของการวิเคราะห์ข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูล จะนำเสนอเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ผลการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น เพื่อนำไปสู่การทดสอบสมมติฐาน
2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความน่าอยู่ของชุมชน

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์แทนตัวแปรและค่าสถิติต่างๆ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ใช้แทนตัวแปร

1.1 ตัวแปรอิสระ (Exogenous Variable)

- 1.1.1 LEARN แทน กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม
1.1.2 COOP แทน การประสานความร่วมมือ

1.2 ตัวแปรคั่นกลาง (Endogenous Variable)

- 1.2.1 INFOR แทน การสื่อสารที่มีประสิทธิผล
1.2.2 TRUST แทน ความไว้วางใจ
1.2.3 CONSC แทน ความตระหนักต่อท้องถิ่น
1.2.4 PAR แทน การมีส่วนร่วม
1.2.5 COMMU แทน การยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร
1.2.6 TEAM แทน การสร้างทีมงาน

1.3 ตัวแปรตาม

- 1.3.1 LIVE แทน การพัฒนาชุมชนน่าอยู่

2. สัญลักษณ์ที่ใช้แทนค่าสถิติ

- 2.1 \bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)
2.2 SD แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
2.3 SKEWNESS แทน ค่าความเบ้ (Skewness)
2.4 KURTOSIS แทน ค่าความโด่ง (Kurtosis)
2.5 r แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)
2.6 R^2 แทน ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณยกกำลังสอง หรือค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (Square Multiple Correlation Coefficient)
2.7 X^2 แทน ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square)
2.8 df แทน องศาอิสระ (Degree of Freedom)
2.9 GFI แทน ดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (Goodness of Fit Index)
2.10 AGFI แทน ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแล้ว (Adjust Goodness of Fit Index)

2.11 RMSEA	แทน	ค่าประมาณความคลาดเคลื่อนของรากกำลังสองเฉลี่ย (Root Mean Square Error of Approximation)
2.12 RMR	แทน	ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือ (Root Mean Square Residual)
2.13 CN	แทน	ค่าขนาดตัวอย่างวิกฤติ (Critical N)
2.14 DE	แทน	อิทธิพลทางตรง (Direct Effects)
2.15 IE	แทน	อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effects)
2.16 TE	แทน	อิทธิพลรวม (Total Effects)
2.17 S.E.	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่าพารามิเตอร์
2.18 B	แทน	ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ในสมการที่เขียนในรูปของคะแนนดิบ
2.19 Beta	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานของตัวแปรอิสระซึ่งคำนวณจากค่าของตัวแปรต่างๆ ในรูปคะแนนมาตรฐาน
2.20 t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับค่าพารามิเตอร์ของสมการถดถอยแต่ละค่าที่อยู่ในสมการ
2.21 Sig	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
2.22 a	แทน	ค่าคงที่ของสมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ

ผลการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น เพื่อนำไปสู่การทดสอบสมมติฐาน

1. ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis)

การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง มีลักษณะที่สำคัญ คือ การวิเคราะห์หาผลหรืออิทธิพลของตัวแปรอิสระหลาย ๆ ตัว ที่มีต่อตัวแปรตามหนึ่งตัว โดยมีข้อสมมติฐานว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระเป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง (Linear Relationship) เพื่อที่จะทำให้สามารถนำผลของตัวแปรอิสระแต่ละตัวที่มีผลต่อตัวแปรตามมารวมกันได้ (Additivity) กล่าวคือ ตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีผลต่อตัวแปรตามหรือไม่ และตัวแปรอิสระทุกตัวรวมกันมีผลต่อตัวแปรตามมากน้อยเพียงใด ก่อนการวิเคราะห์

ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง ได้ทำการตรวจสอบว่าตัวแปรอิสระสัมพันธ์กันหรือไม่โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันเองเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา Multi - Collinearity ซึ่งเป็นค่าที่แสดงว่าตัวแปรอิสระทุกตัวเป็นอิสระจากกันและไม่มีปัญหาเกี่ยวกับ Multi - Collinearity (รังสรรค์ สิงห์เลิศ.2551 : 258-268) ดังแสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis)

ตัวแปร	B	S.E	Beta	t	Sig.
a	1.056	.163		6.481	.000
TRUST	-1.843	.097	-1.957	-18.909	.000
COMMU	-.119	.036	-.076	-3.336	.001
LEARN	-.737	.053	-.435	-13.825	.000
COOP	.072	.045	.058	1.574	.116
INFOR	2.718	.104	2.722	26.171	.000
TEAM	.099	.067	.071	1.469	.142
CONSC	.608	.051	.400	11.910	.000
PAR	-.170	.057	-.050	-2.959	.003

R = .843

R² = .696

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis) ปัจจัยเชิงสาเหตุการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ของจังหวัดมหาสารคาม พบว่ามี 6 ปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล ปัจจัยความไว้วางใจ ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น ปัจจัยการมีส่วนร่วม ปัจจัยการยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร และปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม

2. ผลการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น เพื่อนำไปสู่การทดสอบสมมติฐานในการตรวจสอบตามเงื่อนไขของการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง โดยใช้โปรแกรมลิสเรล

ข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้โปรแกรมลิสเรล คือ ลักษณะของข้อมูลต้องกระจายแบบโค้งปกติ ทุกตัวแปรจะต้องได้ค่า 2 ค่า คือ ค่าความเบ้ (Skewness) และค่าความโค้ง (Kurtosis) ไม่เกิน ± 1 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ทำการตรวจสอบค่าความเบ้ (Skewness) และค่าความโค้ง (Kurtosis) ดังแสดงในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติความเบ้ (Skewness) และค่าความโค้ง (Kurtosis) ของตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าสถิติความเบ้ (SKEWNESS)	ค่าความโค้ง (KURT)SIS)
การสื่อสารที่มีประสิทธิผล	35.27	1.407	-.593	.107
ความไว้วางใจ	32.51	1.260	.511	.650
ความตระหนักต่อท้องถิ่น	35.86	0.987	-.043	.038
การมีส่วนร่วม	25.59	1.212	.531	.099
การยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร	30.75	1.243	.578	-.691
การสร้างทีมงาน	19.67	1.116	.555	-.965
กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม	31.64	1.328	.597	-.821
การประสานความร่วมมือ	20.96	1.131	.202	-.401

จากตารางที่ 4.3 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรทั้ง 8 ตัว และได้นำข้อมูลดังกล่าวมาทดสอบคุณลักษณะของข้อมูลว่ามีการกระจายเป็นโค้งปกติหรือไม่ โดยทดสอบค่าสถิติความเบ้ (Skewness) และค่าความโค้ง (Kurtosis) ของตัวแปรอิสระมีค่าไม่เกิน ± 1 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ยอดของโค้งข้อมูลทั้งหมดมีการกระจายเป็นโค้งปกติ สามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์ได้

ตารางที่ 4.4 ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปร	LIVE	LEARN	COOP	TRUST	COMMU	INFOR	TEAM	CONSC	PAR
LIVE	1.000								
LEARN	0.660*	1.000							
COOP	-0.022	0.077	1.000						
TRUST	0.014	0.136*	0.683*	1.000					
COMMU	-0.012	-0.097	0.350*	0.638*	1.000				
INFOR	0.714*	0.787*	0.071	0.132*	-0.095	1.000			
TEAM	0.013	0.065	0.481*	0.733*	0.663*	-0.081	1.000		
CONSC	0.110*	0.017	0.538*	0.774*	.663*	0.006	0.726*	1.000	
PAR	-0.038	0.067	-0.118	-0.187	-0.208	0.064	-0.187	-0.199	1.000

* p < 0.05

จากตารางที่ 4.4 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่เป็นตัวแปรพยากรณ์ด้วยกัน 8 ตัว มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เกือบทุกค่า ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.006 - 0.787 โดยมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันที่มีค่าสูงสุด คือ ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและปัจจัยกระบวนการเรียนรู้กลุ่ม ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันที่มีค่าต่ำสุด คือ 0.006 คือ ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่เป็นตัวแปรพยากรณ์ด้วยกัน 8 ตัว ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามมากที่สุด ได้แก่ ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ รองลงมา คือ ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้กลุ่ม ส่วนตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามน้อยที่สุด คือ ความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร

3. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนนออยู่จังหวัดมหาสารคาม การตรวจสอบความตรงของแบบจำลองสมมติฐานการวิจัย

การตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบที่เป็นสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การตรวจสอบความสอดคล้องด้วยโปรแกรมสถิติ สามารถตรวจสอบได้ ได้แก่

3.1 ใช้ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานและสหสัมพันธ์ของค่าพารามิเตอร์ (Standard Error and Correlation of Estimates) ถ้าค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานและสหสัมพันธ์ของค่าพารามิเตอร์ที่คำนวณได้ไม่มีนัยสำคัญ แสดงว่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานมีขนาดใหญ่ และรูปแบบการวิจัยไม่ดีพอ

3.2 ใช้ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณและสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (Multiple Correlations and Coefficients of Determination) ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณและสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ที่ได้ควรมีค่าเข้าใกล้หนึ่ง จึงจะแสดงว่ารูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลประจักษ์

3.3 ใช้ค่าสถิติวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Measures) ค่าสถิติในกลุ่มนี้ใช้ตรวจสอบความตรงของรูปแบบเป็นภาพรวมทั้งรูปแบบ ไม่ใช่เป็นการตรวจสอบเฉพาะค่าพารามิเตอร์แต่ละตัว นอกจากนี้ยังใช้ประโยชน์ในการเปรียบเทียบรูปแบบที่แตกต่างกัน สองรูปแบบได้ด้วยว่า รูปแบบใดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากกว่ากัน การใช้ค่าสถิติระดับความกลมกลืนนี้มี 4 ประเภทด้วยกัน คือ

3.3.1 ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square Statistic) ถ้าค่าสถิติไค-สแควร์มีค่าสูงมากแสดงว่ารูปแบบไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้นรูปแบบที่มีความสอดคล้องคือ รูปแบบที่มีค่าสถิติไค-สแควร์ต่ำหรือเข้าใกล้ศูนย์มากที่สุด

3.3.2 ดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (Goodness of Fit Index : GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI) มีค่าอยู่ระหว่าง 0 และ 1 ถ้าค่าดัชนี GFI เข้าใกล้ 1.00 แสดงว่ารูปแบบการวิจัยนั้นมีความสอดคล้องหรือกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3.3.3 ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index : AGFI) เมื่อนำค่าดัชนี GFI มาปรับแก้ อันเนื่องมาจากการปรับรูปแบบตามจำนวนตัวแปร ก็จะได้ค่า AGFI ดังนั้นค่าดัชนี AGFI นี้จึงมีคุณสมบัติเหมือนกับดัชนี GFI

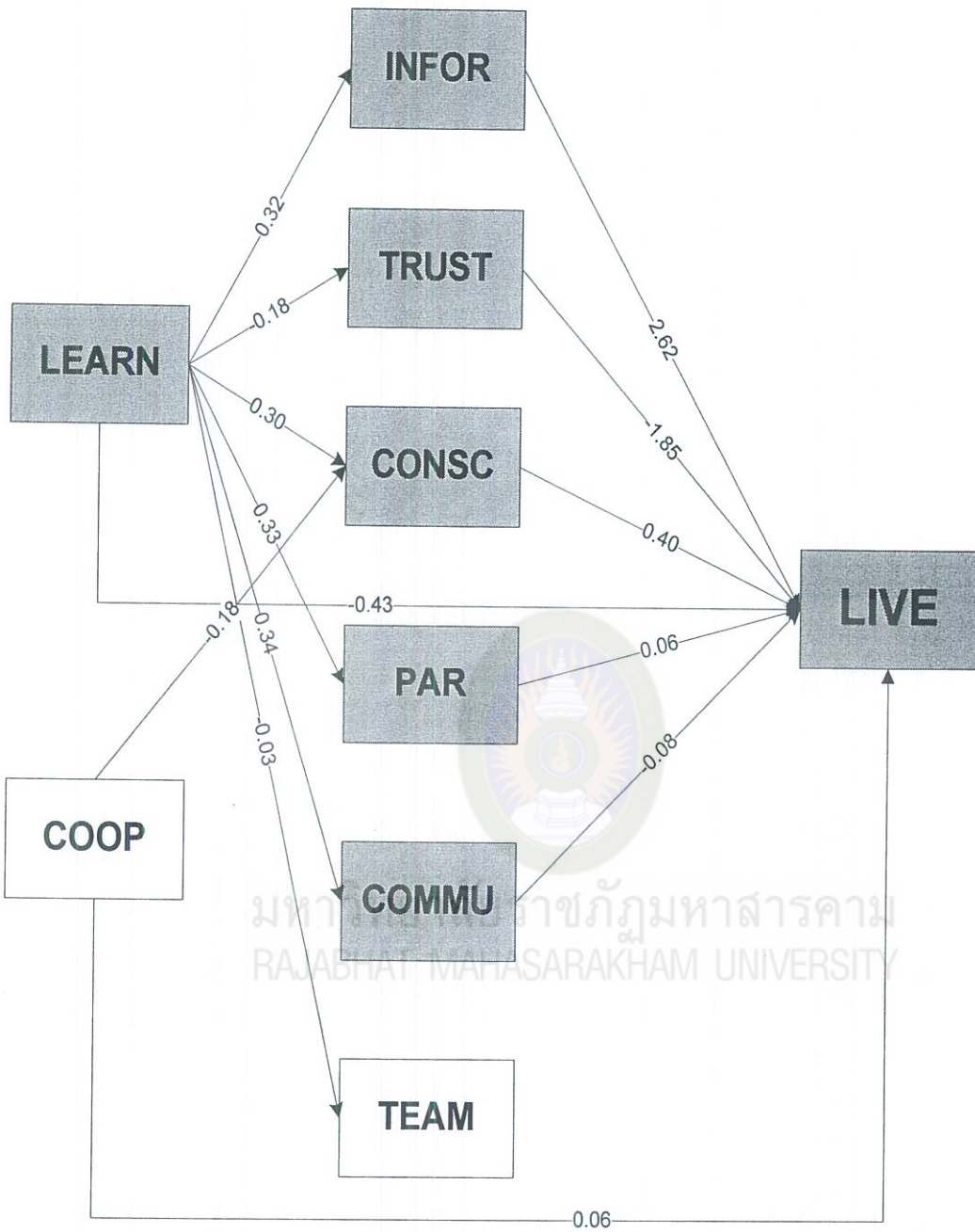
3.3.4 ดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (Root Mean Squared Residual : RMR) ค่าดัชนี RMR เป็นดัชนีที่ใช้เปรียบเทียบระดับความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของรูปแบบสองรูปแบบเฉพาะกรณีที่เป็นการเปรียบเทียบ โดยใช้ข้อมูลชุดเดียวกัน ในขณะที่ดัชนี GFI และ AGFI สามารถใช้เปรียบเทียบได้ทั้งกรณีข้อมูลชุดเดียวกันและข้อมูลต่างชุดกัน ดัชนี RMR บอกขนาดของเศษเหลือ โดยเฉลี่ยจากการเปรียบเทียบระดับความกลมกลืนของรูปแบบสองรูปแบบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าของดัชนี RMR ยิ่งเข้าใกล้ศูนย์ แสดงว่ารูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ในทางปฏิบัติจริงการตรวจสอบและปรับแบบจำลอง จะดำเนินการติดต่อกันไปจนกว่าแบบจำลองจะมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และค่าดัชนีความกลมกลืนทุกค่าอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด จากการทดสอบความสอดคล้องของแบบจำลองสมมติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ $X^2 = 3.54$, $df = 1$, $p\text{-value} = 0.690$, $GFI = 0.99$, $AGFI = 0.94$, $RMSEA = 0.00$, $CN = 254.35$ สรุปว่าแบบจำลองสมมติฐานการวิจัยกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตารางที่ 4.5 ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบสมมติฐานของการวิจัย

ค่าดัชนี	เกณฑ์ที่ใช้พิจารณา	ตัวแบบของการวิจัย
X^2	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ($p > .05$)	$X^2 = 3.05$, $df = 1$ ($p\text{-value} = 0.690$) (ผ่านเกณฑ์)
GFI	≥ 0.90	0.99 (ผ่านเกณฑ์)
AGFI	≥ 0.90	0.94 (ผ่านเกณฑ์)
RMSEA	≤ 0.05	0.00 (ผ่านเกณฑ์)
RMR	≤ 0.05	0.00 (ผ่านเกณฑ์)
CN	≥ 200	254.35 (ผ่านเกณฑ์)

จากตารางที่ 4.5 จะเห็นได้ว่าตัวแบบมีค่าสถิติที่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ $X^2 = 3.05$, $df = 1$, $p\text{-value} = 0.69$, $GFI = 0.99$, $AGFI = 0.94$, $RMSEA = 0.00$, $RMR = 0.00$, $CN = 254.35$ แสดงว่าตัวแบบมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรง ทางอ้อมและโดยรวม ดังแสดงในแผนภาพที่ 2

$\chi^2 = 3.05$, $df = 1$, $p\text{-value} = 0.69$, $GFI = 0.99$, $AGFI = 0.94$, $RMSEA = 0.00$, $RMR = 0.00$,
 CN = 254.35

แผนภาพที่ 4.1 ตัวแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตารางที่ 4.6 อิทธิพลระหว่างตัวแปรสาเหตุและตัวแปรผล

ตัวแปร สาเหตุ	ประเภท ของ อิทธิพล	ตัวแปรผล								
		LIVE	INFOR	TRUST	CONSC	PAR	COMMU	TEAM	LEARN	COOP
LEARN	DE	-0.43	0.32	0.18	0.30	0.33	0.34	-0.03	-	-
	IE	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	TE	-0.43	-	-	-	-	-	-	-	-
COOP	DE	0.06	-0.07	0.07	-0.18	1.05	-0.05	-0.05	-	-
	IE	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	TE	-	-	-	-	-	-	-	-	-
INFOR	DE	2.62	-	-	-	-	-	-	-	-
	IE	-0.14	-	-	-	-	-	-	-	-
	TE	2.47	-	-	-	-	-	-	-	-
TRUST	DE	-1.85	-	-	-	-	-	-	-	-
	IE	0.08	-	-	-	-	-	-	-	-
	TE	-1.77	-	-	-	-	-	-	-	-
CONSC	DE	0.40	-	-	-	-	-	-	-	-
	IE	-0.14	-	-	-	-	-	-	-	-
	TE	0.26	-	-	-	-	-	-	-	-
PAR	DE	0.06	-	-	-	-	-	-	-	-
	IE	-0.08	-	-	-	-	-	-	-	-
	TE	-0.02	-	-	-	-	-	-	-	-
COMMU	DE	-0.08	-	-	-	-	-	-	-	-
	IE	-0.15	-	-	-	-	-	-	-	-
	TE	-0.23	-	-	-	-	-	-	-	-
TEAM	DE	-0.05	-	-	-	-	-	-	-	-
	IE	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	TE	-0.05	-	-	-	-	-	-	-	-
R ²		0.64							0.73	0.80

หมายเหตุ $\chi^2 = 3.05$, $df = 1$, $p\text{-value} = 0.69$, $GFI = 0.99$, $AGFI = 0.94$

$RMSEA = 0.00$, $RMR = 0.00$, $CN = 254.35$

จากตารางที่ 4.6 กำหนดเส้นทางอิทธิพลปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ จังหวัดมหาสารคาม ทั้งอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวม ดังนี้

1. อิทธิพลทางตรง

- 1.1 ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผลมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 2.62
- 1.2 ปัจจัยความไว้วางใจมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -1.85
- 1.3 ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -0.43
- 1.4 ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่นมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.40
- 1.5 ปัจจัยการยึดมั่นผูกพันต่อองค์กรมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -0.08
- 1.6 ปัจจัยการมีส่วนร่วม มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.06

2. อิทธิพลทางอ้อม

2.1 อิทธิพลทางอ้อมที่ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ ส่งผ่านปัจจัยสาเหตุอื่นๆ ต่อความน่าอยู่ มีดังนี้

- 2.1.1 ปัจจัยการยึดมั่นผูกพันต่อองค์กรมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.34
- 2.1.2 ปัจจัยการมีส่วนร่วมมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.33
- 2.1.3 ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผลมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.32
- 2.1.4 ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่นมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.30
- 2.1.5 ปัจจัยความไว้วางใจมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -0.18
- 2.1.6 ปัจจัยการสร้างทีมมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -0.03

2.2 อิทธิพลทางอ้อมที่ปัจจัยการประสานความร่วมมือ ส่งผ่านปัจจัยสาเหตุอื่นๆ ต่อความน่าอยู่ มีดังนี้

- 2.2.1 ปัจจัยการมีส่วนร่วมมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 1.05
- 2.2.2 ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่นมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -0.18
- 2.2.3 ปัจจัยความไว้วางใจมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.07
- 2.2.4 ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผลมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -0.07
- 2.2.5 ปัจจัยการยึดมั่นผูกพันต่อองค์กรมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -0.05
- 2.2.6 ปัจจัยการสร้างทีมมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -0.05

3. อิทธิพลรวมของปัจจัยชุมชนน่าอยู่ของจังหวัดมหาสารคาม วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม ดังนี้

- 3.1 ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผลมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 2.47

3.2 ปัจจัยความไว้วางใจมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -1.77

3.3 ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่นมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.26

3.4 ปัจจัยการยึดมั่นผูกพันต่อองค์กรมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -0.25

3.5 ปัจจัยการมีส่วนร่วมมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ -0.02

เมื่อพิจารณาปัจจัยสาเหตุที่ส่งผลต่อความน่าอยู่ของจังหวัดมหาสารคาม ที่มีอิทธิพล ทั้งทางตรง ทางอ้อมและอิทธิพลรวม ผู้วิจัยจะรายงานเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้ ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผลมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรงมากที่สุด (2.62) รองลงมา คือ ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้กลุ่ม (-0.43)

อิทธิพลทางอ้อมที่ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ ส่งผ่านปัจจัยสาเหตุอื่นๆ ต่อความน่าอยู่ มากที่สุด คือ ปัจจัยการยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร (0.34) รองลงมาปัจจัยการมีส่วนร่วม (0.33)

อิทธิพลทางอ้อมที่ปัจจัยการประสานความร่วมมือ ส่งผ่านปัจจัยสาเหตุอื่นๆ ต่อการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ คือ ปัจจัยการมีส่วนร่วม (1.05) รองลงมาคือ ปัจจัยความไว้วางใจ (0.07)

อิทธิพลรวมของปัจจัยชุมชนน่าอยู่ของจังหวัดมหาสารคาม วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลรวม คือ ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล (2.47) รองลงมาคือ ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น(0.26)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนน่าอยู่

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ ของจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ชุมชนต้องมีความเข้มแข็งทางศาสนาร้อยละ 69.25 รองลงมาคือการเอาใจใส่ดูแลอย่างต่อเนืองของคนในชุมชน ร้อยละ 23.51 ดังแสดงในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ของจังหวัดมหาสารคาม

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ชุมชนต้องมีความเข้มแข็ง	277	69.32
2. การเอาใจใส่ดูแลอย่างต่อเนืองของคนในชุมชน	94	23.57
3. ผู้ใหญ่ต้องเป็นตัวอย่างที่ดี	29	7.11
รวม	400	100.00

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ของจังหวัดมหาสารคาม ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยในเชิงปริมาณ โดยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนน่าอยู่

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ จังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ปัจจัยความไว้วางใจ ปัจจัยความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร ปัจจัยการประสานความร่วมมือ ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม ปัจจัยการสร้างทีมงาน ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น และปัจจัยการมีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร (Population) ในการวิจัยครั้งนี้ประชากรได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิ์ในการเลือกตั้งอายุ 18 ปีขึ้นไป ใน 13 อำเภอ จังหวัดมหาสารคาม มีจำนวน 696,293 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง การคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม โดยใช้วิธีการคำนวณตามสูตรของ ทาโร่ ยามานะ (Yamane Taro, 1973 ; อ้างถึงใน รังสรรค์ สิงห์เลิศ, 2551 : 70)
 - 2.1 ใช้วิธีการสุ่มแบบระดับชั้น (Stratified Random Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มย่อยๆ เรียกว่า ระดับชั้น หรือชั้นภูมิ (Strata) แล้วสุ่มหน่วยตัวอย่าง

จากทุกระดับชั้น จากนั้นจึงใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เอาหน่วยตัวอย่างจากแต่ละกลุ่มระดับชั้นตามจำนวนสัดส่วนที่กำหนดตามตัวอย่างในแต่ละอำเภอ

2.2 ผู้วิจัยจะใช้การจับสลากโดยรวบรวมรายชื่อของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคลจนครบจำนวนที่ต้องการมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 400 คน

3. ตัวแปรในการวิจัย ตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ มี 3 ระดับ คือ

3.1 ตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ จังหวัดมหาสารคาม คือ

3.1.1 ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม

3.1.2 ปัจจัยการประสานความร่วมมือ

3.2 ตัวแปรเหตุกึ่งกลาง ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงเหตุและผล คือ

3.2.1 ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล

3.2.2 ปัจจัยความไว้วางใจ

3.2.3 ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น

3.2.4 ปัจจัยการมีส่วนร่วม

3.2.5 ปัจจัยความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร

3.2.6 ปัจจัยการสร้างทีมงาน

3.3 ตัวแปรตาม ซึ่งเป็นปัจจัยผลลัพธ์ คือ การพัฒนาชุมชนน่าอยู่

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นตามแนวทางของวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆของประชาชน ซึ่งแบบสอบถามได้แบ่งเป็น 9 ด้านตามตัวแปรต่างๆ คือ การพัฒนาชุมชนน่าอยู่ ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม ปัจจัยการประสานความร่วมมือ ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล ปัจจัยความไว้วางใจ ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น ปัจจัยการมีส่วนร่วม ปัจจัยความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร ปัจจัยการสร้างทีมงาน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สถิติสมการโครงสร้างเชิงเส้นใช้โปรแกรม LISREL (LISREL) และ) และสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ โดยกำหนดระดับสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.05 (Level of Significant) การวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนน่ายู่ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

สถานภาพผู้ให้ข้อมูล ส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน ร้อยละ 38.57 รองลงมาเป็นพ่อบ้าน ร้อยละ 35.82 และเยาวชน ร้อยละ 12.78 เพศส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.70 เพศชาย ร้อยละ 44.30 อายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วงสูงกว่า 45 ปี ร้อยละ 54.16 รองลงมาอยู่ในช่วงระหว่าง 31-45 ปี ร้อยละ 29.56 การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในช่วงระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 74.12 รองลงมาคือระดับประถมศึกษา ร้อยละ 15.42

2. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่ายู่จังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis)

ปัจจัยเชิงสาเหตุการพัฒนาชุมชนน่ายู่ของจังหวัดมหาสารคาม พบว่ามี 6 ปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล ปัจจัยความไว้วางใจ ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น ปัจจัยการมีส่วนร่วม ปัจจัยการยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร และปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม

ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่ายู่ของจังหวัดมหาสารคาม โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์จากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล (2.62) ปัจจัยความไว้วางใจ (-1.85) ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม (-0.43) ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น (0.40) ปัจจัยการยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร (-0.08) ปัจจัยการมีส่วนร่วม (0.06) ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนน่ายู่ของจังหวัดมหาสารคาม ด้วยการใช้การวิเคราะห์สมการโครงสร้างเชิงเส้น (LISREL) และสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนน่ายู่ โดยกำหนดระดับสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.05 (Level of Significant)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนน่ายู่

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนน่ายู่ ของจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ชุมชนต้องมีความเข้มแข็งทางศาสนา ร้อยละ 69.25 รองลงมาคือการเอาใจใส่ดูแลอย่างต่อเนื่องของคนในชุมชน ร้อยละ 23.51

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานการวิจัยว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ ของจังหวัดมหาสารคาม มี 8 ปัจจัย คือ ปัจจัยความไว้วางใจ ปัจจัยความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร ปัจจัยการประสานความร่วมมือ ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม ปัจจัยการสร้างทีมงาน ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น และปัจจัยการมีส่วนร่วม

จากผลการวิจัยปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ของจังหวัดมหาสารคาม พบว่ามี 6 ปัจจัย คือ ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล (2.62) ปัจจัยความไว้วางใจ (-1.85) ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม (-0.43) ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น (0.40) ปัจจัยการยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร (-0.08) ปัจจัยการมีส่วนร่วม (0.06) ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ของจังหวัดมหาสารคาม ด้วยการวิเคราะห์สมการ โครงสร้างเชิงเส้น (LISREL) และสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ โดยกำหนดระดับสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Level of Significant) ผู้วิจัยสามารถนำมาอธิบายเพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

1. ปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล มีผลต่อการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารที่มีประสิทธิผลของวิโรจน์ สารรัตนะ (2545 : 103-109) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสารถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะแม้จะมียุทธศาสตร์ดีเพียงใดก็ตาม หากขาดการติดต่อสื่อสารที่ดีแล้วก็จะนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้นควรพัฒนาให้มีการติดต่อสื่อสาร ทั้งที่เป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งในแนวนอนและในแนวตั้ง ทั้งเป็นการติดต่อแบบสองทาง (Two - Way Communication) และแบบหลายช่องทาง (Multiple Channels) และสอดคล้องกับมาร์ควาร์ดท์และเรย์โนลด์ (Marquardt and Reynolds. 1994 : 389-409) กล่าวว่าเทคโนโลยีที่เหมาะสม มีการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) เทียบเคียงกับการทำงานของสมองมนุษย์ มีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารทางไกล (Video Conference) มาใช้ในการติดต่อสื่อสารทางไกล และเบนเน็ตต์และโอไบรน์ (Bennett and O' Brien. 1994 : 41-49) ได้กล่าวว่า การไหลของข้อมูลสารสนเทศ (Information Flow) จะอาศัยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อให้ทันกับยุคข้อมูลสารสนเทศและการเผยแพร่ ระบบคอมพิวเตอร์จะช่วยสนับสนุนการติดต่อสื่อสารระหว่างงานต่างๆ ให้ง่ายขึ้น รวมทั้งไคเซอร์ (Kaiser. 2000 : 51-349) ได้กล่าวว่า

ระบบองค์การ (Organizational Systems) หมายถึง การที่องค์การมีระบบข้อมูล ข่าวสาร ระบบสารสนเทศ ระบบพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีมาตรการด้านนโยบาย และการมีกลไกที่อำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติงาน รวมทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้ของสมาชิกและสมัคคี สร้อยน้ำ (2549 :151) กล่าวว่า ในปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศและระบบงานเข้ามามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อบุคคลต่อสังคม ซึ่งเป็นสังคมแห่งความรู้ การเรียนรู้ผ่านทางสื่อเทคโนโลยี

ผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยการสื่อสารที่มีประสิทธิผล มีผลต่อการพัฒนาชุมชนนำอยู่ของจังหวัดมหาสารคาม นอกจากจะมีคุณลักษณะตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ

1.1 การจัดหา การใช้ การพัฒนาบุคลากร การแสวงหา การจัดระบบการใช้ การจัดและพัฒนาระบบฐานข้อมูล

1.2 การมอบหมายความรับผิดชอบในการบำรุงรักษาและการพัฒนา

1.3 การใช้ประโยชน์ที่มุ่งไปสู่การพัฒนาคุณภาพประชาชน

2. ปัจจัยความไว้วางใจ มีผลต่อการพัฒนาชุมชนนำอยู่ของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความไว้วางใจของไคเซอร์ (Kaiser, 2000 : 51-349) ได้กล่าวว่า ความไว้วางใจ หมายถึง การมีน้ำใจ มีความผูกพันในงาน และความเพียรพยายามปฏิบัติงาน เพื่อบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การ และมาร์ควอร์ทและเรย์โนลด์ (Marquardt and Reynolds, 1994 :389-409) กล่าวว่า ความไว้วางใจต้องมุ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้เขาได้พัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ที่เต็มเปี่ยม เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย ให้ความเท่าเทียมเสมอภาคกัน ให้ความเป็นอิสระ สร้างบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม โดยมีความสมดุลระหว่างความต้องการของบุคคลและองค์การ

ผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยความไว้วางใจ มีผลต่อการพัฒนาชุมชนนำอยู่ของจังหวัดมหาสารคาม นอกจากจะมีคุณลักษณะตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ

2.1 ความไว้วางใจ (Trust) เป็นการแสดงออกถึงความเชื่อมั่นระหว่างกันว่าทุกคนมีความเต็มใจและความสามารถในการที่จะดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน และมีความเห็นพ้องต้องกันเป้าหมายขององค์กร ทั้งนี้ผู้นำต้องศรัทธาในตัวสมาชิก

2.2 ความเชื่อถือไว้วางใจ ในแนวทางการบริหารจัดการของชุมชน/องค์กรก็สำคัญมากเช่นกัน หากทุกคนในองค์กรเชื่อมั่นว่าทิศทาง แนวทางที่องค์กรจะมุ่งไปเป็นสิ่งที่ดี ได้ผลประโยชน์ต่อทุกคนในองค์กรและสังคม ก็คงจะพร้อมใจกันทำงานอย่างเต็มที่ทุกคน ซึ่งหากยัง

กลางแคลงใจว่า ทำไปทำไม ทำเพื่อใครบางคนหรือไม่ ความมุ่งมั่นในการทำงานก็คงน้อยลง เหลือเพียงแค่ทำตามหน้าที่

2.3 ความไว้วางใจไม่สามารถซื้อหา ความไว้วางใจไม่สามารถร้องขอได้ ความไว้วางใจไม่สามารถบังคับได้ แต่ความไว้วางใจจะต้องเกิดจากการถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้ได้รับการยอมรับ

2.4 บรรยากาศของความไว้วางใจ คือ การเปิดเผย จริงใจ เป็นมิตร ในขณะที่ผู้บริหารอาจสร้างบรรยากาศด้วยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานและการให้รางวัลที่เหมาะสม และที่สำคัญ คือ ความไว้วางใจสามารถที่จะส่งผลให้เกิดการร่วมมือ การเกาะเกี่ยวกันและความผูกพัน

3. ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม มีผลต่อการพัฒนาชุมชนนอกรัฐของจังหวัด

มหาสารคาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มของเพดเลอร์และคณะ (Pedler et al. อ้างจาก วีรวัฒน์ ปันตินามัย. 2544 : 59) ได้ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของสมาชิกทุกคน และมักจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และครามลินเจอร์ (Kramlinger. 1992 : 46-49) ให้ทัศนะว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยโครงสร้างของปัจเจกบุคคล ที่ซึ่งสมาชิกทุกระดับสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว และสามารถสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ อันจะนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีและสอดคล้องกับชุมชน สอดคล้องกับการ์วิน (Garvin. 1993 : 78-91) ได้ให้ทัศนะว่า กระบวนการเรียนรู้คือกระบวนการที่มีทักษะในการสร้างสรรค์ และการถ่ายโอนองค์ความรู้สู่การปฏิบัติ และสามารถปรับขยายพฤติกรรมที่สะท้อนถึงการหยั่งรู้และความรู้ใหม่ ๆ และคิม (Kim. 1993 : 43) ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่มีการเพิ่มพูนขีดความสามารถเพื่อให้เกิดการกระทำที่มีประสิทธิผล รวมทั้งรอสและคนอื่นๆ (Ross et al. 1994 :49) ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีการทดสอบประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง มีการแปรเปลี่ยนประสบการณ์ให้เป็นองค์ความรู้ที่เอื้อประโยชน์ต่อทั้งองค์การและตอบสนองต่อจุดหมายหลักขององค์การ และสเลเตอร์และนาร์เวอร์ (Slater and Narver. 1995 : 63-74) อธิบายว่า กระบวนการเรียนรู้เปรียบเสมือนการพัฒนาความรู้ใหม่หรือการหยั่งรู้ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นว่า การเรียนรู้มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่นำไปสู่การปรับปรุงการปฏิบัติหรือการกระทำ อีกทั้งมาร์ควอดท์ (Marquardt. 1996 : 94) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ว่า เป็นกระบวนการที่มีอำนาจแห่งการเรียนรู้ มีวิธีการเรียนรู้ที่เป็นพลวัต โดยสามารถเรียนรู้ จัดการ และใช้ความรู้เป็นเครื่องมือไปสู่ความสำเร็จ ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

ผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม มีผลต่อการพัฒนาชุมชนนำอยู่ของจังหวัดมหาสารคาม นอกจากจะมีคุณลักษณะตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ

3.1 กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม (Group Learning Process) เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันโดยอาศัยช่องทางต่าง ๆ เช่น เครื่องมือ เทคโนโลยี พิธีกรรม แบบแผน ประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม วิถีชีวิตและเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพึ่งตนเอง โดยการที่กลุ่มได้เรียนรู้แง่มุมต่าง ๆ ในงานพัฒนา เช่น การวางแผน การตัดสินใจ การร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติกิจกรรม

3.2 ในการแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งเทคนิคหรือเครื่องมือที่จะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ การประชุมกลุ่มย่อย การประชุมกลุ่มเฉพาะ การศึกษาดูงาน การจัดเวที กระบวนการเรียนรู้จะก่อให้เกิดปัญญาและศักยภาพ

4. ปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น มีผลต่อการพัฒนาชุมชนนำอยู่ของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความตระหนักต่อท้องถิ่นของเบนเน็ตต์และโอไบรน์ (Bennett and O'Brien. 1994 : 41-49) ได้กล่าวว่าความตระหนักต่อท้องถิ่น คือ ผลสรุปของค่านิยมและเจตคติของทุกคนในองค์กร เกี่ยวกับการทำงานของพวกเขา เป็นบรรยากาศแห่งการเปิดใจและไว้วางใจกันมาใช้ ซึ่งบุคคลจะต้องไม่กลัวที่จะแสดงความคิดเห็นและพูดตามที่ใจคิด อุปสรรคระหว่างผู้จัดการและลูกจ้างจะถูกขจัดออกไป และทุกคนทำงานร่วมกันเพื่อสนับสนุนงานที่ออกมาดีเยี่ยมตามอุดมคติ และมาร์ควาร์ดท์และเรย์โนลด์ (Marquardt and Reynolds. 1994 : 389-409) กล่าวว่า ความตระหนักต่อท้องถิ่นต้องมีวัฒนธรรมที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน (Corporate Learning Culture) ด้วยความตระหนักในตน (Self-Awareness) การใคร่ครวญ (Self-Reflective) และการสร้างสรรค์ (Creative Way) รวมทั้งไคเซอร์ (Kaiser. 2000 : 51-349) ได้กล่าวว่า ความตระหนักต่อท้องถิ่น บรรยากาศการทำงาน (Working Climate) สภาพแวดล้อมภายในองค์กร สร้างความประทับใจและความรู้สึกที่ดีของสมาชิก และวิโรจน์ สารรัตนะ (2545 : 103-109) กล่าวว่า การสร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศความตระหนักต่อท้องถิ่น ต้องอาศัยผู้นำที่จะต้องให้ความใส่ใจต่อวิถีชีวิตขององค์กร เป็นที่สันนิษฐานกันว่า ชุมชน ต่างต้องการคำตอบต่อคำถามประเภทที่ว่าชุมชนของเราเป็นอย่างไร ที่นี้สำคัญจริงหรือ เราเชื่ออะไรกัน ทำไมถึงทำกันเช่นนี้จะเป็นพวกเดียวกันได้อย่างไร และการจะทำตัวให้เข้ากับสิ่งต่างๆ ได้อย่างไรเป็นต้นซึ่งสิ่งต่างๆ

เหล่านี้ คนในชุมชนพึงทำความเข้าใจให้กระจ่างและให้มีความหมาย แนวทางการเสริมสร้างวัฒนธรรมชุมชนนั้น มีดังนี้ คือ 1) การเสริมสร้างความเป็นหมู่คณะ 2) การส่งเสริมบรรยากาศแห่งการทดลอง 3) การกำหนดความคาดหวังไว้ในระดับสูง 4) การส่งเสริมบรรยากาศความไว้วางใจซึ่งกันและกัน 5) การส่งเสริมบรรยากาศความเชื่อมั่น 6) การสนับสนุนปัจจัยที่เป็นวัตถุ 7) การบรรลุความเป็นพื้นฐานในองค์การความรู้ 8) การส่งเสริมความภาคภูมิใจในสถาบัน 9) การส่งเสริมการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน 10) การส่งเสริมความเอาใจใส่ดูแลสังสรรค์และมีอารมณ์ขัน 11) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 12) การปกป้องสิ่งที่เห็นว่าสำคัญ 13) การสืบทอดในประเพณี และ 14) การมีการสื่อสารแบบเปิด

ผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยความตระหนักต่อท้องถิ่น มีผลต่อการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ของจังหวัดมหาสารคาม นอกจากจะมีคุณลักษณะตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ

4.1 ความตระหนักต่อท้องถิ่น เป็นสถานการณ์ที่กระตุ้นให้บุคคลตระหนักอย่างจริงจังต่อผู้อื่นในสังคม ในสภาพของความเป็นจริง และตระหนักถึงความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสถานการณ์นั้น ๆ โดยร่วมปฏิบัติการอย่างมีจิตสำนึก ใส่ใจ มุ่งมั่น และกระตือรือร้นในการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

4.2 การที่จะสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นได้ ต้องเริ่มต้นในเรื่องของความเป็นมิตร การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้สึกถึงการรวมกลุ่ม และการสร้างความตระหนักต่อท้องถิ่นในประเด็นของสำนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สำนักภูมิปัญญาท้องถิ่น สำนักในปัญหาและการพัฒนาสำนักในการนำสู่การปฏิบัติ

5. ปัจจัยการยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร มีผลต่อการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการยึดมั่นผูกพันต่อองค์กรของมาร์ควาร์ดท์และเรย์โนลด์ (Marquardt and Reynolds. 1994 : 389-409) กล่าวว่า ชุมชนต้องมีโครงสร้างแบบองค์รวม (Holist Structure) แบบเดียวกับสิ่งมีชีวิตที่มีองค์ประกอบต่างทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ อย่างแยกอิสระจากกันไม่ได้ แม้จะแยกเป็นหน่วยย่อยก็ต้องมีสภาพทุกอย่างเหมือนระบบทั้งหมดของชุมชนและไคเซอร์ (Kaiser. 2000 : 51-349) กล่าวว่า ความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร หมายถึง วิธีการประพฤติปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การ กฎเกณฑ์ ค่านิยม ระเบียบวินัย ซึ่งได้รับอิทธิพลจากประวัติศาสตร์ขององค์การ ความต้องการ และการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิก

ผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยการยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร มีผลต่อการพัฒนาชุมชนน่ายู่ของจังหวัดมหาสารคาม นอกจากจะมีคุณลักษณะตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ ความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นของปัจเจกบุคคลต่อการยอมรับและเข้าไปมีส่วนร่วมกับการ และจะแสดงออก 3 ประการ คือ

- 5.1 มีความเชื่อมั่นและยอมรับในเป้าหมายตลอดจนค่านิยมขององค์กร
- 5.2 เต็มใจใช้ความพยายามในการปฏิบัติงาน
- 5.3 มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะทำงาน และคงความเป็นสมาชิกขององค์กร

6. ปัจจัยการมีส่วนร่วม มีผลต่อการพัฒนาชุมชนน่ายู่ของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนิภากรณ์ จงวุฒิเวศย์ (2551 : 26) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของสมาชิกว่าหมายถึง การมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกได้เข้าไปร่วมคิด ร่วมริเริ่ม ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และรับผิดชอบในกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ของชุมชน เพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ และกิตติพงษ์ พิพิธกุล (2544 : 10) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิก หมายถึงความร่วมมือของปัจเจกหรือกลุ่มบุคคล เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดความต้องการหรือ ช่วยเหลือค้นหาสาเหตุของปัญหา การตัดสินใจร่วมกัน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการวางแผน การจัดการและติดตามประเมินผลในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มหรือองค์กรที่เข้าเป็นสมาชิก รวมทั้งบุญญฤทธิ์ เคนถาย (2544 : 35) ได้อธิบายความหมายการมีส่วนร่วมของสมาชิกว่าหมายถึง การที่สมาชิกผู้ที่ได้รับประโยชน์หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา มีสิทธิในการกำหนดทิศทางของการพัฒนาได้ สรุปว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิก หมายถึง การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานของสมาชิกตั้งแต่การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ วางแผน การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการติดตามผลที่ส่งผลให้กลุ่มประสบความสำเร็จและไพบรึณ์ เตะรินทร์ (2534 : 6) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการพัฒนา คือ ลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมของสมาชิกดังกล่าวนี้ จะเข้าไปร่วมในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและรับผิดชอบต่อร่วมกันกับคนในชุมชนและเพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้สูงขึ้น

ผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยการมีส่วนร่วม มีผลต่อการพัฒนาชุมชนน่ายู่ของจังหวัดมหาสารคาม นอกจากจะมีคุณลักษณะตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ

- 6.1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา

6.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรม

6.3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติการ

6.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

การวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนน่ายู่ของจังหวัดมหาสารคาม พบว่าชุมชนต้องมีความเข้มแข็งทางศาสนาร้อยละ 69.25 รองลงมาคือการเอาใจใส่ดูแลอย่างต่อเนื่องของคนในชุมชน ร้อยละ 23.51 สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549 : 13-19) ได้วางกรอบแนวคิดในการพัฒนาเมืองน่ายู่ไว้ว่า "เป็นกระบวนการพัฒนาที่เป็นองค์รวม ชีตคนเป็นศูนย์กลาง อาศัยความเข้มแข็งของชุมชนเป็นรากฐานในการพัฒนา มุ่งให้เกิดความสงบ สะอาด สะอาด ปลอดภัย มีระเบียบวินัย มีเศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็ง มีระบบบริหารที่ดี วิถีชีวิตที่ดี มีความสุข และที่สำคัญการทำเมืองและชุมชนให้น่ายู่ต้องอาศัยพลังการมีส่วนร่วมจากทุกส่วนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุข" ทั้งนี้ องค์ประกอบสำคัญ 4 ประการที่ไม่อาจมองข้ามได้คือ ประการแรกการมีสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดี ของประชากร ซึ่งสภาพแวดล้อมที่ดีนั้นนอกจากจะหมายถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อย่างแม่น้ำลำคลองที่ใสสะอาด อากาศปราศจากมลภาวะ บ้านเมืองมีการจัดวางผังเมืองที่ดีแล้ว ยังหมายรวมถึงครอบคลุมถึงความสะอาดในการด้านสาธารณูปโภคเช่น ไฟฟ้า ประปา การคมนาคม การติดต่อสื่อสาร ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งปัจจัยแวดล้อมเหล่านี้จะนำมาสู่คุณภาพชีวิตที่ดี สุขภาพที่แข็งแรง ของผู้ที่อาศัยอยู่ในเมือง ประการที่สอง การพัฒนาจะต้องสอดคล้องและวางอยู่บนรากฐานของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นชุดความรู้ที่สั่งสมมาในแต่ละท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญาทางการแพทย์โบราณ ตำราสมุนไพร ศิลปหัตถกรรม เป็นต้น ดังนั้นไม่ว่าการพัฒนาจะเดินรุดหน้าอย่างรวดเร็วด้วยความทันสมัยและความเปลี่ยนแปลงปานใด แต่ก็ต้องเป็นการพัฒนาที่มองไปข้างหน้าสู่โลกอนาคตและมองย้อนกลับหลังสู่คุณค่าของรากเหง้าทางวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ การพัฒนาจึงเป็นความยั่งยืน สมดุลของ "โลกใหม่" ที่ประสานกับ "โลกเก่า" อย่างลงตัวและไม่หลงทิศทาง ประการที่สาม ระบบเศรษฐกิจเข้มแข็ง ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่ต้องเริ่มต้นจากรากคือ ชุมชน ซึ่งระบบเศรษฐกิจของชุมชนจะอิงอยู่กับทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง เป็นทรัพยากรทั้งแรงงานฝีมือ ภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น และวัตถุดิบที่หาง่ายจากธรรมชาติ นำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ จากนั้นมีการสร้างองค์กรชุมชนเพื่อร่วมกันบริหาร ซึ่งจะทำให้เกิดรายได้จากการจ้างงานคนในชุมชน และ

สามารถสร้างเครือข่ายร่วมมือกับธุรกิจชุมชนกลุ่มอื่น ในด้านการแลกเปลี่ยนสินค้า วัตถุดิบ และการแลกเปลี่ยนความรู้ของแต่ละท้องถิ่น ประการสุดท้ายคือ มีระบบการบริหารจัดการที่ดี อันเกิดจากการร่วมมือกันในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองท้องถิ่นภาครัฐกับประชาชน ในการกำหนดทิศทางพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนรวมทั้งอภิมหาวิเทศ นวัตกรรม(2554 : เว็บไซค์) สรุปว่า ปัจจัยคุณภาพเมืองน่าอยู่มี 4 ด้านคือ ครอบคลุมคุณภาพที่มีความเข้มแข็งดูแลเด็กได้เป็นอย่างดี การศึกษาที่มีคุณภาพทำให้เด็กได้มีช่องทางการเรียนรู้มีโอกาสทางการศึกษาและมีโอกาสในการทำงานตามศักยภาพ สื่อสมัยใหม่ต่างๆ ที่มีคุณภาพเป็นสื่อที่สร้างสรรค์สำหรับเด็ก และพื้นที่คุณภาพทำให้สังคมเมืองเป็นสังคมที่มีความปลอดภัยและน่าอยู่มากยิ่งขึ้น ซึ่งทั้งหมดนี้เป็น 4 เสาหลักที่จะนำไปสู่การพัฒนาเด็กได้ดีที่สุด และจะเป็นพื้นฐานของสังคมที่ดีเป็นสังคมที่มีคุณภาพในอนาคต และสมบัติ ฤทธิเดช (2554 : เว็บไซค์) กล่าวว่า เมืองน่าอยู่ต้องปลอดภัย ปัจจัยเสี่ยง ภาวะเสี่ยง 7 ด้าน ที่เด็กและเยาวชนในภาคอีสานประสบอยู่ในขณะนี้ คือ 1) สื่อสมัยใหม่ที่มีความรุนแรงและชักจูงไปในทางที่ไม่ดี 2) ครอบครัวยุคใหม่มีปัญหา 3) มีความห่างเหินกับสถาบันศาสนา 4) กระแสบริโภคนิยมในเรื่องเครื่องมือถือสื่อสาร 5) ปัญหาเรื่องเพศการอยู่ก่อนแต่ง หรือมีเพศสัมพันธ์ระหว่างเรียน 6) อายกรวยทางลัดด้วยการเล่นหวยและการพนัน และ 7) การมีพฤติกรรมที่ใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 การศึกษาลักษณะความน่าอยู่ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยมีผู้ให้ข้อมูลคือ ชาวบ้าน ดังนั้นจึงเป็นความน่าอยู่ในทัศนะของคนในชุมชน

1.2 หน่วยงานที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ ควรมีการค้นหาความน่าอยู่ ในแต่ละบริบทของชุมชน โดยให้ชาวบ้านเป็นผู้กำหนดตัวชี้วัด ก่อนที่จะกำหนดแผนหรือเข้าไปพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ และไม่ควรถูกกำหนดรูปแบบเดียวกันหรือเป็นรูปแบบที่ตายตัว แต่ต้องมีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาของแต่ละชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่พยายามให้ชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นมากที่สุด ดังนั้นผู้ที่สนใจที่จะวิจัยการพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ ในบริบทของจังหวัดมหาสารคามควรใช้วิธีการศึกษาเชิง

คุณภาพและใช้กรณีศึกษา ซึ่งเป็นจุดเด่นในการนำเสนอความน่าอยู่ในทัศนะของคนในชุมชนและทำให้ตัวชี้วัดความน่าอยู่มีความสอดคล้องกับสภาพชุมชนมากที่สุด

2.2 การวิจัยในครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาเชิงคุณภาพให้สมบูรณ์และลุ่มลึก โดยเฉพาะการเก็บรวบรวมข้อมูลควรให้ครอบคลุมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีความแตกต่าง และหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้ขายแรงงาน หรือกลุ่มเสี่ยงอื่นๆ เช่น ผู้ได้รับเชื้อเอชไอวี

2.3 ผลจากการวิจัยที่บ่งชี้ว่ามีหลายตัวแปรที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่คาดว่าจะมีผลต่อความน่าอยู่ของชุมชน หรืออาจทดลองจัดวางตัวแปรในลักษณะต่างๆกัน ซึ่งจะช่วยให้ได้รูปแบบใหม่ในการพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. **บันทึก ๑๑๑ ปี แห่งการ “ให้” ๑ เมษายน ๒๕๔๖**
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ : บริษัทดาวฤกษ์, 2546.
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. **กรมอนามัยกับการพัฒนาอนามัยแวดล้อมโดยกระบวนการ
โครงการเมืองน่าอยู่.** กรุงเทพฯ : สำนักงานอนามัยและสิ่งแวดล้อม, 2540.
- _____. **กรมอนามัยกับการพัฒนาอนามัยแวดล้อมโดยกระบวนการโครงการเมืองน่าอยู่;**
รวมบทความและบรรยายพิเศษ กรุงเทพฯ : กรมอนามัย, 2542.
- กิตติพงษ์ พิพิธกุล. **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกษตรกรของสมาชิก
กลุ่มเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น.** วิทยานิพนธ์ วทบ. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น, 2544. ถ่ายเอกสาร.
- โกวิท พวงงาม. **การศึกษารากเหง้าของการบริหารส่วนตำบลและความเข้มแข็งประชาคม
ตำบลในการจัดการปัญหาสุขภาพชุมชนระดับตำบล.สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสาธารณสุข, 2544.**
- จำเนียร วรรัตน์ชัยพันธ์. **“การพัฒนากลไกและปัจจัยเพื่อเมืองน่าอยู่ บทบาทขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น,”** วารสารเทศบาลเมืองน่าอยู่, 6(3) : 10-20 ;
ธันวาคม-มกราคม, 2545 .
- ชัยนาท จินตะวัฒนะ. **การบริหารจัดการ “โครงการเมืองน่าอยู่”.** ใน เอกสาร
ประกอบการอบรมโครงการเมืองน่าอยู่. หน้า 23-25; กรุงเทพฯ : กรมอนามัย, 2540.
- ไชยจันทร์ กัมปนาทแสนชากร. **เมืองน่าอยู่.** กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นกรพิมพ์, 2538.
- _____. **เอกสารประกอบการอบรมโครงการเมืองน่าอยู่.** กรุงเทพฯ: กรมอนามัย., 2540.
- _____. **“เมืองน่าอยู่,”** ใน **โครงการสัมมนาทางวิชาการบ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข.** หน้า 23-25 ;
กรุงเทพ : สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และ
สิ่งแวดล้อม, 2544.
- ดวงจันทร์ อาภาวัชรุทธิ์เจริญเมือง. **เมืองยั่งยืน แนวคิดและประสบการณ์ของตะวันตก.**
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- เทศบาลเมืองพนัสนิคม. (2554.) **เทศบาลน่าอยู่, สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2554.** จาก
www.nmt.or.th/chonburi/phanatmuni.

ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. กระบวนการเสริมสร้างชุมชนความเข้มแข็ง. ขอนแก่น :
คลังนานาวิทยา, 2544.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. โมเดลริสเรล สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

นัยนา หนูนิล, อรุณี ดันแข่ง และรัตนสิทธิ์ ทิพยวงศ์. “การพัฒนารูปแบบการ
ส่งเสริมสุขภาพของชุมชนชาติตวลัยลักษณ์พัฒนา,” *Rama Nurse Journal*.
19(6) ; 29-36 ; May- August 2000 , 2543.

นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชน ในเขต
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ รปม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏมหาสารคาม, 2551. ถ่ายเอกสาร.

ปัญญากร แก้วส่อง. องค์การ : การจัดการและการพัฒนา. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2543.

บุญญฤทธิ์ เคนถวาย. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งน้ำ
ขนาดเล็ก : กรณีศึกษาแหล่งน้ำขนาดเล็กของกรมโยธาธิการ จังหวัดมหาสารคาม.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : สถาบันราชภัฏมหาสารคาม, 2544. ถ่ายเอกสาร.

ประเดิม นิลศิริ. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพธุรกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้าน
เกตุเหนือ ตำบลตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. บุรีรัมย์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 2547. ถ่ายเอกสาร.

ประเวศ วะสี. การดำรงชีวิตที่มีคุณค่าในสังคมสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการ
พิมพ์, 2548.

____. สังคมสมานฉันท์กับสุขภาพประชาชน. ใน *รวมปาฐกถาและข้อเสนอ*
เพื่อการกระจายอำนาจด้านสุขภาพ. หน้า 5 ; กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2544.

ปรีดี บุรณศิริ. (2554.) เมืองน่าอยู่, สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2554. จาก
www.sawasdee.bu.ac.th/article/gl440702.htm.

พระธรรมปิฎก. การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2542.

พิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภูติ และคณะ. ผลกระทบต่อผู้ตกงานจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เอกสารประกอบการสัมมนาระดับชาติ ใน เรื่องการ
วิเคราะห์เศรษฐกิจและสังคมของคนจนดักดาน ; 20-31 (Ultra poor). กรุงเทพฯ :
เจริญวิทย์การพิมพ์, 2543.

- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. การบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2534.
- รังสรรค์ สิงห์เลิศ. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏมหาสารคาม, 2551.
- ลือชา วนรัตน์. การกระจายอำนาจของไทย : การเตรียมการด้านระบบสุขภาพใน
การกระจายอำนาจ : ผลกระทบและทิศทางการพัฒนาสุขภาพ. กรุงเทพฯ :
คณะสาธารณสุข มหาลัมพิดล, 2544.
- _____. แนวคิดเรื่องเมืองน่าอยู่. นนทบุรี : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2544.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. โรงเรียนองค์การแห่งการเรียนรู้แนวคิดทางการบริหารการศึกษา.
พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ, 2545.
- วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : ชีระป้อม
วรรณกรรม, 2544.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ความก้าวหน้าการดำเนินงาน
เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2549.
- สมคิด สร้อยน้ำ. การพัฒนาตัวแบบขององค์การแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา.
วิทยานิพนธ์ ศษ.ด. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2547. ถ่ายเอกสาร.
- สมบัติ ฤทธิเดช. (2554.) คุณภาพเมืองน่าอยู่. สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2554. จาก
<http://thaikid.in.th/byway/1>.
- เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานของรัฐกิจชุมชนใน
จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม, 2552. ถ่ายเอกสาร.
- อมรวิรัช นาคทรพรพ. (2554.) คุณภาพเมืองน่าอยู่. สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2554. จาก
<http://thaikid.in.th/byway/1>.
- อมร สุวรรณนิมิต. รูปแบบการเสริมพลังอำนาจองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อการ
พัฒนาชุมชนน่าอยู่. วิทยานิพนธ์ ศศ.ด. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ขอนแก่น, 2546. ถ่ายเอกสาร.
- Bennett, J. K., and O'Brien, M.J. "The building blocks of the learning
Organization," *Training*, 31 : 41-49 ; June, 1994.

- Umaporn Boonyasupum. **Way of Promoting A Healthy Community : A Critical Ethnography of Rural Thai Women.** Dissertation Baltimore : University of Maryland at Baltimore, 2000. Photocopied.
- Bracht, N. **Health Promotion at the Community Level 2.** New Delhi : Sage, 1999.
- Burke, W. **Organization Development : A Process of Learning and Changing.** 2nd . ed., Masschusetts : Addison-Wesley, 1994.
- DuBios, P. and other. **Developing Organization Commitment.** Ohio : Psychology Industries Counseling, 1996.
- Garvin, D.A. "Building a Learning Organization," **Harvard Business Review**, 71 : 78-91 ; July-August, 1993.
- Gerein, H.J. **Community Wellness in The Northwest Territories : Indicators and Social Policy.** Dissertation. Spokane : Gonzaga University, 1998.
- Hodson, B.A. **The Process of Creating A Healthy Community in Rural.** Dissertation Thesis Alberta : University of Alberta Canada, 1999.
- Howel, E.M. and Other. "Back to the Future : Community Involvement in The Healthy Start Program," **Journal of Health Politics**, 23(2) : 291-371, April, 1998.
- Kaiser, S.M. **Mapping the Learning Organization : Exploring a Model of Organizational Learning.** Dissertation. Louisiana : Louisiana State University, 2000. Photocopied.
- Kim, D.H. "The Link Between Individual and Organization Learning," **Sloan Management Review.** Fall : 43 ; 1993.
- Kramlinger, T. "Training's Role in a Learning Organization," **Training**, 29 : 46-49 ; July, 1992.
- Marquardt, M.J. **Building the Learning Organization : A System Approach to Quantum Improvement and Global Success.** New York : McGraw-Hill, 1996.
- Marquardt, M.J., and Reynolds, A. **The Global Learning Organization.** New York : IRWIN, 1994.

- Osland, J.S., Kolb, A. and Robin, I.M. **The Organization Behavior Reader**.
New Jersey : Prentice-Hall, 2001.
- Pedler, M., Burgoyne, J., and Boydell, T. **The Learning Company : A
Strategy for Sustainable Development**. Mardenhead : McGraw-Hill, 1991.
- Rappaport, J. and other. **Study in Empowerment: Step Toward Understanding
and Action**. New York : Haworth Press, 1984.
- Ronald, R.C. "Changing The Paradigm: Trust and Role in Public Sector
Organization". **American Review of Public Administrations**. 30(1) : 1-24, 2000.
- Ross, R., Smith, B., Roberts, C., and Kleiner, A. "Core Concepts About Learning
Organization," In P.M. Senge, A. Kleiner, C. Roberts, R.B. Ross, and B.J.
Smith. **The Fifth Discipline Fieldbook : Strategies and Tools for Building
a Learning Organization**. p.49 London : Nicholas Bredley Publishing, 1994.
- Sasenick, S.M. "Healthier Communities Compendium," **Healthcare Forum**.
36(3) : 1-15, 1993.
- Slater, S.F., and Narver, J.C. "Market orientation and the learning organization,"
Journal of Marketing. 59 : 63-74 ; July, 1995.
- Tyler, N., Gruffie, C. and Darwin. "Creating and Sustaining Healthy Communities,"
Trustee. 52(3) : 14A-17A, 1999.
- UNDP. **Thailand Human Development Report 2003**, Bangkok : UNDP, 2003.
- WHO. **Healthy Cities a Program Framework**. Geneva : WHO, 1995.
- _____. **Twenty Steps for Developing a Healthy Cities Project**. Geneva : Regional
offer for Europe, 1995.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสอบถามเพื่องานวิจัย

เรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนนอชู่ในจังหวัดมหาสารคาม”

คำแนะน้าในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามนี้ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล 4 ข้อ

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนนอชู่ จำนวน 64 ข้อ

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับระดับความนอชู่ของชุมชน จำนวน 32 ข้อ

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนนอชู่

2. โปรดอ่านคำแนะน้าและโปรดตอบแบบสอบถามทุก ๆ ข้อ เพื่อให้คำตอบของท่านเป็นข้อมูลที่สมบูรณ์ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพของประชาชนเพื่อพัฒนาชุมชน

3. คำตอบของท่านจะถือเป็นความลับโดยจะใช้เป็นประโยชน์เชิงวิชาการเท่านั้น และจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด

วิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง () หน้าคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

1	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยมากที่สุด
2	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
3	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
4	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

1. สถานภาพผู้ให้ข้อมูล

☐ 1. ผู้ใหญ่บ้าน	☐ 5. เฒ่าจ๋า	☐ 9. แม่บ้าน
☐ 2. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	☐ 6. ผู้นำชุมชน	☐ 10. เยาวชน
☐ 3. สมาชิก อบต.	☐ 7. ผู้สูงอายุ	☐ 11. อื่น ๆ (ระบุ)
☐ 4. ครู	☐ 8. พ่อบ้าน	

2. เพศ

1. หญิง
 2. ชาย

3. อายุ

1. 18- 30 ปี
 2. ระหว่าง 31 - 45 ปี
 3. สูงกว่ากว่า 45 ปี

4. การศึกษา

☐ 1. ระดับประถมศึกษา	☐ 4. ปริญญาตรี
☐ 2. ระดับมัธยมศึกษา	☐ 5. สูงกว่าระดับปริญญาตรี
☐ 3. ระดับประกาศนียบัตร (ปวช./ปวส.)	☐ 6. อื่น ๆ ระบุ

2 ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่

ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่	ระดับความคิดเห็น				
	1 ไม่เห็น ด้วยมาก ที่สุด	2 ไม่เห็น ด้วย	3 ไม่ แน่ใจ	4 เห็น ด้วย มาก	5 เห็นด้วย มาก ที่สุด
ความไว้วางใจ					
1. ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้และความสามารถ เหมาะสมกับภารกิจหน้าที่					
2. ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทหน้าที่หลักในการแก้ปัญหาสำคัญ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่					
3. ผู้นำชุมชนยินดีสละเวลาส่วนตัวเพื่อช่วยเหลืองานของ ชุมชน อย่างเต็มที่					
4. เมื่อใดที่ชุมชนประสบปัญหา ผู้นำชุมชนจะร่วมมือกัน ในการแก้ปัญหาย่างสุดความสามารถ					
5. ผู้นำชุมชน มีความซื่อสัตย์ และจริงใจต่อกัน					
6. ผู้ใหญ่บ้าน ไม่ค่อยมีการแจ้งให้สมาชิกได้ทราบถึงการ ตัดสินใจก่อน โฆษณหรือสถานการณ์ที่สำคัญ					
7. ชุมชนนี้ ได้รับการชื่นชมและยอมรับจากชุมชนและ องค์กรอื่น					
8. ประชาชนมักจะมีการจับกลุ่มพูดคุยถึงจุดอ่อนหรือเรื่อง ไม่ดีของ หมู่บ้านอยู่เสมอ					
ความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร					
9. ประชาชน เอาใจใส่ ยึดมั่นและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์/ นโยบายของชุมชนอยู่เสมอ					
10. ประชาชนไม่เห็นด้วยกับนโยบายสำคัญของชุมชนอยู่เสมอ					
11. ประชาชนเชื่อว่าแนวทางการทำงานของชุมชน เป็นสิ่ง ที่ถูกต้องและเหมาะสมอย่างยิ่ง					
12. ประชาชน ยินดีเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อให้งาน ของชุมชน เรียบร้อย					

ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่ายู่	ระดับความคิดเห็น				
	1 ไม่เห็น ด้วยมาก ที่สุด	2 ไม่เห็น ด้วย	3 ไม่ แน่ใจ	4 เห็น ด้วย มาก	5 เห็นด้วย มาก ที่สุด
13. ประชาชน เต็มใจ ทำงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์และสร้างชื่อเสียงแก่ชุมชน					
14. ประชาชน เต็มใจปกป้องชุมชน หากมีคนกล่าวหาผิดพียงในทางที่ไม่ดี					
15. ประชาชนจะประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชน เสมอเมื่อมีโอกาส					
16. ประชาชน ไม่มีความภาคภูมิใจที่จะบอกเพื่อนสนิทหรือใคร ๆ ว่า ตนอยู่ที่ชุมชน แห่งนี้					
กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม					
17. ประชาชนมีความมุ่งมั่น ในการทำงานร่วมกัน					
18. ประชาชน ทำงานเพื่อความสำเร็จส่วนตัวมากกว่าความสำเร็จของชุมชน					
19. ชุมชน มีกิจกรรมสนับสนุนเพื่อให้ประชาชน ได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่ม					
20. ชุมชน ไม่เคยมีการจัดกิจกรรมเพื่อพบปะพูดคุย ปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับองค์กรอื่น					
21. ประชาชน มีโอกาสได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการแก้ปัญหาพร้อมกันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง					
22. ชุมชน มีการส่งเสริมและนำอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาชุมชน					
23. การทำงานร่วมกันของประชาชน ทำให้ผลงานของกลุ่มดีขึ้นและสามารถแก้ปัญหาของชุมชน ได้					
24. ชุมชน ได้นำเอาประสบการณ์หรือบทเรียนในอดีตมาใช้ในการปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น					

ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่	ระดับความคิดเห็น				
	1 ไม่เห็น ด้วยมาก ที่สุด	2 ไม่เห็น ด้วย	3 ไม่ แน่ใจ	4 เห็น ด้วย มาก	5 เห็นด้วย มาก ที่สุด
การประสานความร่วมมือ					
25. ประชาชน ได้รับมอบหมายงานอย่างเท่าเทียมถึงแม้จะมีสถานภาพและประสบการณ์ที่แตกต่างกันก็ตาม					
26. ประชาชน ได้รับมอบหมายงานที่สำคัญจาก ชุมชน					
27. ประชาชน มักจะมีความเห็นที่ขัดแย้งกันเสมอเกี่ยวกับการทำงาน					
28. ปัญหาความไม่เข้าใจเกิดขึ้นในชุมชน สามารถหาทางประนีประนอมได้					
29. ประชาชนและชุมชนมีโอกาสหรือมีกิจกรรมร่วมกันเพื่อพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันอยู่เสมอ					
30. ชุมชนมีบทบาทหลักในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วม					
31. ชุมชน มักเชิญบุคคลสำคัญในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน					
32. ชุมชนและหน่วยงานภายนอกไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน					
การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ					
33. ประชาชน ทราบอย่างแน่ชัดถึงทิศทางหรือเป้าหมายของชุมชน					
34. ประชาชน ไม่ค่อยมีโอกาสทราบถึงความสำเร็จหรือความก้าวหน้าของชุมชน					
35. ประชาชน มีการซักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิก					
36. ชุมชน มีการรับฟังคำแนะนำและนำข้อมูลจากภายนอกใช้ในการวางแผนเป็นประจำ					

ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่	ระดับความคิดเห็น				
	1 ไม่เห็น ด้วยมาก ที่สุด	2 ไม่ เห็นด้วย	3 ไม่ แน่ใจ	4 เห็น ด้วย มาก	5 เห็นด้วย มาก ที่สุด
37. ประชาชน มีโอกาสทราบถึงสถานการณ์และเหตุการณ์สำคัญล่วงหน้าเพื่อช่วยในการตัดสินใจ					
38. ประชาชน ไม่เคยทราบถึงรายละเอียดของแผนงานหรือกิจกรรมที่ชุมชน กำหนดขึ้น					
39. ประชาชน มีโอกาสทราบถึงความสำเร็จและความผิดพลาดของชุมชน					
40. ประชาชน มีโอกาสทราบถึงผลการประเมินตนเองว่าปฏิบัติงาน ได้สำเร็จเป็นอย่างไร					
การสร้างทีมงาน					
41. ทีมงานชุมชนส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันและเข้าใจกันเป็นอย่างดี					
42. ทีมงานชุมชนให้การยอมรับและเคารพซึ่งกันและกัน					
43. ทีมงานชุมชนมีการสนับสนุนช่วยเหลือกันเมื่อทีมประสบปัญหาต่าง ๆ					
44. ทีมงานชุมชนไม่มีการสนับสนุนช่วยเหลือกันเมื่อทีมประสบปัญหาต่าง ๆ					
45. ทีมงานชุมชน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับทีมงานอื่นอยู่เสมอ					
46. ทีมงานชุมชน มักทำงาน โดยลำพัง ไม่เคยได้รับการสนับสนุนจากทีมงานอื่น					
47. ผู้นำชุมชนจะตัดสินใจในกรณีที่มีปัญหาสำคัญเกิดขึ้นภายในชุมชน					
48. ผู้นำชุมชนให้โอกาสแก่สมาชิกได้มีอิสระและได้ควบคุมกำกับงานด้วยตนเอง					

ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่าอยู่	ระดับความคิดเห็น				
	1 ไม่เห็น ด้วยมาก ที่สุด	2 ไม่ เห็น ด้วย	3 ไม่ แน่ใจ	4 เห็น ด้วย มาก	5 เห็นด้วย มาก ที่สุด
ความตระหนักต่อท้องถิ่น					
49. ประชาชน ที่มีประสบการณ์มักไม่ใส่ใจต่อ ปัญหาของชุมชน					
50. ประชาชน ตระหนักว่าปัญหาของชุมชนคือ ปัญหาของตนเอง					
51. ประชาชน มุ่งมั่นต่อการแก้ปัญหาของชุมชน					
52. ประชาชน รู้สึกห่วงใยต่อความเป็นอยู่ของคน ในชุมชน					
53. ประชาชน ให้ความสนใจเฉพาะหมู่บ้านของ ตนเอง					
54. ชุมชน มีการปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ พิธีกรรม หรือ ประเพณีของชุมชนอยู่เสมอ					
55. ชุมชน ได้วางแผนงานและกิจกรรมโดยคำนึงถึงความ แตกต่างค่านิยมบรรพชนนิยมของชุมชน					
56. ชุมชน ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาและ พิธีกรรมที่สืบทอดต่อกันมาของชุมชน					
การมีส่วนร่วม					
57. ชุมชน ได้พบปะพูดคุยกับชุมชนถึงปัญหาของ ชุมชนและร่วมมือกันแก้ปัญหาเสมอ					
58. ประชาชน ให้ความสนใจและเข้าร่วมในการ เสนอปัญหาของชุมชน เสมอ					
59. ผู้นำชุมชน จะเป็นผู้กำหนดและวางแผน พัฒนาชุมชนแต่เพียงฝ่ายเดียว					
60. ประชาชนสามารถเสนอความคิดเห็นที่ แตกต่างกันเกี่ยวกับการดำเนินงานของชุมชน ที่แตกต่างกันได้					
61. ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงแผนการ พัฒนาชุมชนของตนเอง					

ปัจจัยเชิงสาเหตุของการพัฒนาชุมชนน่ายู่	ระดับความคิดเห็น				
	1 ไม่เห็น ด้วยมาก ที่สุด	2 ไม่ เห็น ด้วย	3 ไม่ แน่ใจ	4 เห็น ด้วย มาก	5 เห็นด้วย มาก ที่สุด
62. ชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมใน การแก้ไขปัญหาของชุมชน					
63. ประชาชนเอาใจใส่ ดูแล และติดตามการ ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของชุมชน อยู่ เสมอ					
64. ชุมชน ไม่ค่อยเปิดเผย หรือแจ้งผลการ ดำเนินงานของ ชุมชน ต่อประชาชน					

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

3. ความน่าอยู่ของชุมชน

ความน่าอยู่ของชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	1 ไม่เห็น ด้วยมาก ที่สุด	2 ไม่ เห็น ด้วย	3 ไม่ แน่ใจ	4 เห็น ด้วย มาก	5 เห็นด้วย มาก ที่สุด
ด้านกายภาพ-สุขภาพชุมชน					
1. สิ่งแวดล้อมในชุมชนมีความสะอาด ร่มรื่น และมีโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต เช่น มีถนน ไฟฟ้าและประปา เป็นต้น					
2. ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินของตนเอง					
3. ประชาชนส่วนใหญ่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินของตนเอง					
4. ชุมชนประสบปัญหาความแห้งแล้ง ดินเสื่อมสภาพ ทำการเพาะปลูกได้ผลผลิตน้อย					
5. ภายในชุมชนไม่มีโรคระบาดหรือโรคติดต่อเกิดขึ้น					
6. ประชาชนส่วนใหญ่มีสุขภาพแข็งแรง					
7. ประชาชนได้รับบริการด้านสุขภาพตามความเหมาะสม					
8. ชุมชนมีสถานบริการด้านสุขภาพที่ประชาชนสามารถไปใช้บริการได้โดยง่าย					
ด้านเศรษฐกิจชุมชน					
9. ประชาชนมีรายได้ไม่เพียงพอสำหรับใช้จ่ายที่จำเป็นในครอบครัว มีหนี้สินมาก					
10. ประชาชนส่วนใหญ่มีเงินออมหรือเงินสะสม เช่น กองทุนฌาปนกิจ					
11. ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ					
12. ประชาชนมีอาชีพเสริมนอกฤดูกาลทำนา					
13. สมาชิกครอบครัวได้อยู่ด้วยกัน ไม่ต้องไปขายแรงงานนอกชุมชน					

ความน่าอยู่ของชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	1 ไม่เห็น ด้วยมาก ที่สุด	2 ไม่ เห็น ด้วย	3 ไม่ แน่ใจ	4 เห็น ด้วย มาก	5 เห็นด้วย มาก ที่สุด
14. ผู้นำทุกฝ่ายในชุมชนไม่ค่อยเอาใจใส่ต่อภารกิจ					
15. ผู้นำทุกฝ่ายในชุมชนรู้สึกว่าคุณเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน					
16. ผู้นำทุกฝ่ายในชุมชนสามารถเชื่อมประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี					
ด้านวิถีชุมชน					
17. ประชาชนขาดความสามัคคี มีความแตกแยกทั้งในชุมชนของตนเองและระหว่างชุมชน					
18. ประชาชนมีความรักและความเอื้ออาทรดูแลกันทั้งในชุมชนของตนเองและระหว่างชุมชน					
19. ประชาชนมีการรวมกลุ่มและช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี					
20. ประชาชนได้ร่วมกันมีการปฏิบัติกิจทางศาสนาและดำรงรักษาประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน					
21. ชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่มีการลักขโมย					
22. ชาวชนบางกลุ่มในชุมชนมีการเสพสุราเสพติด					
23. ประชาชนมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างความสนุกสนานร่วมกัน					
24. ประชาชนให้ความเคารพซึ่งกันและกัน					
ด้านผู้นำ - การจัดการของชุมชน					
25. ผู้นำเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบ					
26. ผู้นำทุกฝ่ายในชุมชนเป็นผู้ที่มีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นที่ยอมรับของชุมชน					
27. ผู้นำทุกฝ่ายในชุมชนมีความเป็นกลางไม่แสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองหรือพวกพ้อง					

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายเสกสรรค์ ศรีบุญสกุล
ภูมิลำเนา	จังหวัดมหาสารคาม
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี ส่งเสริมและสื่อสารการเกษตร (วท.บ.) วิทยาลัยครูมหาสารคาม ปริญญาโท รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.ม.) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ชำนาญการ สำนักงานเกษตรจังหวัดมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY